

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİ

TEZİ YAZAN

Nurgöl ÇETİNKAYA

TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. Elvin Kerime SİLAHTAROĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YENİCE/TARSUS

HAZİRAN 2015

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

20133009 numaralı öğrencimiz olan **NURGÜL ÇETİNKAYA** tarafından hazırlanan **“TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİ”** başlıklı bu tez çalışması jürilerimiz tarafından oy birliği ile **ÖZEL HUKUK** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

.....

Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Elvin Kerime SİLAHTAROĞLU

.....

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Burhan ÖZDEMİR

.....

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Nedim MERİÇ

(Antalya Akdeniz Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

23 / 06 / 2015

Yrd. Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİ

Nurgül ÇETİNKAYA

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Elvin Kerime SİLAHTAROĞLU

Haziran 2015, 105 Sayfa

Bu çalışmada; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Dördüncü Kitabının Üçüncü Bölümünde ilk kez düzenlenen taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin özel hükümleri incelenmekte, bu taşımaya özgü olan yükümlülükler esas alınarak ele alınmaktadır. Çalışmamızın konusunu, herhangi bir eşya değil, taşınma eşyası taşıması oluşturmaktadır. Nitelikleri itibarıyla bu eşyaların taşınması hassasiyet arz ettiğinden taşınma eşyası taşıması birtakım özel düzenlemelere tabi tutulmuştur. Mevzuatta özel düzenlemelerin bulunmadığı hâllerde ise kara yoluyla eşya taşımasına ilişkin genel hükümler uygulama alanı bulmaktadır. Kanunun 894. maddesinde açık olarak tanımlanan taşınma eşyası; bir evden, bürodan veya benzeri bir yerden alınıp benzeri bir yere taşınan eşya olarak ifade edilmiştir. Taşınma eşya taşımasında; taraflar için eşyanın ev, büro ve benzeri yerlerden teslim alınmasından, benzeri yerlere teslimine kadar taşıma sözleşmesinden doğan hak ve yükümlülükler söz konusudur. Taşınma eşyası taşıması; gönderenin, taşıma senedi düzenleme zorunluluğunun ve eşyayı yükleme boşaltma yükümlülüğünün olmadığı, taşıyıcının ise mobilyaların sökülmesi, kurulması ve taşınma eşyalarının yüklenip boşaltılmasının üstlendiği özel bir taşıma türüdür. Bu taşıma türünde de diğer taşıma türlerinde olduğu gibi taşıyıcının hasar, zıya ve gecikmeden doğan sorumluluğu bulunmakta olup bu sorumluluğun sınırlandırılması gönderenin tüketici olabileceği de göze alınarak özel şartlara tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Taşınma Eşyası Taşınması, Eşya Taşıma, Taşınma Eşyası, Taşıyıcının Özel Yükümlülükleri

ABSTRACT

MOVING ARTICLE TRANSPORTATION AGREEMENT

Nurgül ÇETİNKAYA

Master Thesis, Department Private of Law

Consultant: Assist. Prof. Dr. Elvin Kerime SİLAHTAROĞLU

June 2015, 105 Pages

In this study, special provisions of the moving article transportation agreement, which is arranged for the first time in the third section of the fourth book of Turkish Commercial Code numbered 6102, are examined and liabilities unique to this transportation are predicated and approached. The moving article transportation makes up the scope of our study not any article. Since the transportation of these articles requires precision, transportation of moving articles are subject to a set of special arrangements. When there is no special arrangement in the legislation, there is a general provisions implementation area for article transportation by land. In article 894 of the Code, clearly defined moving article is expressed as articles taken from a house, office or similar place and transported to a similar place. Rights and liabilities are the point in question for the parties in moving article transportation arising from the transportation agreement from the acceptance of the articles from a house, office and similar places until the delivery of them. Transportation of moving articles is a type of transportation where there is no obligation of transportation bill issuing for the sender and no liability of loading and unloading of the articles; and where the mover accepts the dismounting mounting of the furniture and loading and unloading of moving articles. In this transportation type, similar to other transportation types, the mover has the responsibility arising from loss, damage and delays and limiting this responsibility is subject to special conditions by also considering that the sender could be the consumer.

Key Words: Moving Article Transportation, Article Transportation, Moving Article, Mover's Special Liability.

KISALTMALAR

ATK	: Alman Ticaret Kanunu (Handelsgesetzbuch)
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BTHAE	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cümle
C.	: Cilt
CIM	: COTİF'in B ekinde demir yolu ile uluslararası eşya taşıma sözleşmesi ile ilgili bileşik hükümler
CIV	: COTİF'in A ekinde demir yolu ile uluslararası yolcu ile bagaj taşıma sözleşmesi ile ilgili bileşik hükümler
CMR	: Eşyaların Karayolunda Uluslararası Nakliyatı için Mukavele Sözleşmesi (Convention relative au contrat de transport international de marchandises par route)
COTİF	: Uluslararası Demir Yolu Taşımalarına İlişkin Sözleşme (Convention Relativeaux Transports Internationaux Ferroviaires)
d.	: Dipnot
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas
f.	: Fıkra
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HAD	: Hukuk Araştırmaları Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K.	: Karar
krş.	: Karşılaştırınız
KTK	: Karayolu Taşıma Kanunu
KTY	: Karayolu Taşıma Kanunu Yönetmeliği
m.	: Madde
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MÜHF	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

ÖÇK	: Özel çekme hakkı
RG.	: Resmî Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TSHK	: Türk Sivil Havacılık Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UNECE	: Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (United Nations Economic Commission)
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
vs.	: Ve saire

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
TEZ İMZA SİRKÜLERİ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
KISALTMALAR.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİ TANIMI.....	5
1.1. Taşıma Sözleşmesi.....	5
1.2. Taşınma Eşyası Taşıma Sözleşmesi ve Hukuki Niteliği.....	12
1.2.1. Unsurları	20
1.2.2. Taşınma Eşyası Taşıma İşinin Üstlenilmesi	21
1.2.2.1. Taşınma Eşyası	21
1.2.2.2. Taşıma İşinin Üstlenilmesi	23
1.2.3. Ücret	24

İKİNCİ BÖLÜM

2. TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI.....	27
2.1. Gönderen	27
2.1.1. Genel Olarak.....	27
2.1.2. Gönderenin Yükümlülükleri	29
2.1.2.1. Tehlikeli Eşya ile İlgili Bildirim Yükümlülüğü	29
2.1.2.2. İhbar Yükümlülüğü.....	30
2.1.3. Gönderenin Hakları.....	32
2.1.3.1. Taşıma Sözleşmesini Fesih Hakkı.....	32
2.1.3.2. Kısmi Taşımayı İsteme Hakkı.....	34
2.1.3.3. Emir, Talimat Verme ve Tasarruf Hakkı	34
2.2. Taşıyıcı	36
2.2.1. Yurt İçinde Taşınma Eşyası Taşınması İçin Aranılan Özel Şartlar.....	38
2.2.1.1. Taşıtlara İlişkin Şartlar.....	39
2.2.1.2. Mesleki Yeterlilik Şartları.....	39

2.2.2. Uluslararası ve Yurt İçi Taşınma Eşyası Taşımacılığı İçin Aranan Özel Şartlar	39
2.2.2.1. Taşıtlara İlişkin Şartlar.....	40
2.2.2.2. Mesleki Yeterlilik Şartları.....	40
2.2.3. Taşıyıcının Yükümlülükleri	40
2.2.3.1. Gönderenin Tüketici Olmadığı Hâllerde Taşıyıcının Yükümlülükleri	41
2.2.3.1.(1). Eşyayı Koruma Yükümlülüğü.....	41
2.2.3.1.(2). Eşyayı Belli Süre İçerisinde Taşıma Yükümlülüğü	44
2.2.3.1.(3). Emir ve Talimatlara Uyuma Yükümlülüğü	45
2.2.3.1.(4). Eşyanın Teslimini Engelleyen Hâlleri Bildirme Yükümlülüğü	46
2.2.3.1.(5). Taşınma Eşyasının Yüklenip Boşaltılması	48
2.2.3.1.(6). Dürüstlük Kuralından Doğan Yükümlülükler.....	50
2.2.3.1.(7). Karayolu Trafik Kanunu’nda Düzenlenen Yükümlülükler	50
2.2.3.2. Gönderenin Tüketici Olduğu Hâllerde Taşıyıcının Yükümlülükleri	51
2.2.3.2.(1). Mobilyaları Sökme ve Kurma Yükümlülüğü.....	51
2.2.3.2.(2). Taşınma Eşyasının Ambalajlanması, İşaretlenmesi ve Taşımayla İlgili Diğer İşler.....	52
2.2.3.2.(3). Refakat Belgeleri Hakkında Bilgi Verme	56
2.2.3.2.(4). Aydınlatma Yükümlülüğü	56
2.2.4. Taşıyıcının Hakları	57
2.2.4.1. Ücret	57
2.2.4.2. Sözleşmenin Gönderen Tarafından Feshi Durumunda Taşıyıcının Hakları	60
2.2.4.3. Kısmi Taşıma Durumunda Taşıyıcının Hakları	60
2.2.4.4. Yükleme Süresine Uyulmaması Durumunda Taşıyıcının Hakları	61
2.2.4.5. Taşıma ve Teslim Engellerinin Ortaya Çıkması	61
2.2.4.6. Hapis Hakkı.....	62
2.3. Yükle ile İlgili Diğer Kişi: Gönderilen	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TAŞINMA EŞYASININ ZIYA VE HASARINDAN SORUMLULUK.....	64
3.1. Taşıyıcının Zıya ve Hasardan Sorumluluğu	64
3.1.1. Sorumluluğun Başlaması ve Sona Ermesi	64
3.1.2. Sorumluluğun Kapsamı.....	66
3.1.2.1. Eşyanın Zıya Uğraması.....	66
3.1.2.2. Eşyanın Hasara Uğraması	71
3.1.3. Sorumluluğun Niteliği	72
3.2. Taşıyıcının Yardımcı Şahısların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu	73
3.2.1. Taşıyıcının Kendi Adamları	74
3.2.2. Taşıyıcının Yararlandığı Kişiler	76
3.2.2.1. Fiili Taşıyıcılar	78
3.3. Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması ve Sınırlı Sorumluluğu	79
3.3.1. Sorumluluktan Kurtulma.....	79
3.3.1.1. Genel Kural: Taşıyıcının Özeni.....	79
3.3.1.2. Özel Hâller	81
3.3.2. Sorumluluğun Sınırlandırılması ve Bu Hakkın Kaybı.....	83
3.4. Zamanaşımı	84
3.5. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	85
4. SONUÇ	87
5. KAYNAKÇA	90

GİRİŞ

Hukuki ilişkilerin en eski şekillerinden birisi olan taşıma; gerçekleştirildiği ortama göre kara, deniz, hava ve iç su taşımacılığı olmak üzere dört şekilde yapılmaktadır. Tüm taşıma türlerinin konusunu ise eşya ve/veya yolcu oluşturur.

Eşya ve yolcunun taşınması, fiilinin ticari amaçlı yapılması sebebiyle her bir taşıma türüne özgü olarak ayrı hukuki düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiştir.

865 sayılı 1926 tarihli ilk Türk Ticaret Kanunu'nda¹ şahıs ve eşya taşıması düzenlenmişti. 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda² da taşıma hükümleri yer almakla birlikte bu hükümler sadece eşya taşımasını içermekteydi. Bu iki kanunda da taşıma işlerinin düzenlenmesi karışıklığa yol açmış ve 1956 tarihli 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda³ taşımaya ilişkin hükümler bir araya getirilerek Borçlar Kanunu'ndaki hükümler kaldırılmıştır.

2011 yılında yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu⁴ ile taşıma hukukunda önemli yenilikler gerçekleştirilmiştir. 6762 sayılı Ticaret Kanunu'nda emtia senetlerinin devamında düzenlenen taşıma işleri bu kanun ile ayrı bir kitap hâlini almıştır. Taşıma Hukuku'na özgülünen Taşıma İşleri Kitabında; m. 850-855 arasında Genel Hükümler, m. 856-893 arasında Kara Yolunda Eşya Taşıma, m. 894-901 arasında Taşınma Eşyası Taşıması, m. 902-905 arasında Değişik Tür Araçlar ile Taşıma, m. 906-916 arasında Yolcu Taşıma, m. 917-930 arasında Taşıma İşleri Komisyoncusu düzenlenmiştir. Ticaret Kanunu'nun taşıma işlerini düzenleyen Dördüncü Kitabı esas olarak her ne kadar kara yolunda eşya ve yolcu taşımalarını düzenlemekte ise de bu hükümlerin aynı zamanda Türk Taşıma Hukuku'nun genel hükümleri olduğu kabul

¹ RG. 28.06.1926, 782.

² RG. 29.04.1926, 359.

³ RG. 09.07.1956, 9353.

⁴ RG. 14.02.2011, 27846.

edilmektedir⁵. Dolayısıyla taşıma türlerine ilişkin özel düzenlemelerde hüküm bulunmayan hâllerde bu kitap hükümleri uygulama alanı bulacaktır⁶.

6102 sayılı Türk Ticaret Yasası ile ilk kez hukuken dayanağa kavuşan taşınma eşyası taşıması, yasanın üçüncü kısmında düzenlenmiştir. Madde 894'te de "Uygulanacak hükümler" başlığında taşınma eşyası tanımı yapılmıştır. Taşıma sözleşmesinin konusunu bu eşyaların oluşturması hâlinde taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin meydana geleceği ifade edilmiştir. Buna göre taşınma eşyası; bir evden (konuttan), bürodan veya benzeri bir yerden teslim alınıp benzeri bir yere taşınan eşyadır.

Taşınma eşyasını konu alan taşıma sözleşmelerine öncelikle "Taşınma eşyası taşıması" başlıklı Üçüncü Kısım (m. 894-901) hükümleri ile uluslararası sözleşmelerde aksine hüküm bulunmadıkça Taşıma İşleri Kitabının Birinci (Genel Hükümler) ve İkinci Kısımını (Eşya Taşıması) oluşturan m. 850-893'ün uygulanacağı düzenlenmiştir⁷. Maddenin gerekçesinde de ifade edildiği gibi CMR taşınma eşyası taşımaya uygulanamamaktadır (CMR m. 1,4,c)⁸.

⁵ 6102 sayılı TTK'de tüm taşıma türleri bakımından uygulanacak genel hükümlerin yer alacağı bir bölümün oluşturulmasının daha doğru olacağı ve 6762 sayılı TTK'de böyle bir düzenlemenin olmadığı eleştirilmekteydi. Bkz. Bülent Sözer, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Taşıyanın Sorumluluğu ile İlgili Hükümleri Hakkında Bazı Eleştiriler ve Öneriler" **Deniz Hukuku Dergisi**, Özel Sayı, Ocak 2006, (http://www.maritime-law.org/dergi/DHD_Ozel_Sayi_TSR.pdf) (15.02.2015).

⁶ TTK m. 852 gereğince de deniz, demir ve hava yoluyla taşıma ile posta idaresine ilişkin özel hükümler 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndaki hüküm korunarak saklı tutulmuştur.

⁷ Yabancılik unsuru bulunan taşımalarda, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun m. 1/2'ye uluslararası sözleşmeleri saklı tuttuğundan öncelikle ilgili uluslararası sözleşme hükümleri uygulanacaktır; böyle bir sözleşme bulunmadığı hâllerde gene MÖHUK'un m. 24 ve 29 uyarınca Türk Hukukunun yetkili hukuk olduğu durumlarda dördüncü kitap hükümleri uygulama alanı bulur. Bkz. M. Onur Başar "Milletlerarası Eşya Taşıma Sözleşmeleri" **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 83, S. 5, 2009, s. 2479-2495 (<http://www.istanbulbarosu.org.tr/Yayinlar/BaroDergileri/ibd20095.pdf>) (15.04.2015).

⁸ Türkiye, kara yolu yapılan taşımalarda uluslararası nitelikteki yük taşıma sözleşmeleri hakkında esas olarak resmî çevirideki adı, "Eşyaların Karayolunda Uluslararası Nakliyatı için Mukavele Sözleşmesi" olan ancak Fransızca adının (Convention relative au contrat de transport international de marchandises par route) baş harfîyle "CMR" olarak anılan sözleşmeyi RG. 4.1.1995 tarih ve 22161 sayılı yayımla yürürlüğe koymuştur. Ev eşyalarının CMR kapsamına sokulmamasının nedeni, sadece bu taşımaları düzenleyen bir konvansiyonun yapılması düşüncesidir. Sonradan bu fıkirden vazgeçilmiş ve Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (United Nations Economic Commission, UNECE) tarafından 1962 yılında Uluslararası Ev Eşyaları Taşımaları Genel Şartları (General Conditions For International Furniture Removals) yayımlanmıştır. Bkz. Burak Adıgüzel, **Karayoluyla Yapılan Taşımalarda Taşıyıcının Ziya ve Hasardan Doğan Sorumluluğu**, Adalet Yayınevi, 2. Bası, Ankara, 2012, s. 24 (Karayoluyla Yapılan); Ercan Erdem, **Karayolu Taşıma Hukuku**, Bilge Yayınevi, 1. Bası, Ankara, 2013, s. 120; Fevzi Topsoy, "Taşınma Eşyası Taşımalarında Taşıyıcının Özel Yükümlülükleri" **Ankara Barosu Dergisi**, C. LXXII, S. 2, 2014, s. 25.

Taşınma eşyası için özel hükümlerin öngörülmesi, bu tür eşyaların diğer eşyalardan farklı olarak ayrı bir özen, uzmanlık, paketleme, paketleri açma ve gerektiğinde sökme ve yeniden kurma işlemi gerektirmesidir. Bu gerekliliğin bir sonucu olarak da Alman Ticaret Kanunu esas alınarak⁹ taşınma eşyası taşıma sözleşmesi m. 894-901 arasında düzenlenmiş ve Türk Hukukunda ilk kez yerini almıştır.

İnsanlığın doğuşundan beri var olan ev eşyası taşınmanın 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda kendine özgü hükümleri ihtiva etmesi sebebiyle taşınma eşyası taşıma sözleşmesi çalışmanın konusu olmuştur.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin Türk Ticaret Kanunu hükümleri ile sınırlı olarak incelenirken taşınma eşyası taşınmasına özgü düzenlemelere yer verilmiş, mevzuatta özel düzenlemelerin bulunmadığı hâllerde ise

(<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2014-2/1.pdf>) (29.11.2014) ; Muharrem Gençtürk, **Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku**, Vedat Kitapçılık, 1. Bası, İstanbul, 2006, s. 48-49 (Uluslararası Eşya Taşıma); Turkay Özdemir, **Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku**, Vedat Kitapçılık, 1. Bası, İstanbul, 2006, s. 25-26; Ecehan Yeşilova, **Taşıyıcının CMR Hükümlerine Göre Yardımcı Şahısların ve Müteakip Taşıyıcıların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu**, Yetkin Yayınları, 1. Bası, Ankara, 2004, s. 23 (Yardımcı Şahıslar); Arslan Kaya, “Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (CMR) Uygulama Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (I)” **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul, 1998, s. 318 (Karayolu ile Eşya I); Ziya Akıncı, **Karayolu ile Milletlerarası Eşya Taşımacılığı ve Cmr**, Seçkin Yayınevi, 1. Bası, Ankara, 1999, s. 34-35; Hakan Karan, **Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon CMR Şerhi**, Turhan Kitabevi, 1. Bası, Ankara, 2011, s. 34; Alihan Aydın, **CMR’ye Göre Taşıyıcının Ziya, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, Arıkan Yayınları, 2. Bası, İstanbul, 2006, s. 6, 7. Adı geçen bu son yazarın kitabında böyle bir anlaşmanın gerekli olmadığı, tıpkı diğer eşya taşımalarında olduğu gibi daha çok konteyner içinde gerçekleştirilmesi gerektiğinden CMR’de böyle bir istisnanın gerekliliğinin şüpheli olduğuna değinilmiştir. CMR dışında uluslararası düzenlemeler ise şunlardır: Deniz yolu ile eşya taşıma sözleşmeleri için Lahey Sözleşmesine Lahey Kuralları 1924 yılında taraf olmuştur. Bu kurallar daha sonra Haye-Visby (The Hague-Visby Rules) Kuralları ile değiştirilmiştir. Nihayetinde de bu kuralların da yerine Hamburg Kuralları kabul edilmiştir. Ancak Hamburg Kuralları henüz yürürlüğe girememiştir. Hava yolu ile yapılan taşımaları da 1929 yılında Varşova Konvansiyonu, 1955 yılında La Haye Protokolü ile tadil edilmiş, 4 numaralı Montreal Protokolüne 1998’de taraf olunmuştur. Demir yolu taşımalarında uluslararası taşımalar ise, “COTIF” olarak kısaltılan “Convention Relativeaux Transports Internationaux Ferroviaires” isimli Konvansiyon’un ilk metni Bern’de 14 Ekim 1890 günü imzalanmış ve onaylayan devletler arasında 1 Ocak 1893 günü yürürlüğe girmiştir. A ekinde demir yolu ile uluslararası yolcu ile bagaj taşıma sözleşmesi ile ilgili bileşik hükümler (CIV), B ekinde demir yolu ile uluslararası eşya taşıma sözleşmesi ile ilgili bileşik hükümler (CIM) kabul edilmiştir. Bu Konvansiyon sonraki yıllarda sık sık değiştirilmiştir. Hâlen yürürlükte olan Konvansiyon, yine Bern’de 9 Mayıs 1980 günü imzalanmış ve onaylayan devletler arasında 1 Ocak 1985 günü yürürlüğe girmiştir. Türkiye Konvansiyon’u 1 Mayıs 1985 tarihinden geçerli olmak üzere 21 Mart 1985 tarih ve 3172 Sayılı kanun ile onaylamıştır. Vilnius Protokolü olarak da anılan son metin, onaylamış bulunan devletlerin arasında 1 Temmuz 2006 günü yürürlüğe girmiş, Türkiye bakımından 1 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İsimleri zikredilen uluslararası düzenlemelerde CMR haricinde, diğer tüm taşıma yollarında yapılan taşınma eşyası taşımalarında uluslararası sözleşmelerin uygulanması mümkündür. Bkz. m. 894 Gerekçe.

⁹ TTK m. 894 Gerekçe.

kara yoluyla eşya taşımaya ilişkin genel hükümler ele alınmıştır. Bu iki düzenleme arasındaki farklılıklara ve benzerliklere değinilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, taşıyıcının yolcu veya eşyayı ücret karşılığında bir yerden diğerine taşımayı üstlendiği sözleşme olan taşıma sözleşmesi türlerinden yola çıkarak kara yoluyla eşya taşımaya ilişkin bir tür olan taşınma eşyası taşıma sözleşmesi incelenmiştir. Kendine özgü hükümleri ihtiva eden taşınma eşyası taşıma sözleşmesi; taşıyıcıya kanunda belirlenmiş hususlarda mesleki bilgi ve becerileri zorunlu kılan, (genellikle) gönderici ve alıcının aynı kişide birleşmesine imkân veren, göndericiye eşyaya ilişkin belgeleri taşıyıcıya vermeden, ücret karşılığında; bir evden, bürodan veya bu gibi yerlerden alınan gayri ticari¹⁰ ve kişisel niteliği olan taşınma eşyalarının benzeri bir yere taşınması olarak ifade edilebilir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin tarafları olan gönderen ve yükle ilgili diğer kişi olan gönderilen incelenerek hak ve yükümlülükleri değinilmiştir. Bu sözleşme türünü, diğer taşıma sözleşmelerinden ayıran önemli bir özellik de gönderen ile gönderilenin genellikle aynı kişi olmasıdır. Eşya taşımalarında taşıyıcıya ait olan eşyanın yüklenip boşaltılması yükümlülüğü taşıyıcıya verilmiştir. Bu yükümlülüğün yanı sıra gönderenin tüketici olduğu durumlarda; mobilyaları sökme, kurma, taşınma eşyasının ambalajlanması, işaretlenmesi ve sigortalanması gibi taşımayla ilgili diğer işleri yapma, refakat belgeleri hakkında bilgi verme ve aydınlatma yükümlülüğü de sözleşmenin yan edim unsuru olarak taşıyıcıya yüklenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, taşınma eşyasının zıya ve hasarıyla ilgili sorumluluk konusu işlenmiştir. Zıya, hasar ve gecikmeden doğan sorumluluğun başlangıçları, kapsamı, niteliği ve yardımcı şahısların eylemlerinden doğan sorumlulukları incelenmiştir. Çalışmamızın konusunu oluşturan taşınma eşyası taşımada diğer taşıma türlerinden farklı olarak gönderenin tüketici olduğu hâllerde taşıyıcının sorumluluktan kurtulması ve sorumluluğun sınırlandırılmasından yararlanabilmesi için aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmesi gerekmektedir.

¹⁰ Bu kavram için bkz. TTK m. 896 Gerekçe.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİ TANIMI

1.1. Taşıma Sözleşmesi

Taşıma; bir yer değiştirme faaliyetini ifade eder, kişilerin ve/veya malların bir yerden bir başka yere götürülmesidir¹¹. Taşıma, hukuki ilişkilerin en eski çeşitlerinden birisidir. Roma Hukuku'nda tüm taşıma işleri, başlangıçta istisna akti (locatio conductio operis) kapsamında kabul edilmiştir¹². Zamanla deniz taşımacılığı ile ilgili olarak farklı düzenlemeler getirilmiştir. Bunun sonucunda da gemi işleten (execitor navis), kendilerine verilen eşyayı teslim aldıkları durumda teslim edememeleri nedeniyle kusurları olmasa da sorumlu tutulmaya başlanmışlardır. Deniz taşımacılığı önemini artırırken kara taşımacılığı aynı gelişimi göstermemiş ve istisna sözleşmesi hükümlerine bağlı kalmaya devam etmiştir. Taşıyıcının sorumluluğu ise Roma Hukuku'nda mutlak olarak kabul etmiştir. Bu nedenle de kara taşıyıcısı, doğan zarardan kusuru ölçüsünde sorumlu tutulmuştur¹³.

Mecelle'de ise taşıma işleri; hayvan ve/veya araba kiralayarak yapıldığından yasanın kira bölümünde (Kitâbü'l-İcârât) düzenlenmiştir¹⁴.

865 sayılı 1926 tarihli Türk Ticaret Kanunu'nda ise şahıs ve eşya taşıması düzenlenmekteydi. 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda da taşıma hükümleri yer almaktaydı. Ancak iki kanunda da yer alan bu hükümler sadece eşya taşımasını ilişkin düzenlemeler içermekteydi. Daha sonra bu kanunlar taşıma işlerinin düzenlenmesinde karışıklığa yol açtığı dolayısıyla 1956 tarihli 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda taşımaya ilişkin hükümler toplanıp nihayetinde de Borçlar Kanunu'ndaki hükümlerin kaldırıldığı belirtilmiştir. Bu kanunda yer taşıma işleri hakkındaki hükümlerde denizde taşıma işleri, demir ve hava yolları ile taşıma işlerinde posta idaresi hükümleri mahfuz tutulmuştur. Taşıma yapıldıkları ortama göre kara, deniz, hava ve iç su taşımacılığı olmak üzere

¹¹ Bülent Sözer, “Havayolu ile Yük Taşıma Sözleşmesinde Taşıyanın Sorumluluğu” **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 87, S. 3, 2013, s. 49-67.

(<http://www.istanbulbarosu.org.tr/proje/dergi/15/index.html#/51/zoomed>) (15.04.2015) (İstanbul Barosu); Arslan Kaya, “Kara Taşımalarında Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu” **Hüseyin Hatemi’ye Armağan**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 919 (Gecikme).

¹² Türkan Rado, **Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2006, s. 140; Ziya Umur, **Roma Hukuku**, Beta Yayınları, 3. Bası, İstanbul, 1999, s. 369.

¹³ Rado, s. 141-142; Umur, s. 370.

¹⁴ Ahmet Zeyneloğlu, **Taşıma Hukuku**, Yetkin Yayınları, 2. Bası, Ankara, 1993, s. 29 vd.

dörde ayrılmıştır. Kara yolunda, araçların yanı sıra demir yolu ile eşya taşıma işleminin yapılması ise ayrı bir taşıma türünü oluşturur. Tüm bu taşıma türlerinden en az ikisinin, tek bir taşıma sözleşmesi ile bir araya gelmesi ile değişik tür araçlarla taşıma sözleşmesi söz konusu olacaktır. Bu çeşitlilik arz eden taşıma türlerinin bir yansıması olarak taşıma sözleşmesi de her taşıma türüne göre farklılıklar içermektedir.

Kara yolu ile yapılan taşımalar; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda m. 856-893 arasında Kara Yolunda Eşya Taşıma, m. 894-901 arasında Taşınma Eşyası Taşınması, m. 902-905 arasında Değişik Tür Araçlar ile Taşıma, m. 906-916 arasında Yolcu Taşıma Sözleşmeleri ile düzenlenmiştir.

Ülkemizde kara yolu taşımaları, ekonominin gerektirdiği şekilde düzenleme amacıyla 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nda¹⁵ hazırlanmıştır. Bu kanuna göre taşıma, yolcunun taşıta bindiği veya eşyanın taşımacıya teslim edildiği yerden varış noktasına götürülmesi olarak tanımlanmıştır.

Diğer ticaret kanunlarında olduğu gibi doğrudan doğruya taşıma sözleşmesinin bir tarifini yapmamıştır. 6762 sayılı TTK m. 762'de taşıma ücretine vurgu yapıp taşıma sözleşmesi bağlamında vurgulanmayışı, sözleşmenin hiç anılmaması tartışmalarına neden olmaktaydı¹⁶. 6102 sayılı TTK'nin m. 850 f. 2'de bu tartışmalar ortadan kaldırılarak sözleşmenin gereği vurgulanmış, fıkranın devamında taşıma ücretine yer verilmiştir. 6102 sayılı TTK bağlamında hatır taşımaları da açıklık kazanmıştır. Hatır taşımalarında ortada bir taşıma sözleşmesi bulunmadığı için taşıma faaliyetinde yer alan taşıyıcı, m. 850 anlamında "taşıyıcı" sayılmayacaktır (TTK m. 850/Gerekçe). Hatır taşımasının bir ücret müteakibinde yapılması hâlinde ise TTK'de düzenlenen hükümler uygulanmayacaktır. Bu hâlde yolcu taşımalarında 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun¹⁷ haksız fiil (m. 49), eşya taşımalarında ise vekâlet hükümleri (m. 502/2) uygulanacaktır¹⁸.

¹⁵ RG. 19.07.2003, 25173.

¹⁶ Gönen Eriş, Türk Ticaret Kanunu, s. 4544; Zeyneloğlu, s. 29 vd.

¹⁷ RG. 04.02.2011, 27836.

¹⁸ Sabih Arkan, **Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, T. İş Bankası Tesisi, 1. Bası, Ankara, 1982, s. 15 (Karada Yapılan); İsmail Doğanay, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, 2. Cilt, Olgaç Matbaası, 2. Bası, Ankara, 1981, s. 1711; Reşat Atabek, **Eşya Taşıma Hukuku (Deniz Hukuku Hariç)**, Sulhi Garan Matbaası, 1. Bası, İstanbul, 1960, s. 25. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nisim Franko, **Hatır Nakliyatı ve Hukuki Mahiyeti**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, T. İş Bankası Tesisi, 1. Bası, Ankara, 1992, s. 57-75.

Deniz yolunda eşya taşıma sözleşmeleri olarak kabul edilen navlun sözleşmeleri, Deniz Ticareti Kitabının Üçüncü Bölümünde düzenlenmiştir. “Navlun” kelime anlamı olarak taşınacak eşyayı, sözleşmeye yahut kanuna dayanılarak verilen ücreti ifade eder¹⁹. Deniz yolunda yapılan yolcu taşıma sözleşmeleri ise Kanun’un Beşinci Bölümünde yer almaktadır. Bu kanun dışında, Kabotaj Kanunu²⁰ ve bazı kanunlarda da düzenlemelere rastlanmaktadır. Deniz yoluyla yolcu taşıma sözleşmesi Türk Ticaret Kanunu’nun m. 1247’de açıkça tanımlanmıştır²¹. Kanun lafzına göre; yolcunun veya yolcu ve bagajının deniz yolu ile taşınması için taşıyan tarafından veya onun adına ve hesabına yapılan sözleşmeye deniz yoluyla yolcu taşıma sözleşmesi denir.

TTK’de deniz yolu ile taşımacılığın yanı sıra iç su taşımacılığını da hüküm altına almıştır (TTK m. 931)²². 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu gemiyi açıklarken, “denizde hareket etme” unsurunu ararken 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 931/1’de deniz yerine “su” terimi kullanılmıştır. Yapılan değişikliğin gerekçesine bakıldığında iç sularda²³ yapılacak taşıma faaliyetleri hakkında da kanunun uygulanması sağlanmış olmaktadır. Ancak bu düzenlemelerin aksini öngören m. 935’e göre, “Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla” bu kanunun deniz ticaretiyle ilgili hükümleri sadece ticaret gemileri hakkında uygulanabilecektir. Deniz ticaretine ayrılan diğer maddelerde bazı düzenlemelerin ve bunlara ait hükümlerin uygulanması “deniz” unsuruna bağlı olduğu ifade edilmektedir. Örneğin, navlun sözleşmesi denizde eşya taşıma unsuruna bağlanmaktadır (m. 1138). Yine suda değil, denizde yolcu taşıma sözleşmesinden bahsedilmektedir. Aynı şekilde müşterek avaryada da deniz sergüzeşti esas alınmıştır (m. 1272). Diğer taraftan bir kısım maddelerde de “deniz” terimi yerine; kurtarma faaliyeti tanımlanırken “su aracı”ndan (m. 1298) ve denize elverişlilik tanımlanırken “yolculuğun yapılacağı su”dan (m. 932) söz edilmektedir. Bu hükümlerden de anlaşılacağı üzere, iç suda kullanılan gemiler sebebiyle ortaya çıkan hukuki ilişkilere hangi kuralların uygulanması gerektiği şu an için açık değildir.

¹⁹ Bülent Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku**, Vedat Kitapçılık, 2. Bası, İstanbul, 2012, s. 554 vd.

²⁰ 815 sayılı Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Kara Suları Dâhilinde İcraı San’at ve Ticaret Hakkında Kanunu, RG. 29.04.1926, 359.

²¹ Deniz yoluyla yolcu taşıma sözleşmesinin tanımı 6762 sayılı TTK’dan farklı olarak ilk defa kaleme alınmıştır. Ücrete ise bilerek yer verilmemiş maddenin devamında ile ilgili hükümler sevk edilmiştir (TTK m. 1247/Gerekçe).

²² 6762 sayılı TTK döneminde iç su taşımacılığına kara taşımacılığı hükümleri uygulanacağı söylenmekteydi. Bkz. Arkan, Karada Yapılan, s. 4; Mertol Can, “4925 Sayılı Karayolu Taşıma Kanunu’na Göre Karayoluyla Yapılan Taşımaların Tabi Olduğu Hukukî Esaslar” **GÜHFD**, C. IX, S. 1-2, 2005, s. 2 (http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/9_2.pdf) (15.04.2015).

²³ Örneğin, Van Gölü.

Hava yolu ile yapılan taşımalar, Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun²⁴ 106-132 maddeleri arasında düzenlenmektedir. TSHK'de ne taşıma sözleşmesi ne de taşıyan tarif edilmiştir. TSHK m. 106'ya göre hava yolu ile yurt içinde yapılacak taşımalarda, bu kanunda hüküm bulunmadıkça Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların hükümleri ve bu anlaşmalarda da hüküm bulunmadığı hâllerde Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanacaktır.

Demir yolu ile yapılan taşımalar ise 18 Mayıs 1872 tarihli Rumeli Demiryollarının Umur-u Nakliyesi Hakkında Nizamname'sinde²⁵ yer alan hükümler ile düzenlenmiştir. Demir yolu taşıma sözleşmesi; eşyasını demir yolu ile taşımak isteyen ile demir yolu işletmesi arasında yapılır²⁶. Gerek yolcu gerekse de eşya taşımalarında, bu sözleşmenin taşıyıcı tarafını demir yolu işletmesi oluşturacaktır.

Yukarıda değinilen tüm taşıma türlerinin iç içe geçtiği TTK m. 902'nin ifadesiyle “değişik tür araçlarla taşıma sözleşmesi”, 6102 sayılı TTK ile iç hukukta ilk defa düzenlenerek Taşıma Hukukunda yerini almıştır. Tanımı kanunda yapılmamakla birlikte, değişik tür araçlarla taşıma, taşıyıcı tarafından eşyanın bir yerden bir yere, en az iki farklı taşıma yöntemi kullanarak ve yalnız tek bir sözleşmesine istinaden yapılan taşıma türüdür. Modern anlamda ilk kez 1830 yılında demir yoluyla yapılmaya başlanan bu taşıma türü; uzak mesafelerde, birden fazla taşıma şeklinin bir arada kullanılması sağlanarak tek taşıyıcıyla yalnız bir sözleşme kurulmak suretiyle gerçekleştirilmektedir²⁷.

Taşımanın yapıldığı ortamlar ve araçlar farklı olsa da taşıma sözleşmesi; bir yer değiştirme faaliyetini, kişilerin ve/veya malların bir yerden bir başka yere götürülmesini ifade etmesi²⁸ dolayısıyla taşımayı öngören sözleşme de sözleşmenin konusunun bir yerden bir başka yere nakil edilmesi için yapılır. Taşımanın konusunu ise insanlar, cisimler ve hayvanlar oluşturmaktadır. Doktrinde de taşıma sözleşmesinin tanımı olarak taşıyıcının yolcu veya eşyayı ücret karşılığında bir yerden diğerine taşımayı üstlendiği sözleşme olarak kabul edilmiştir²⁹. Ortamlara ve kullanılan araçlara bağlı olarak değişen

²⁴ RG. 19.10.1983, 18196.

²⁵ Düstur, Tertip I, C. 4, s. 483.

²⁶ Sabih Arkan, **Demiryoluyla Yapılan Uluslararası Eşya Taşımaları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, T. İş Bankası Vakfı, 1. Bası, Ankara, 1987 (Demiryolu), s. 45.

²⁷ Burak Adıgüzel, **Multimodal Taşımalarda Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu**, Adalet Yayınevi, 1. Bası, Ankara, 2015 (Multimodal Taşıma), s. 1-4, 79 vd.

²⁸ Sözer, İstanbul Barosu, s. 49-67.

²⁹ Arkan, Karada Yapılan, s. 10; Doğanay, s. 1715.

tüm bu taşıma türlerini tek bir ifade altında toplayan “taşıma sözleşmesi” iki tarafa tam borç yükleyen bir sözleşme niteliğine haizdir. Kanun, sözleşmeyi herhangi bir şekilde bağlamamış, taşıma sözleşmesinin irade uyuşması ile kurulacağını, ayrıca eşyanın teslimiyle ve taşıma senediyle taşıma sözleşmesinin kurulmasına karine teşkil edeceğini kabul etmiştir. Taşıma senedinin olmaması da sözleşmenin kurulmasına engel değildir, tarafların karşılıklı birbirine uygun iradeleri ile sözleşme kurulabilecektir.

Doktrinde 6762 sayılı TTK bağlamında taşıma sözleşmesinin niteliği tartışma konusu olmuştur. Çoğunluktaki görüş, taşıma sözleşmesinin real sözleşme olmadığı, rızai akit olduğunu ifade etmiştir³⁰. Taşıma sözleşmesi; taşıyıcının eşyayı varma yerine götürdüğü ve orada gönderilene teslim ettiği ve bunun karşılığında da gönderenin taşıyıcıya taşıma ücretini ödemekle borçlandığı sözleşmedir. TBK m. 1’de sözleşmenin, tarafların açık veya örtülü iradelerini, karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulacağını düzenlemiştir. Taraflardan biri veya ikisi, borçlanma irade beyanı olan edim yükümünü üstlenmesiyle borç ilişkisi kurulur ve buna borç sözleşmesi denmektedir. Borç sözleşmelerinin özel sözleşme türlerinden olan rızai ve real sözleşmesi kurması ve sonuçlarını meydana getirmesi, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının yeterli olup olmaması açısından farklılıklar içerir.

Rızai sözleşmeler; sözleşmenin kurulması ve sonuçlarını meydana getirmesi için tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının yeterli kabul edildiği

³⁰ CIM dışındaki Konvansiyonlara göre taşıma sözleşmelerinin rızai sözleşme olduğu hususunda tartışma yoktur. CIM’ye göre, “Taşıma sözleşmesi demir yolunun taşıma belgesinin refakat ettiği eşyayı taşımaya kabul ettiği andan itibaren kurulmuş olur.” (m. 11§1). Bkz. Gençtürk, Uluslararası Eşya, s. 21; Özlem Tüzüner, “Karayoluyla Eşya Taşıma Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve İş Görme Amacı Güden Sözleşmelerle İlişkisi” **TBB Dergisi**, S. 101, 2012 (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-101-1201>) (15.02.2015); Arkan, Karada Yapılan, s. 17-18; Özdemir, s. 15 vd.; Kübra Yetiş Şamlı, **Taşıyıcının-Taşıyanın Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bası, İstanbul, 2008, s. 5 vd.; Vural Seven, **Taşıma Hukukunda Gönderilen**, Yetkin Yayınları, 1. Bası, Ankara, 2012, s. 27 (Gönderilen); Atabek, s. 37; Kaya, Karayolu ile Eşya I, s. 314; Arslan Kaya, “Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (CMR) Uygulama Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (II)”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. LVI, S. 1-4, İstanbul, 1998, s. 240, d. 8. (<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuhfm/article/view/1023003859/1023003449>) (15.02.2014); Kaya, Gecikme, s. 935-938; Aydın, s. 6, 7; Ecehan Yeşilova, “CMR - Taşıma Senedinin İspat Kuvveti” **DEÜHFD**, C. 7, S. 1, 2005, s. 237-273, s. 240, 241 (<http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/DergiMiz7-1/PDF/yesilova10.pdf>) (15.02.2015) (Taşıma Senedi); Bülent Sözer, **Türk Hukuku’nda ve Uluslararası Hukuk’ta Havayolu ile Yük Taşıma Sözleşmesi**, Vedat Kitapçılık, 2. Bası, İstanbul, 2009, s. 31-32 (Havayolu).

sözleşmelerdir. Türk Hukuku'nda satım, bağışlama, kira gibi sözleşmeler başta olmak üzere sözleşmelerin çoğu rızai sözleşmedir³¹.

Real sözleşme³²; sözleşmenin kurulması ve sonuçlarını meydana getirmesi için tarafların birbirine uygun irade beyanlarının yeterli kabul edilmediği, irade beyanının yanı sıra ek unsur olarak maddi bir fiilin kabul edildiği sözleşmelerdir. Maddi fiil olarak ise teslim kabul edilir³³. Roma Hukuku'ndan dayanaklarını alan real sözleşmeler ise borç doğuran sözleşmenin ancak ifasıyla kurulabileceği sözleşmelerdir.

Burada taşıma sözleşmesinin niteliğini tartışma konusu hâline getiren sözleşmenin “taşıyıcının yüke zilyet olması” unsuruna haiz olmasıdır³⁴. Çağdaş düzenlemelerde aynı sözleşmelere yer verilmediği için taraf iradelerini yeterli görüp taşıma sözleşmesinin real sözleşme olmadığını ileri süren çoğunluktaki görüş; karşı görüşün kabul edilmesi hâlinde büyük taşımalarda önce ön sözleşme yapılması, sonrasında da her parça için ayrı taşıma sözleşmesi yapılması gerekeceğini, bunun ticari hayatın gereksinimlerine uygun olmadığını ifade etmişlerdir³⁵. Azınlıkta kalan görüş ise, 6762 sayılı Kanun'un m. 768'de “Taşıma senedi tanzim edilmemiş olsa bile tarafların muvafakatleri ve eşyanın taşıyıcıya teslimi ile sözleşme tamam olur.” hükmüne istinaden lafzen hareket ederek karşılıklı ve birbirine uygun iradelerin yanı sıra teslimin de şart olduğu ifade etmişlerdir³⁶.

6102 sayılı Kanun; taşıma sözleşmesinin ticari hayattaki sakıncaları dikkate alarak m. 856'da, taşıma senedi dahi olmadan tarafların birbirine uygun iradeleri ile taşıma sözleşmesinin kurulacağını, eşyanın taşıyıcıya tesliminin de taşıma sözleşmesinin varlığına karine teşkil edeceğini düzenlemiştir. Bu sebeple 6762 sayılı Kanun döneminde yapılan bu tartışmanın 6102 sayılı Kanun ile ortadan kalktığı, anılan

³¹ Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Beta Yayınları, 11. Bası, İstanbul, 2009, s. 199-200.

³² Real sözleşmenin, Türk Hukuku'nda “aynı sözleşme” ile aynı anlamda veya birbiri yerine kullanıldığı görülmektedir. Bkz. Arkan, Karada Yapılan, s. 16; Arkan, Demiryolu, s. 61; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 30-31.

³³ Eren, s. 200.

³⁴ Tüzüner, s. 173.

³⁵ Arkan, Karada Yapılan, s. 16-19; Atabek, s.39-40; Doğanay, s. 2208; Gönen Eriş, **Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Kara Taşıma Hukuku**, Seçkin Yayınevi, 1. Bası, Ankara, 1996, s. 16 (Kara Taşıma Hukuku) ; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 20; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 30-31.

³⁶ Eren, s. 200; Aydın, s. 5-6.

madde ile taşıma sözleşmesinin rızai sözleşme olduğu açıkça ortaya konulmuştur³⁷.

Taşıyıcı ve gönderenin taraf olduğu taşıma sözleşmesinde ilgili kişi olarak gönderilenin de yer alması ve taraf olmadığı bir sözleşmede sahip olduğu hak ve yetkilerle, yükümlü olduğu borçların hukuki temeli doktrinde tartışılmıştır. Yazarlar, gönderilenin taraf olmadığı bir sözleşme sebebiyle hak ve borç altına girmesini, taşıma sözleşmesinin tam üçüncü kişi yararına sözleşme olarak düzenlenmiş olmasına bağlamışlardır (TBK m. 129/2)³⁸. Bu görüşte olan yazarların dayanağını; eşya taşımalarında gönderilenin taraf olmamasına rağmen eşyayı varma yerinde kendi ad ve hesabıyla teslim alması, taşıyıcıya emir/talimat vermesine ve diğer tali haklara sahip bulunması oluşturmaktadır (TTK m. 871). Diğer görüş ise, taşıma sözleşmesinin üçüncü kişi lehine sözleşme olarak nitelenemeyeceğini ifade etmişlerdir. Taşıma sözleşmelerinde gönderilenin mutlak bir üçüncü kişi olma zorunluluğu yoktur. Hatta gönderilen belirlenmiş ise gönderen, gönderilendir³⁹.

Taşıma müddeti ne kadar uzun olursa olsun bu sözleşme sürekli borç ilişkisi doğurmayacaktır. Sürekli edimler, sözleşme süresi boyunca ifa edilmesi gereken edimlerdir. Ani edimler ise borçlanılan edimin bir defa, tek bir davranışla yerine getirilmesi ile sona eren edimlerdir⁴⁰. Eşya taşıma sözleşmesi, nakil işinin bir defaya mahsus yerine getirilmesini konu edindiği için sürekli edim değil, ani edim ihtiva eden bir sözleşmedir⁴¹.

TTK m. 850’de yer aldığı üzere taşıyıcı; taşıma sözleşmesiyle eşyayı varma yerine götürme ve orada gönderilene teslim etme ya da yolcuyla varma yerine ulaştırma; gönderen veya yolcu ise taşıma ücretini ödeme yükümlülüğündedir. Bu sebeple taşıma sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğine haiz sözleşmelerdendir.

³⁷ Tüzüner, s. 175.

³⁸ Arkan, Karada Yapılan, s. 26, d. 88; Hüseyin Ülgen, **Hava Taşıma Sözleşmesi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, T. İş Bankası Tesisi, 1. Bası, Ankara, 1987, s. 46; Hikmet Belbez, “Nakil Sözleşmesi ve Nakliyecinin Sorunu” **AÜHFD**, C. 3, S. 1, 1946, s. 390.

(<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1946-03-02-03-04/AUHF-1946-03-02-03-04-Belbez.pdf>) (15.04.2015); Adigüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 36; Seven, Gönderilen, s. 88-94.

³⁹ Atabek, s. 34-35, Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 23-24; Kaya, Gecikme, s. 933.

⁴⁰ Eren, s. 99-100; M. Kemal Oğuzman/Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. I, 12. Bası, İstanbul, 2014, s. 10-13; Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 18. Bası, Ankara, 2014, s. 6-7.

⁴¹ Tüzüner, s. 177.

Taşıma sözleşmesinin iş görme amacı güden sözleşmeler içinde mi yer aldığı yahut ayrı bir sözleşme niteliğinde mi olduğu doktrinde tartışılmıştır.

Doktrindeki bir görüşe göre eşyanın taşınması fiili taahhüt edildiğinden istisna sözleşmesi niteliği olduğu kabul edilmiştir⁴². Taşıma sözleşmesinde sonuç olarak eşyanın bir yere ulaştırılması söz konusu olduğundan istisna sözleşmesi olduğu ileri sürülmüştür. 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda "istisna sözleşmesi", 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda "eser sözleşmesi" olarak adlandırılan bu sözleşme türü; yüklenicinin bir eser meydana getirdiği, iş sahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği iş görme amacı güden sözleşmelerden birisidir. Burada yüklenicinin talep ettiği edim sonucunun mutlaka maddi veya cismani bir sonuç olması gerekmediğinden taşıyıcı edim sonucu olarak eşyayı ve/veya yolcuyu bir yerden başka bir yere götürmeyi taahhüt etmiş olur.

Diğer görüşe göre ise eşya taşıma sözleşmesi, kanunda yer alan kendine özgü hükümler nedeniyle bağımsız bir sözleşme türü olduğu ileri sürülmüştür⁴³. Taşıma sözleşmelerinin tarafları, hak ve yetkileri ile sorumluluklarını düzenleyen hükümlerin kanunda yer alması söz konusudur. Bu nedenlerle kara yoluyla eşya taşıma sözleşmesi, mülkiyetin devri veya kullandırma amaçlarını değil, taşıma işinin görülmesini ifade eden sözleşmedir⁴⁴. Boşluk doldurucu olarak TBK'deki istisna hükümleri uygulama alanı bulabilir (TTK m. 1)⁴⁵.

1.2. Taşınma Eşyası Taşıma Sözleşmesi ve Hukuki Niteliği

Türk Ticaret Kanunu'nun 894-901'inci maddeleri arasında ilk kez düzenlenen taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin de açık bir tanımı yapılmamıştır. Bunun yerine TTK'de taşınma eşyasının tanımı yapılarak taşıma sözleşmesinin konusunu; bu eşyaların oluşturduğu sözleşmelerin oluşturduğu kabul edilmiştir. Kanuna göre taşınma eşyası; bir evden, bürodan veya benzeri bir yerden alınarak yine benzeri bir yere götürülen eşyadır⁴⁶.

⁴² Ayrıntılı bilgi için bkz. Arkan, Karada Yapılan, s. 29; Tüzüner, s. 184, Gençtürk, s. 23; Belbez, s. 391-392; Adıgüzel, s. 32-33.

⁴³ Atabek, s. 33-34, Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 22; Zeyneloğlu, s. 31-53; Doğanay, s. 2206-2207; Zeyneloğlu, s. 31; Kaya, Gecikme, s. 938-939.

⁴⁴ Tüzüner, s. 171; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 22; Arkan, s. 29.

⁴⁵ Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 22; Ülgen, s. 46.

⁴⁶ TTK m. 894.

Kanunun gerekçesinde, sözleşmenin doğrudan alındığı kaynak olan Alman Ticaret Kanunu'nda; taşınma eşyasının herhangi bir tanımı yapılmadığı, buna karşılık Türk Ticaret Kanunu'nda "Uygulanacak hükümler" başlığı altında düzenlenmiş olan m. 894'te taşınma eşyasının geniş olarak tanımlandığı, özel hükümleri ihtiva eden bu taşıma türünün uygulama alanının belirlenmek istendiği ifade edilmiştir.

Taşınma eşyası için özel hükümlerin öngörülmesi, bu tür eşyaların diğer eşyalardan farklı olarak ayrı bir özen, uzmanlık, paketlenme, paketleri açma ve gerektiğinde sökme ve yeniden kurma işlemi gerektirmesidir. Bu gerekliliğin bir sonucu olarak da Alman Ticaret Kanunu esas alınarak⁴⁷ taşınma eşyasının tanımı da yapılmak suretiyle taşınma eşyası taşıma sözleşmesi Türk Ticaret Kanunu'nda yerini almıştır.

Taşıma işinin, eşyaya özgü olarak birtakım kurallara bağlanmasının yansıması olarak kendine özgü hükümleri ihtiva eden taşınma eşyası taşıma sözleşmesi şöyle tanımlanabilir: Taşıyıcıya kanunda belirlenmiş hususlarda mesleki bilgi ve becerileri zorunlu kılan, (genellikle) gönderici ve alıcının aynı kişide birleşmesine imkân veren, göndericiye eşyaya ilişkin belgeleri taşıyıcıya vermeden, ücret karşılığında; bir evden, bürodan veya bu gibi yerlerden alınan gayri ticari ve kişisel niteliği olan taşınma eşyalarının benzeri bir yere taşınmasıdır.

Taşıma sözleşmesi gibi taşınma eşyası taşıma sözleşmesi de iki tarafa borç yükleyen, ani edim ihtiva eden rızai bir sözleşmedir.

Taşınma eşyalarının ev, büro ve benzeri yerlerden alınarak yine aynı nitelikteki yere taşınmasının üstlenilmesi ile gönderilene tesliminin yanı sıra eşyaların sökülmesi, paketlenmesi, taşınması, varma yerinde paketlerin açılması ve montajı gibi edimlerin taşıyıcı tarafından üstlenilmesi söz konusudur.

Türk Hukuku'nda taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin hukuki niteliği iki konu üzerinden tartışılmıştır. İlk olarak bu sözleşmelerin bir taşıma sözleşmesi olmadığı edim yükümlülükleri anlamında tartışılmıştır. İkinci tartışma ise taşınan eşyanın niteliğinin, taşınma eşyası taşıma sözleşmesi kapsamında olup olmadığı yönünde yoğunlaşmaktadır.

⁴⁷ TTK m. 894 Gerekçe.

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde taşınma eşyası taşınmasının kanunda açık olarak yer almaması sebebiyle bir görüş bu tip sözleşmelerin taşıma sözleşmesi olmadığını⁴⁸; bir görüş ise isimsiz sözleşme olduğunu kabul edip isimsiz sözleşme çeşitlerinden kanunun düzenlediği çeşitli sözleşme tiplerine ait unsurların kanunun öngörmediği tarzda bir araya gelmesiyle oluşturulan karma sözleşmeler⁴⁹ kısmına dâhil olduğunu kabul etmekteydi⁵⁰.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin bir taşıma sözleşmesi olmadığını iddia eden görüşü savunanlardan Atabek'e göre; taşıyanın möblelerini sökmek, ev eşyalarını sandıklara usulüne uygun yerleştirmek, eşyayı nakil edilecek binaya götürmek, sandıkları boşaltmak, muşambaları, perdeleri, avizeleri, aplikleri takmak, möbleleri monte edip yerli yerine koymak, ev sahibinin zevkine uymadığı takdirde bunların yerlerini değiştirmek gibi birçok ameliyeler ifa etmek zorunda olduğundan ev içinde yapılan bu eşya yeri değiştirmelerinin bütün taşıma faaliyetinin bir parçasıdır. Bu sebeple burada nakil, asli bir taahhüt olmadığından nakil mukavelesi sayılamayacaktır⁵¹. Bu görüşün doktrinde diğer bir savunucusu olan Franko'ya göre; nakil sözleşmesinde asıl taahhüt, yer değiştirme olduğundan ev taşınmasının bu kapsamda kabul edilmesi isabetsizdir. Öyle ki birden fazla ameliyeden ibaret olan ev taşınmasında eşyanın yer değiştirmesi, ev taşınmasını nakil sözleşmesine dönüştürmez⁵².

Karma sözleşme görüşünü savunan Gençtürk'e göre ev eşyası taşımaları, hâlen kullanılmakta olan veya ilk kez kullanılacak olan eşyaların yine kullanılmak üzere bir yere taşınmasıdır. Taşıyıcı bu sözleşmede; taşıma taahhüdünden başka eşyaların sökülmesi, paketlenmesi, taşınması, varma yerinde paketlerin açılması ve montajı gibi edimleri birlikte üstlenmektedir. Burada taşıma taahhüdü dışındaki edimlerin, asli edim olarak üstlenilmiş olması, ev eşyası taşımalarını karma nitelikli bir sözleşme hâline getirir⁵³.

Taşıyıcının, yolcu veya eşyayı ücret karşılığında bir yerden diğerine taşımayı üstlendiği sözleşmeye taşıma sözleşmesi⁵⁴ denildiğinden daha önce bahsedilmişti.

⁴⁸ Franko, s. 10; Atabek, s. 30.

⁴⁹ Fahrettin Aral, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Yetkin Yayınları, 10. Bası, Ankara, 2014, s. 58.

⁵⁰ Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 49.

⁵¹ Atabek, s. 30-31.

⁵² Franko, s. 10.

⁵³ Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 48-49.

⁵⁴ Arkan, Kara Yapılan, s. 10.

Taşıma sözleşmesi ile gönderen ve taşıyıcı arasında bir borç ilişkisi kurulur. Tarafların arasındaki bu hukuki bağ ile taraflardan biri için bir hak, diğer taraf için de yükümlülük veya ödev ifası borcu altına girerler. Her hukuki ilişki kural olarak bir hak ile bu hakka tekabül eden bir yükümlülüğten oluşur. Hukuki ilişki ile hak bahşedilen kişiye “hak sahibi” yükümlülük yüklediği kişiye “yükümlü” denilmektedir⁵⁵.

Borç ilişkisinin içerdiği hak ve yükümlülükler, bazı ayrımlara tabi tutulmuştur. Borç ilişkisinin içerdiği haklar; asli (birincil), feri (yan), tali (ikinci) haklar olmak üzere üç çeşittir. Borç ilişkisinin asli hakkına, alacak hakkı denir. Alacak hakkı, alacaklıya borçludan borçlanmış olduğu edimi talep yetkisi verir. Alacak hakkı yalnızca borçluya karşı ileri sürülebilen bir hak olup aynı zamanda bir yararlanma hakkıdır. Feri haklar; alacak hakkının amacına hizmet eden, bu haktan ayrı özel niteliği olan, alacak hakkının parçasını oluşturmayan bir haktır. Tali haklar; yararlanma hakkını etkileyen, onları kuran, değiştiren, devreden veya ortadan kaldıran haklardır. Tali haklar; yenilik doğuran haklar, def'i haklar ve yönetim haklarından oluşur⁵⁶.

Borç ilişkisinde, borçlunun yani yükümlü kişinin sayısı sınırlıdır. Bu borç ilişkisini diğer hukuki ilişkilerden ayırır. Borçluyu alacaklıya bağlayan ve yerine getirmesi ya da uyması gereken yükümlülükler; asli ve yan yükümlülükler olmak üzere ikiye ayrılır. Borçlunun alacaklı karşısındaki asli yükümlülüğü “edim yükümlülüğü” olarak da adlandırılabilir. Borç ilişkisinin asıl konusu oluşturan edim yükümü, borçlunun alacaklının yararına borçlandığı ve gerçekleştirmek zorunda olduğu menfaati veya davranışı ifade eder. Sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde borçlu, her şeyden önce borçlandığı edimi, sözleşmenin amacına ve edim kurallarına uygun bir biçimde yerine getirmelidir. Alacaklının ifa menfaatini tam ve doğru olarak gerçekleştirmek borçlunun ödevidir. Borçlar Kanunu edim, edimin ifasını ve edim menfaatini esas almış olmakla beraber, borç ilişkisi sadece edim yükümlülüğünden ibaret değildir. Edim yükümünün yanında diğer bazı yan yükümlülüklerde bulunmaktadır. Yan yükümlülükler; asli edimin tam ve doğru yapılmasına yardım eder veya alacaklının edim menfaati dışında kalan diğer mal ve şahıs varlığı değerlerinin muhtemel bir zarardan korunmalarına hizmet ederler. Bu kapsamda sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde alacaklının edim menfaatinin yanı sıra koruma menfaati de sağlanmış olur. Sözleşmeden doğan borç

⁵⁵ Eren, s. 28.

⁵⁶ Eren, s. 29-30; Kılıçoğlu, s. 27-28.

ilişkisinden doğan yükümlülükler, birinci derece yükümler, ikinci derece yükümler olmalarına rağmen “ilk yükümler” ve “tali yükümler” olmak üzere ikiye ayrılırlar⁵⁷.

İlk yükümler, sözleşmeden doğan her türlü yükümleri ifade eder. Bu bakımdan, ilk yükümler; asli yükümler ve yan yükümlerden oluşabilir. Asli yükümler kendi içinde ikiye ayrılır. Bunlar, asli edim yükümleri ve yan edim yükümleridir. Asli edim yükümü; sözleşmenin tipini belirleyen, sözleşmeden beklenen asıl amacı simgeleyen edim yükümüdür. Bu yükümler sözleşmenin birinci derecedeki içeriğini oluşturan, yan edim yükümlerinden bağımsız yükümlerdir. Asli edim yükümleri, iki tarafa tam borç yükleyen sözleşmelerde karşılık ilişkisi içinde yer alır. Sözleşmeler kural olarak asli edim yükümünü içerir. Borçlar Kanunu’nda sözleşmenin tipini belirleyen asli edim yükümünden hareket ederek bu yükümü düzenlemiştir. Ancak sözleşmeden doğan yükümler sadece asli edim yükümlerinden oluşmamaktadır. Sözleşmenin taraflarının kanunda getirilen sınırlamalar çerçevesinde (TBK m. 27) sözleşmelerin içeriğini istedikleri gibi belirleyebileceği serbestileri bulunmaktadır. Taraflar irade serbestisini kullanarak, yapmak istedikleri sözleşme tipinin içeriğine, asli edim yanında bazı yan edimleri de ekleyebilirler. Yan edimler, asli edime tabi, ikinci derece nitelik ve amaç taşıyan edimlerdir. Asli edime tabi olsalar da onlardan bağımsız bir amaç ve içeriğe sahip oldukları için borçlu yönünden bir yüküm, alacaklı açısından da bir hakkı ifade ederler. Bu sebeple yan edimlerin yerine getirilmesinde alacaklının bağımsız bir ifa menfaati söz konusudur. Yan edim yükümleri; kanundan, sözleşmeden, TMK⁵⁸ m. 2/1’de düzenlenen dürüstlük kuralından doğar. Kanundan doğan yan edim yükümlülüklerine örnek olarak TBK’deki bazı hükümler verilebilir. Satım sözleşmesinde aksine sözleşme veya adet yok ise ölçme ve tartma gibi devir giderleri satıcıya aittir. Kira sözleşmesinde kiracı kiralananı, sözleşmeye uygun olarak özenle kullanmak ve kiralananın bulunduğu taşınmazda oturan kişiler ile komşulara gerekli saygıyı göstermekle yükümlü kılınmıştır⁵⁹.

Kanunda düzenlenen bir sözleşmede, asli edim yükümü yanında yer alan kanuni bir yan edim yükümünü, taraflar isterlerse asli edim yükümü hâline getirebilir. Bu hâlde sözleşme; karma sözleşme değil, birden çok asli edim yükümlülüğünü içeren bir sözleşmedir. Taraflar sözleşmenin içeriğini belirleme serbestisine dayanarak

⁵⁷ Eren, s. 30.

⁵⁸ RG. 08.12.2001, 24607.

⁵⁹ Eren, s. 31-32.

sözleşmelere yan edim yükümleri koyabilirler. Örneğin; satılan malın sigortalanması, ambalajlanması, paketlenmesi gibi yükümlülükleri satıcı üstlenebilir⁶⁰.

Bu genel bilgiler çerçevesinde taşımanın, asli edim olarak üstlenilmesi, taşıma sözleşmesinin ayırıcı unsurunu oluşturur. Bir sözleşmenin taşıma sözleşmesi sayılabilmesi için bu unsurun bulunup bulunulmadığına bakılmalıdır⁶¹. Kanun; taşınma eşyası taşıma sözleşmesinde taşınma eşyasını tanımlayarak bu özel hükümlerin uygulama alanını belirlemek istemiştir⁶². Bu tanımlamanın yanında “Taşıyıcının yükümlülükleri” başlığı ile ayrı bir madde düzenlenmiş, maddenin 1. fıkrasında eşya taşımalarına ilişkin m. 856- 893’ten farklı olarak mobilyanın sökülmesi ve kurulması ile eşyanın yüklenip boşaltılması da taşıyıcının borçları arasında yer aldığı ifade edilmiştir⁶³. Gönderenin tüketici⁶⁴ olup olmadığı önem arz etmeksizin taşıyıcı tüm gönderenlere karşı bu borç ile yükümlü kılınmıştır. Maddenin 2. fıkrasında ise sözleşmeyi ticari veya mesleki faaliyeti ile ilgili olmayan bir amaçla yapan bir gerçek ya da tüzel kişi olan tüketicinin sözleşmenin taraflarından biri olan gönderen olması hâlinde taşınma eşyasının ambalajlanması, işaretlenmesi gibi taşıma ile ilgili diğer işlerin yerine getirilmesini de taşıyıcının yükümlülüğü kapsamına alınmıştır.

Doktrinde taşınan eşyanın niteliğinin, bir sözleşmenin taşınma eşyası taşıma sözleşmesi niteliğine haiz olup olmadığı, taşınma eşyalarının CMR kapsamına girmemesi başlığı altında tartışılmıştır. Uluslararası hukukta, taşınma eşyasının CMR’nin Fransızca metninde “transport de déménagement”, İngilizce metninde ise “furniture removals” kavramlarının kullanıldığı, bu iki kelimenin içerik yönünden aynı olmaması ve yeterli açıklıkta bulunmamaları sebebiyle istisnanın sınırının belirlenmesi konusunda iki farklı yaklaşım ortaya çıktığı görülmektedir.

Birinci görüş, Fransız Hukuku kaynaklı olup ev eşyası taşımanın alelade taşımadan farklı olarak eşyanın paketlenmesi ve hazırlanması borçlarını da ihtiva edici bir taşıma olduğu, CMR’nin metni de göz önünde bulundurularak ev eşyası taşıması

⁶⁰ Eren, s. 32-33.

⁶¹ Arkan, Karada Yapılan, s. 14.

⁶² TTK m. 894 Gerekçe.

⁶³ TTK m. 895 Gerekçe.

⁶⁴ TK m. 864’te tüketici, sözleşmeyi ticari veya mesleki faaliyeti ile ilgili olmayan bir amaçla yapan bir gerçek ya da tüzel kişi olarak tanımlanmıştır. 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un 3. maddesinde ise tüketici, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanmıştır.

nitelemesinde taşınana eşyadan ziyade taşıyıcının sorumluluğuna göre tavır alınması gerektiği ifade edilmiştir⁶⁵. Bu görüşü Türk Hukuku'nda savunan Gençtürk; CMR'nin uygulama alanı dışında tutulmak istenen taşımaların, hâlen kullanılmakta olan veya ilk kez kullanılacak eşyaların kullanılmak üzere başka bir yere taşınması olduğunu belirtmiştir. Böyle bir sözleşmede taşıyıcı; taşıma taahhüdünden başka eşyaların sökülmesi, paketlenmesi, taşınması, varma yerinde paketlerin açılması ve montajı gibi edimleri birlikte üstlendiğini de ifade etmiştir. Burada taşıma taahhüdü dışındaki edimlerin asli edim olarak üstlenilmiş olması, ev eşyalarını karma nitelikli sözleşme hâline getirdiğinden gönderen tarafından konteynere yüklenmiş olan ev eşyalarının taşınması, kullanılmış eşyaların satılmak veya atılmak üzere taşınması, yeni eşyaların satılmak üzere taşınması durumları CMR kapsamında değerlendirilmeyeceği ifade edilmiştir. İlk kez kullanılmak üzere satın alınan eşyaların taşınması ve montajı gibi edimlerin birlikte üstlenilmesi, bir büroda kullanılan demirbaş eşyaların paketlenmesi, taşınması ve montajı vs. gibi edimlerin birlikte üstlenilmesi hâllerinin, ev eşyası niteliğinde kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir⁶⁶.

Doktrindeki diğer görüşü savunan Aydın'a göre; taşıyıcının bu şekilde yan yükümlülükleri (eşyanın sökülmesi paketlenmesi ve tekrar monte edilmesi gibi) üstlenmesinin bir taşımının ev eşyası taşıması olarak nitelenmesine etkisi olmayacağı ifade etmiştir⁶⁷. Bu hâlde ev eşyası taşımasının ne olduğunu, taşınan eşyanın niteliğinden hareketle belirlemek gerekir⁶⁸.

Ev eşyası nitelendirmesi yaparken temel ilke, taşınan eşyaların bir bütün parçalar olarak hâlihazırda kullanılıyor olup olmadıkları ve yine aynı amaçla nakledilip nakledilmedikleriyle ilgilidir⁶⁹. Bu sebeple henüz, satıcısından alınarak ilk kez kullanılmak üzere başka bir yere nakli, ev eşyası taşıması sayılamayacaktır. Eşyaların gönderildiği yere satılmak veya atılmak için taşınmış olması ev eşyası taşıması kapsamında değerlendirildiğinden bu durum CMR kapsamına girebilecektir⁷⁰. Kişisel

⁶⁵ Rolf Herber, Henning Piper, CMR Internationales Strassentransportrecht, C. H. Beck, München, 1996, Art. 5 N. 3 (Aydın, s. 13 ve s. 13, d. 28).

⁶⁶ Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 48-49.

⁶⁷ Ingo Koller, Transportrecht, 4. völlig neubearbeitete Auflage, C. H. Beck, München, 2000, Art. 1, N. 10 (Aydın, s. 13).

⁶⁸ Aydın, s. 13. Karan'a göre de taşınma eşyası taşıma sözleşmesine asli özelliğini veren bu yan yükümlülüklerdir. Bkz. Karan, Cmr Şerhi, s. 34-35.

⁶⁹ Koller, Art. 1, N. 10 (Aydın, s. 13).

⁷⁰ Koller, Art. 1, N. 10; Herber/Piper, Art. 1, N. 62 (Aydın, s. 14).

eşyaların da ev eşyası taşıması kapsamında sayılması konusunda şüphe bulunmamaktadır⁷¹.

Her ne kadar terim olarak “ev eşyası” kullanılsa da temel ilkeye uygun olmak şartıyla büro eşyasının taşınması da yine istisna kapsamında olduğu; bir işletmede hâlen kullanılmakta olan büro eşyaları başka bir ülkede bulunan iş yerinde kullanılmak amacıyla taşınıyorsa bu taşımanın da CMR’de anılan istisnanın kapsamında yer alması gerektiği; ancak kütüphane eşyasının veya tiyatro vb. gösterilerde kullanılacak eşyanın taşınması da aynı kapsamda değerlendirileceği düşünülmektedir⁷².

Taşımanın hangi tür eşyalarla yapıldığı ev eşyası taşıması nitelendirmesinde önem taşımaz⁷³. Eşyaların konteynere yüklenmesi suretiyle yapılacak bir taşıma da yine ev eşyası taşıması kabul edilmelidir⁷⁴.

Bu alanda karşılaşılabilecek bir diğer sorun ise henüz kullanılmamış yeni eşyalarla birlikte ev eşyalarının taşınması ya da eski eşyaların taşınan yerde bırakılarak yeni eşyanın beraberinde götürülmesidir. Bu durumda ağırlıklı olarak hangi eşyanın taşındığı tespit edilerek sonuca ulaşılabileceği, yeni eşyalar çoğunlukta ise CMR kapsamında olduğu, eski eşyalar çoğunluktaysa olmadığı mülahaza edilecektir⁷⁵.

Taşıma eşyasının tanımlandığı m. 894’ün gerekçesinde, maddenin tanımında “Oturulmakta, kullanılmakta ve benzeri şekilde hizmet veren eşya” denilerek eşyanın niteliği somutlaştırılmış olduğu; bir evden, bürodan veya benzeri yerden alınan, yine benzeri bir yere taşınması taşıma eşyası olması için tek başına aranan bir nitelik olmadığı anlaşılmaktadır. Gerekçede de ifade edildiği gibi ev ve/veya büroda kullanılan eşyaların kullanımda ve/veya üretim birimleri için de demirbaş niteliğini haiz eşya olması gerekmektedir. Bir sanayi tesisine ait makine veya teçhizatlar ya da ticari mobilyalar taşıma eşyası olarak kabul edilmeyeceği de gerekçede vurgulanmıştır. Kullanma faaliyetinin ise gönderen tarafından zorunlu olmadığı gerekçedeki örneklerden anlaşılmaktadır. Bu durum da gerekçede örnekleme suretiyle açıklanmıştır. Örneğin, miras kalan eşyanın mirasçısının veya çeyiz eşyasının yeni evli çiftin evine

⁷¹ Aydın, s. 14.

⁷² Koller, Art. 1, N. 10 (Aydın, s. 14).

⁷³ Koller, Art. 1, N. 10 (Aydın, s. 14).

⁷⁴ Aydın, s. 14. Karşı görüşte olan Gençtürk, Aydın’ın görüşlerinin dört farklı gerekçe ile isabetsiz olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s.49-50, d. 26.

⁷⁵ Aydın s. 14-15.

taşınması. Eşyanın taşındığı yerle ilgili olarak ise maddede “benzeri bir yere taşınan” ifadesi kullanıldığı için, taşınma eşyasının alındığı yer ile taşındığı yerin benzer olması gerekir. Bu nedenle, haczedilen eşyanın yedimeine teslim edilmesi veya ev eşyasının saklanmak üzere bir depoya taşınması, taşınma eşyası taşınması olması gerektiği düşünülebilir⁷⁶.

Tüm bu düzenlemelerden de görüleceği üzere, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin, taşıma sözleşmesi kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği, isimsiz bir sözleşme mi olduğu yönündeki tartışmalar sona ermiştir. Taşınma eşyası taşıma sözleşmesi, Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenen isimli bir sözleşmedir. Bu sözleşmelerde, objektif esaslı unsurunu ve asli edim konusunu taşınma eşyasının taşınmasının üstlenilmesi oluşturur. Mobilyanın sökülmesi ve kurulması ile eşyanın yüklenip boşaltılması, (gönderenin tüketici olması hâlinde) taşınma eşyasının ambalajlanması, işaretlenmesi gibi taşıma ile ilgili diğer işlerin yerine getirilmesi; kanunen taşıyıcıya yüklenmiş yan edim yükümleridir⁷⁷. Tarafların yapacakları taşıma sözleşmesi ile bu yükümlülüklerden hiç birinin taşıma esnasında gerçekleştirilmemesi kararlaştırılabileceği gibi yan edim yükümlerinin asli edim yükümü hâline getirilmesi de mümkündür. Taşınma eşyası taşımada taşıyıcının yan edimleri de yerine getirmeyi kabul etmesi sözleşmenin taşıma sözleşmesi olarak nitelendirilmesine engel değildir⁷⁸.

1.2.1. Unsurları

Taşıma sözleşmesini TTK’de tanımlayan bir hüküm bulunmamaktadır. Kanunun taşıma sözleşmesinde temel teşkil eden unsurlara yer vermek suretiyle taşıyıcı kavramını tanımlamıştır. Buna göre taşıyıcı, taşıma sözleşmesiyle eşya veya yolcuyu taşıma işini veya ikisini birlikte üstlenen kişidir. Doktrinde bu noktadan hareketle çeşitli tanımlamalar yapılmıştır⁷⁹. Bu sebeple sözleşmenin unsurlarının da doktrinde farklı sayıda ve şekillerde incelenmesine neden olmuş⁸⁰, ağırlıklı ve tüm görüşlerde ortak

⁷⁶ Topsoy, s. 28-29.

⁷⁷ Topsoy, s. 34.

⁷⁸ Arkan, Karada Yapılan, s. 14; Kaya, Gecikme, s. 923, d. 12.

⁷⁹ Arkan, Karada Yapılan, s. 10; Atabek, s. 24; Franko, s. 2; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 12; Eriş, Kara Taşıma Hukuku, s. 13; Zeyneloğlu, s. 29-30; Kaya, Gecikme, s. 923.

⁸⁰ Atabek, taşıyıcının taşıma işini meslek edinmesi, ücret karşılığında olması, taşıma konusunun eşya olması, belirli araçların kullanılması, taşıma süresi, eşyanın yer değiştirmesi, taşıyıcının taşımayı ifa ederken serbest hareket edebilmesi, yer değiştirme hususunun asli nitelik taşıması şeklinde taşıma

olarak kabul edilen iki unsur olan “taşıma işinin üstlenilmesi (taşıma taahhüdü)” ve “ücret” unsurlarından ibaret olduğu açıklanmıştır⁸¹. Kanunen öngörülen bu iki unsur, taşıma sözleşmesinin objektif esaslı unsurlarıdır⁸².

1.2.2. Taşınma Eşyası Taşıma İşinin Üstlenilmesi

Taşıma; eşya ve/veya yolcunun bir yerden alınıp diğer yere götürülmesi faaliyetidir. Taşınma eşyası taşımada ise taşınma eşyasının ev, büro vb. yerlerden alınarak yine benzeri bir yere götürülmesidir. Taşıyıcının taşıma taahhüdünün sözleşmedeki asli edimler arasında bulunması gerekmektedir⁸³.

1.2.2.1. Taşınma Eşyası

Taşımanın konusunu yolcu veya eşyanın yer değiştirmesi oluşturduğundan çalışmamız için “eşya” ve “taşınma eşyası” kavramlarının incelenmesi gerekmektedir.

Hukuki anlamda eşya, üzerinde ferdi hâkimiyet sağlanabilecek, iktisadi bir değeri taşıyan şahıs dışı cismani varlıklardır⁸⁴.

Taşıma hukukunda, maddi bir varlığı bulunan ve niteliği taşımaya elverişli olan her şey, eşya niteliğine sahiptir⁸⁵. Eşya, taşıma hukuku anlamında TMK’deki “eşya” kavramından daha farklı özellikler göstermektedir. Taşıma Hukuku’nda “eşya” kavramı TMK’ye göre kimi zaman dar kimi zaman daha geniş bir kavram olarak karşımıza çıkar.

Para, mektup, kıymetli evrak, her türlü belge, canlı hayvan, petrol, su, doğal gaz gibi her türlü sıvı ve katı maddeler Taşıma Hukuku’nda eşyadır⁸⁶. Ancak maddi varlığı olmayan, haber, bilgi, enerji iletimi eşya niteliğini haiz değildir⁸⁷.

sözleşmesinin sekiz unsuru olduğunu düşünmektedir (Atabek, s. 24-29). Franko, eşya veya yolcunun taşınması gerektiği, bunların yer değiştirmesi faaliyetinin olması ve bu faaliyetin asli taahhüt olması ve ücret olmak üzere dört unsuru olduğunu ileri sürmüştür (Franko, s. 3).

⁸¹ Arkan, Karada Yapılan, s. 10; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 13; Tüzüner, s. 171; Topsoy, s. 27; Kaya, Gecikme, s. 923.

⁸² Eren, s. 2010; Seven, Gönderilen, s. 39.

⁸³ Kaya, Gecikme, s. 923; Arkan, Karada Yapılan, s. 14.

⁸⁴ M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi, **Eşya Hukuku**, Filiz Kitabevi, 6. Bası, İstanbul, 1992, s. 6.

⁸⁵ Atabek, s. 26-27; Arkan, s. 11-12; Zeyneloğlu, s. 89; Yeşilova, Yardımcı Şahıslar, s. 22-23; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 14; Belbez, s. 387-402.

⁸⁶ Atabek, s. 26-27; Zeyneloğlu, s. 89-90; Arkan, Karada Yapılan, s. 11-12; Yeşilova, Yardımcı Şahıslar, s. 24; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 14.

Yine ekonomik bir değeri olmayan çöp ve fabrika artıkları da taşınmanın konusunu oluşturabilir⁸⁸.

Taşınan eşyanın gönderene, gönderilene yahut 3. bir kişiye ait olması da önemli değildir⁸⁹.

Türk Ticaret Kanunu'nda taşıma sözleşmelerine ilişkin hükümler sevk edilirken taşınmanın yapıldığı yer esas alınarak bir ayırım yapılmıştır. Ancak Kanun; eşya taşımalarında herhangi bir ayırma gitmemiş, eşyanın taşındığı ortam ve araca göre hükümler sevk etmiştir. Kanun, kara taşımalarında bu genel düzenlemesinden ayrılmış ve taşınmanın konusunun taşınma eşyası olması hâlinde farklı hükümler sevk etmiştir. Bunun sonucu olarak da TTK m. 894'te taşınma eşyası “Bir evden, bürodan veya benzeri bir yerden alınıp benzeri bir yere taşınan eşya” olarak tanımlanmış olup taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin konusunu ise sadece bu eşyalar oluşturabilecektir.

Kanunun açıkça yaptığı tanım gereğince, taşınma eşyası için ilk olarak evden, bürodan veya benzeri yerden alınarak yine benzeri bir yere taşınmış olması gerekmektedir. Kanunun gerekçesinde bu ilk unsur taşınma yeri olarak “ev” ve “büronun” yanı sıra “benzeri yer” ifadesi ile “üretim biriminden ve bu gibi yerlerden” denilmesi suretiyle taşınacak olan eşyanın bu yerlerden birinden alınması gerektiğini vurgulamıştır. Gerekçedeki “üretim birimi” ifadesinden taşıma ile bu birimdeki demirbaşın taşınmasının kastedildiği belirtilmiştir. Yine gerekçenin devamında örnekleme yöntemi ile Alman öğretisinin hükûmet tasarısının gerekçesinden aktardığı belirtilerek miras kalan eşyanın mirasçısının ve çeyiz eşyasının yeni evli çiftin evine taşınması, taşınma eşyasının taşınması olduğu; ancak sanayi tesislerinin ve ticari mobilyanın taşınması, taşınma eşyası taşınması olmadığı ve genel eşya taşınması kapsamına girdiği açıklanmıştır. Bir fabrikanın makine ve tesislerinin sökülüp başka bir yere götürülüp takılması veya bir buzdolabı ticarethanesindeki ve genel depodaki buzdolaplarının başka bir ticarethaneye veya depodan ticarethaneye taşınması m. 894'ün kapsamı dışında kaldığı ifade edilmiştir. Çünkü yukarıda değinildiği gibi gerekçede yer alan “üretim birimi”nden taşınma ile bu birimdeki demirbaşın taşınması

⁸⁷ Atabek, s. 27; Zeyneloğlu, s. 89; Arkan, Karada Yapılan, s. 11-12; Yeşilova, Yardımcı Şahıslar, s. 23, d. 19; Belbez, s. 390; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 14.

⁸⁸ Zeyneloğlu, s. 89; Arkan, Karada Yapılan, s. 12; Yeşilova, Yardımcı Şahıslar, s. 24; Franko, s. 10-11; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 15.

⁸⁹ Arkan, Karada Yapılan, s. 12; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 15.

kastedilmektedir. Aksi takdirde taşınacak eşya, taşınma eşyası olmayacak ve TTK'nin ilgili hükümleri uygulanacaktır⁹⁰.

Gerekçede, taşınma eşyası kapsamına fabrikada ya da ticarethanedeki eşyaların bir başka fabrika veya ticarethaneye taşınması hususlarının maddenin dışında kaldığı ifade edilse de özel veya kamu tüzel kişisi ayrımı burada da yapılmamıştır. Özel kişilerin yanı sıra kamu tüzel kişilerinin çalışma ofisleri arasında yapılan taşımalar da taşınma eşyası taşıması niteliğindedir⁹¹. Ayrıca bir ev ya da büroda bulunan eşyaların bir bölümünün benzer bir yere taşındığı kısmi taşımalar da taşınma eşya taşıması olarak kabul edilebilecektir⁹².

TTK m. 898'de taşınma eşyası taşımasında taşıyıcıya özel sorumluluktan kurtulma sebepleri düzenlenirken taşınma eşyası taşıma sözleşmesine konu olabilecek eşya isimleri zikredilmiştir. Bunlar; değerli maden, taş, mücevher, posta pulu, madenî para, belge veya kıymetli evrak, canlı hayvan ve bitkidir.

1.2.2.2. Taşıma İşinin Üstlenilmesi

Taşıma sözleşmesinin unsuru olarak kabul edilen taşıma işinin üstlenilmesi; taşıyıcının, taşıma işlemlerini yerine getirerek eşyayı kendi gözetimi ve sorumluluğu altında taşınma eşyasının bir yerden alınarak yine benzer bir yere taşınmasını ifade etmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, burada taşımanın üstlenilmesi, kanunda ve sözleşmede belirlenmiş olan objektif esaslı unsurdur ve asli edim niteliğindedir. Taahhüdün ifasının gerçekleşmesi için taşıma konusu eşyanın taşıyıcının hâkimiyetine girmesi yani zilyetliğinin⁹³ gönderen tarafından taşıyıcıya devredilmesi gerekir⁹⁴.

Taşımanın başladığı ve sona ereceği yer arasında uzaklık için herhangi bir sınırlama yoktur. Ancak taşınma eşyası taşınmasında bu mesafenin uzaklığı ücreti

⁹⁰ TTK m. 894 Gerekçe. Konuya ilişkin ayrıntılar s. 27'de ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

⁹¹ Krş. Kanada 1989 tarihli Kullanılmış Ev Eşyaları Yönetmeliği (The Highway Traffic Act, used Household Goods Regulation) m. 1. Yönetmelik'te müze, hastane veya kamu kurumları eşyalarının bir parçası olan mobilya ve ekipmanların taşınmaları da ev eşyası taşımaları kapsamına dâhil edilmiştir (https://web2.gov.mb.ca/laws/regs/current/_pdf-regs.php?reg=77/89) (15.04.2015). Bkz. Topsoy, s. 28.

⁹² Türkiye'de de uygulamada "parça eşya taşıma" ve "piyano taşıması" ismiyle bu nitelikte taşıma yapılmaktadır.

⁹³ Taşınır veya taşınmaz mallarda hâkimiyet durumunu ifade eden zilyetlik, hukuki sonuçlara bağlanmıştır. Taşınır mallarda aynı hakların sağladığı hâkimiyetin dışı açıklanış biçimidir. Bkz. Oğuzman/Seliçi, s. 54.

⁹⁴ Arkan, Karada Yapılan, s. 13.

değiştirebilmektedir. Keza aynı durum yolcu taşıma sözleşmelerinde de vardır. O hâlde taşınma eşyasının alınacağı yer ile taşınacağı yerin aynı apartman içinde farklı katlarda olması durumunda da taşıma işi söz konusu olacaktır⁹⁵.

Diğer taşıma türlerinde taşımanın gerçekleştiriliş biçimi için kullanılan aracın türü önemli iken bu tür taşımalarda değildir. KTK anlamında taşıma sözleşmesinin varlığı için nakil araçlarının kullanılmasının zorunlu olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Bir kısım niteliği gereği taşıma araçlarıyla yapılması gerektiğini⁹⁶; diğer kısımda ise buna gerek olmadığını insan gücüyle veya hayvan kullanılarak yapılabileceğini ifade etmişlerdir⁹⁷. Aracın taşımayı üstlenen kişiye ait olması ya da onun tarafından kiralanması önemli değildir⁹⁸.

Taşıma işlerini sürekli olarak üstlenenlerin m. 850, f. 3'ün lafzına göre; ticari işletme faaliyetinde bulunduğu⁹⁹ kanunda kabul edilmekte olup Karayolu Taşıma Kanunu'nu¹⁰⁰ m. 5 gereğince de taşımacılık yapılabilmesi için Bakanlıktan yetki belgesi alması ve Karayolu Taşıma Yönetmeliği'nde¹⁰¹ belirlenen özel şartları sağlaması zorunludur. Konu ile ilgili bilgiler ayrıntılı olarak taşıyıcı kısmında anlatılacaktır¹⁰².

Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinde, taşınma eşyasının ev, büro veya üretim biriminden alınarak benzeri niteliği olan bir başka yere taşınması üstlenilir. Bunun yanı sıra değişik tür araçlarla taşıma sözleşmesinin konusunu, taşınma eşyası oluşturduğu hâllerde de TTK m. 905'e gereğince taşınma eşyası taşıma sözleşmesine dair hükümler uygulanacaktır.

1.2.3. Ücret

Eşya taşımalarında gönderenin taşıma ücretini ödeme borcundan bahsedilmiştir (TTK m. 850). Kanunda taşıma işinin üstlenilmesi mukabilinde belirlenmiş olan ücret, esaslı unsurunu oluşturur. Taşıma işi, m. 850'de bir ticari işletme faaliyeti

⁹⁵ Arkan, Karada Yapılan, s. 11; Franko, s. 4; Belbez, s. 389; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 15.

⁹⁶ Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 16; Kaya, Gecikme, s. 926.

⁹⁷ Belbez, s. 389; Arkan, Karada Yapılan, s. 12; Atabek, s. 27.

⁹⁸ Topsoy, s. 21-46.

⁹⁹ Özlem Karaman Coşgun, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu İle CMR Konvansiyonu Hükümlerinin Karşılaştırılması" **MÜHF**, İpek Yolu Canlanıyor: Türk-Çin Hukuk Zirvesi Sempozyumu, 2012 (http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyay%C4%B1nlar%C4%B1/ipekyolucanlan%C4%B1yor/Yrd.Do_Dr._zlemKARAMANCO_GUN.pdf) (29.01.2015).

¹⁰⁰ RG. 19.07.2003, 25173.

¹⁰¹ RG. 11.06.2009, 27255.

¹⁰² Bkz. s. 35 vd.

sayılmaktadır. Taşıma ücreti konusunda taraflar bir anlaşmaya varmasa dahi taşıyıcının tacir olması hâlinde TTK m. 20 ve 15'te düzenlenen ticari işlerdeki ücret karinesi gereği ücret talep edilebilecektir. Taşıma sözleşmesi her iki tarafa borç yükleyen ivazlı bir sözleşme niteliğine sahiptir. Yukarıda da belirtildiği üzere bu anlamda gönderenin, taşıma işinin üstlenilmesine karşı ödeyeceği ücret sözleşmenin esaslı unsurlarından birini oluşturur.

Ücretin taşıyıcıya sağlanan her türlü maddi menfaat olduğu, geniş yorumlanması gerektiği yönünde mahkeme içtihatları¹⁰³ bulunmakta olup doktrinde de ücret kavramının geniş yorumlanması gerektiği ifade edilmektedir¹⁰⁴.

6762 sayılı TTK m. 762'de taşıma ücretine vurgu yapılmıştır. 6102 sayılı TTK'de ücrete yapılan bu vurgu yerine sözleşmenin gereği öne çıkarılmış, anılan tartışmalar böylece son bulmuştur. TTK m. 850 f. 2'de; taşıma ücretini eşya taşınmasında gönderenin, yolcunun varma yerine ulaştırılmasında da yolcunun ödemesi hüküm altına alınmıştır. Taşıma sözleşmesinin unsurlarından birisi de ücret olduğundan hatır taşımaları TTK m. 850 hükmüne göre taşıma sözleşmesi kabul edilemeyecektir. Dolayısıyla taşıma fiilini gerçekleştiren Ticaret Kanunu açısından "taşıyıcı" sayılamayacaktır (TTK m. 850/Gerekçe). Hatır taşımalarının bir ücret ödenerek gerçekleştirilmesi söz konusu olduğu durumlarda da TTK'de düzenlenen hükümlerin uygulama alanı bulması söz konusu olmayacaktır. Çünkü taşıma işi bir ticari işletme faaliyetidir. Bu hâlde gerçekleştirilen hatır taşımalarında; bir insan taşınıyor ise 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun haksız fiil hükümleri (m. 49), eşya taşınıyor ise vekâlet hükümleri (m. 502/2) uygulanacaktır¹⁰⁵.

Gönderen veya m. 871'in öngördüğü durumlarda yükü ile ilgili kişi olan gönderilen, eşyanın kendisine teslimini istiyor ise taşıma ücretini ödemekle yükümlüdür. Taşıma ücretinin bir bölümü ödenmiş ise kalan bölümünü taşıma senedinde gösterilen tutarla sınırlı olmak üzere ödemelidir.

¹⁰³ Doğanay, s. 2209-2210, d. 8, aynı yönde, yazara ait eserde s. 2209.

¹⁰⁴ Arkan, Karada Yapılan, s. 15; Aydın, s. 9-10; Sabih Arkan "Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Uygulanma Koşulları ve Taşıyıcının Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümleri" **Batider**, C. X, S. 2, 1979, s. 403.

¹⁰⁵ Arkan, Karada Yapılan, s. 15; Doğanay, s. 1711; Atabek, s. 25. Ayrıntılı bilgi için bkz. Franko, s. 57-75.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinde de tüm bu hükümler geçerli olmakla beraber gönderen ile gönderilenin aynı kişi olması hâlinde ücreti ödeme yükümlülüğü bu kişiye ait olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TAŞINMA EŞYASI TAŞIMA SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

Taşıma sözleşmesi; taşıyıcı, eşyayı varma yerine götürmeyi ve orada taşıyıcının gönderilene teslim etmesi karşılığında gönderenin taşıma ücretini ödemeyi borçlandığı ve iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğine haizdir. Taşıma sözleşmesinde asli edim yükümü altına giren gönderen ve taşıyıcı sözleşmenin taraflarını oluşturmakla birlikte; gönderen ile gönderilen farklı bir kişi ise veya taşıma sözleşmesi üçüncü bir kişi yararına düzenlenmişse bu durumda kanunda “gönderilen” olarak ifade edilen yükle ilgili diğer bir kişi de taraf sıfatını taşıyacaktır.

Kara yoluyla eşya taşıma sözleşmelerine özgü bir kavram olan “gönderen”¹⁰⁶, deniz yoluyla eşya taşıma hukukunda “taşıtın”¹⁰⁷, hava yolu ile eşya taşıma hukukunda ise “yükleten”¹⁰⁸ olarak adlandırılmıştır.

2.1. Gönderen

2.1.1. Genel Olarak

Taşıma sözleşmesini kendi adına yapan kişidir¹⁰⁹. Gönderenin mutlaka taşımaya konu eşyanın sahibi olması gerekmemektedir. Gönderen taşıma konusu eşyanın sahibi olabileceği gibi üçüncü bir kişi de olabilir¹¹⁰. Gönderenin eşyanın sahibinden başka bir kimse olması, çoğu kez ortaya komisyonculuk ilişkisi bulunduğunu gösterir. Bu durumda taşıma sözleşmesini kendi adına ve müvekkil hesabına yapan taşıma işleri komisyoncusu sözleşmenin tarafı olur (TTK m. 917). Taşıma sözleşmesinin temsilci aracılığıyla da yapılması mümkündür. Bu durumda temsil olunan gönderen konumundadır¹¹¹.

Kara yoluyla eşya taşıma sözleşmelerinde gönderen için uygulanacak tüm kurallar, taşınma eşyası taşınmasına da uygulanacaktır. Bunun tek istisnası ise taşınma

¹⁰⁶ TTK’nin yanı sıra KTK’de de “gönderen” terimi tercih edilmiştir. Buna göre kanunun 3. maddesinde gönderen, eşyayı taşımacıya teslim eden, gönderilene belirleyen ve taşıma senedini imzalayan kişi olarak tanımlanmıştır.

¹⁰⁷ Bkz. TTK m. 1138.

¹⁰⁸ TSHK m. 110’da yükleten terimi kullanılmıştır. Sözer’e bu ifade hatalı olup “taşıtın” kelimesini kullanmaktadır. Bkz. Sözer, Havayolu, s. 50.

¹⁰⁹ Arkan, Karada Yapılan, s. 19.

¹¹⁰ Kaya, Gecikme, s. 928.

¹¹¹ Arkan, s. 19; Kaya, Gecikme, s. 928; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 24.

eşyası taşıma sözleşmesinde gönderenin taşıma senedi¹¹² düzenleme yükümlülüğünün olmamasıdır. Zaten taşıma senedi düzenlenmese dâhi tarafların karşılıklı birbirine uygun irade beyanları ile taşıma sözleşmesi kurulmaktadır (m. 856/2). Gönderene bu yükümlülüğün verilmediğine dair düzenleme ise m. 896’da yer almaktadır.

TTK m. 896’nın gerekçesinde; taşınma eşyası taşınmasında gönderenin diğer eşya taşımalarındaki gönderenden farklı olduğu, bu tür taşımaların tacir olmayan veya tacir olup da ticari işletmesiyle ilgili bulunmayan gayri ticari alana ait olması sebebiyle gönderenin taşıma senedi düzenlemekle yükümlü kılınmasının düzenlemelerin amacına uygun olmadığı belirtilmiştir. Gönderen taşıma senedi düzenlenmesini isterse taşıma senedi düzenlenebilecektir.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin tarafı olan gönderen, m. 894 ve 896 gerekçeleriyle birlikte değerlendirildiğinde, gerçek kişi ya da tüzel kişi olarak ayrılabilmesi gibi tüketici olup olması bakımından da farklılık göstermektedir.

6052 sayılı Kanun’da¹¹³ tüketici, “ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi” olarak tanımlanmıştır. Kanun hem gerçek hem de tüzel kişileri tüketici olarak kabul etmiştir.

Gerçek kişiler, tacirler ve tacir olmayan gerçek kişiler olarak ikiye ayrılır. TTK m. 19 gereğince bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Fakat işin ticari sayılmasına durum elverişli değilse veya tacir işlemin yapıldığı sırada bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça belirtirse borç adi sayılacaktır. Tacirler dışında yer alan

¹¹² Taşıma senedini, taraflardan birinin istemi üzerine düzenlenir. Taşıyıcı gönderenden taşıma sözleşmesi düzenlemesini isteyebilir (TTK m. 856). Taşıma senedi düzenlenmesi 6762 sayılı TTK m. 768’in aksine bir zorunluluk değildir. Taşıma senedi üç özgün nüsha olarak hazırlanır ve gönderen tarafından imzalanır. Gönderen, taşıyıcının da taşıma senedini imzalamasını isteyebilir. El yazısı ile imzalanmış taşıma senetlerinin suretlerindeki imza, damga veya mühür şeklinde ya da basılı olabilir. Bir nüsha gönderene aittir, diğeri eşyaya eşlik eder, üçüncüsü taşıyıcıda kalır (m. 1526/2). Taşıma senedi bir kıymetli evrak değildir, kanunumuzun düzenlemesine göre ispat aracıdır (TTK m. 858). 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu açısından bu ispat fonksiyonu senet delili çerçevesinde değerlendirilir. TTK m. 858, f. 2’de ise eşyaya ilişkin taşıma senedi kayıtlarının karine fonksiyonu düzenlenmiştir. Bu hükme göre iki tarafça imzalanan taşıma senedi içerdiği kayıtlar çerçevesinde dış görünüş itibariyle eşyanın iyi hâlde bulunduğuna, paket sayısına, işaretlerine ve numarasına karine teşkil eder. Ancak taşıyıcı taşıma senedine çekince koyarak senedin karine fonksiyonunu çekincenin içeriğine göre kaldırabilecektir. Taşıyıcı senetteki kayıtların doğruluğunu denetleyip elde ettiği bilgiler çerçevesinde çekince koyabileceği gibi denetleme imkânına sahip olmadığı durumlarda, sadece bu gerekçeye dayanarak çekince koyabilecektir. Eşyanın miktarı ise kural olarak karine fonksiyonunu dışındadır. Şayet eşyanın miktarı taşıyıcı tarafından denetlenmiş ve bu sonuç taşıma senedine yazılmış ise bu kayıta karine fonksiyonuna sahip olacaktır (m. 858/3). Taşıma senedi düzenlenmesi taşıma sözleşmesi kurulmasına etkisi yoktur (m. 858/Gerekçe). Ayrıntılı bilgi için bkz. Yeşilova, Taşıma Senedi, 237-269; Karaman Coşgun, s. 278.

¹¹³ RG. 28.11.2013, 28835.

gerçek kişilerin ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket ederek gerçekleştireceği işlemlerde tüketici sayılacaklardır.

Tüzel kişiler, kamu hukukuna tabi ve özel hukuka tabi olmak üzere ikiye ayrılır. Kamu tüzel kişileri kamu hizmetinin gerektirdiği ihtiyaçları karşılamak amacıyla mal ve hizmet satın alırlar. Her ne kadar 6052 sayılı Kanun'da satıcının tanımı yapılırken kamu tüzel kişileri zikredilse de tüketicinin tanımı yapılırken zikredilmemiştir. Gerçekleştirdikleri faaliyet sebebiyle kamu tüzel kişileri hiçbir faaliyetlerinde tüketici sayılmamaktadırlar. Özel hukuk tüzel kişileri ise şirketler, dernekler ve vakıflardır.

Tüzel kişi tacirlerin gerçek kişi tacirler gibi adi borç ilişkileri alanı olmadığı kabul etmektedir. Bunun sonucu olarak da her ne kadar 6052 ve 4077¹¹⁴ sayılı Kanun'larda tüketici tanımında "tüzel kişi" kavramı yer alsa da Yargıtay kararlarında, tüzel kişi tacirlerin, tüketici olamayacağı kabul edilmektedir¹¹⁵. Azınlıkta olmakta beraber bu Yargıtay kararlarına katılmayan ve tüzel kişi tacirlerin bütün işlemleri yönünden ve tamamen kapsam dışı bırakılmaması gerektiğini düşünenler de vardır¹¹⁶.

Dernekler ve vakıflar ise ticari işletme faaliyetlerinde tacir sayılmakta olduklarından bu faaliyetleri dışında tüketici olarak kabul edilebileceklerdir.

2.1.2. Gönderenin Yükümlülükleri

2.1.2.1. Tehlikeli Eşya ile İlgili Bildirim Yükümlülüğü

Kanunun eşya taşıma kısmında yer alan m. 861'de tehlikeli eşya taşınacağı durumlarda gönderenin, taşıyıcıya zamanında açık, anlaşılabilir içerikte tehlikenin türünü ve gerekli ise alınması gereken önlemleri de bildirir yazılı bildirimde bulunması öngörülmüştür. Gönderenin yapacağı bu bildirim, taşıma senedinin içeriğinde de yer alan çift yönlü yükümlülüğü doğurur. Gönderene tehlikenin türünü ve gerekli ise alınması gereken önlemleri bildirimde bulunma, taşıyıcıyı da bunlara uyma ve taşımayı buna göre gerçekleştirme yükümlülüğünü yükler. Gönderen bu yükümlülüğü ihlal

¹¹⁴ RG. 08.03.1995, 22221.

¹¹⁵ Yargıtay 11. HD 26.06.1997 tarihli, 1997/1815 E., 1997/5112 K.; Yargıtay 19. HD 06/07/1999 tarihli, 1999/3932 E., 1999/4621 K.; Yargıtay 13. HD 15.12.2014 tarihli, 2014/43747 E., 2014/ 40101 K. sayılı kararları (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr>) (15.04.2015).

¹¹⁶ Ahmet Battal, "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Yönünden Tacirlerin Tüketici Sıfatı" Batider, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan'dan Ayrı Bası, 1998, s. 313-332; Mustafa Taşkın, "Tüzel Kişilerin ve Şirketlerin Tüketicilik Vassı" Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 1997, s. 30-37.

etmesi hâlinde taşıyıcı, kanun tarafından korunmuştur. Taşıyıcı teslim alırken tehlikenin türünü bilmiyorsa veya taşıyıcıya herhangi bir bildirimde de bulunmamışsa gönderene karşı herhangi bir tazmin yükümlülüğü doğmaksızın, tehlikeli malın boşaltılmasını, depolanmasını, geri taşınmasını veya gereken durumlarda da imhasını, zararsız hâle getirilmesini ve bu önlemleri almak için gerekenlerin giderden karşılanmasını gönderenden isteyebilecektir (TTK m. 861/2).

Taşınma eşyası eğer tehlikeli bir eşyadan sayılıyorsa ve gönderen de tüketici ise taşıyıcı, eşyadan kaynaklanacak tehlike hakkında genel olarak bilgilendirilir. Bilgilendirme, m. 861'deki gibi yazılı olmak zorunda değildir. Bu yükümlülük de çift yönlü bir yükümlülüktür. Taşıyıcıya taşımayı bilgilendirmeye göre gerçekleştirme ve ayrıca taşıyıcıdan göndereni tehlike hakkında genel bilgilendirmesi hususunda uyarılması yükümlülüğü getirmektedir. Aksi hâlde m. 861'e paralel olarak taşıyıcı bu önlemleri almak için gerekenlerin giderden karşılanmasını gönderenden isteyebilecektir¹¹⁷.

6762 sayılı TTK'de tehlikeli eşyalarla ilgili herhangi bir hüküm bulunmakta olup TTK m. 861'de bu konuya ilişkin ilk defa düzenleme yapılmıştır. Ancak bu düzenlemede, m. 861 ve taşınma eşyası taşınmasında tehlikeli eşyaları bildirme yükümlülüğünü düzenleyen m. 894'te tehlikeli eşyaların açıkça tanımı yapılmamıştır. Türk Hukuku'nda yalnızca, Karayolları Trafik Yönetmeliği¹¹⁸ m. 132'de tehlikeli eşyanın tanımı yapılmıştır. Buna göre; fiziksel ve kimyasal yapı ve nitelikleri bakımından patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı, kendi kendine veya kolayca ateş alıcı, zehirli ve radyoaktif maddeler ile bunların benzerleri tehlikeli madde sayılır¹¹⁹.

2.1.2.2. İhbar Yükümlülüğü¹²⁰

Eşya taşımalarında taşıyıcının sorumluluğu ve sorumluluktan kurtulma hâllerinde gönderen veya gönderilenin zararının tazminini isteyebilmesi için öncelikle eşyanın zıya ve hasarı ile geç teslimini taşıyıcıya ihbar etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde eşyanın, sözleşmeye uygun olarak teslim edildiğine karine teşkil edecektir (TTK m. 889). Gönderen veya gönderilen; dış görünüş itibariyle anlaşılabilen zıya ve

¹¹⁷ Aynı yönde bkz. UNECE Genel Şartlar m. 7/3.

¹¹⁸ RG. 18.07.1997, 23053 Mükerrer.

¹¹⁹ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 176-181; Erdem, s. 330-331; Özdemir, s. 245; Karan, CMR Şerhi, s. 568-569.

¹²⁰ TTK m. 889 Gerekeçe.

hasarlarda durumu en geç teslim anına kadar, anlaşılmayan hâllerde de zıya ve hasarları bildirim süresi teslimden itibaren 7 (yedi) gün içinde taşıyıcıya bildirmesi gereklidir. Teslim süresinin aşılması durumunda ise bildirim süresi teslim tarihinden itibaren 21 (yirmi bir) gün olarak belirlenmiştir.

Taşınma eşyası taşımalarında ise bu konu ile ilgili bu taşımaların niteliği ve taşıyıcının bu tür taşımadaki özel konumu nedeniyle ayrı hüküm sevk edilmiştir¹²¹. Maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere, ihbar yükümlülüğünü düzenleyen m. 900'ün m. 901 ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Şöyle ki taşıyıcının, zıya ve hasar sebebiyle yapılacak olan bildirimin sonuçlarından yararlanabilmesi için göndereni sözleşme yapılırken zarar bildiriminin şekli ve süresi ile bu bildirimin yapılmaması hâlinde ortaya çıkabilecek hukuki sonuçlar hakkında bilgilendirmesi gerekir (TTK m. 901). Böylece m. 900'de gönderene yüklenen ihbar yükümlülüğünün, taşıyıcı bakımından karşı yükümlülüğünü göndereni aydınlatma yükümü oluşturur¹²².

Taşınma eşyası taşımalarında meydana gelen zıya ve hasardan doğan istem haklarının kullanılabilmesi, durumun taşıyıcıya bildirilmesi için şarttır. TTK m. 900'e göre, eşyanın zıya veya hasara uğramış olduğu açıkça görülüyorsa en geç teslimi izleyen 3 (üç) iş günü içinde, açıkça görünmüyorsa en geç teslimi izleyen 14 (on dört) gün içinde taşıyıcıya ihbar edilmelidir.

Eşya taşımalarında ihbar yükümlülüğünü düzenleyen TTK m. 899'da ve taşınma eşyası taşımalarında ihbar yükümlülüğünü düzenleyen m. 900'de teslime kadar olan bildirimler için kural olarak herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir.

Eşya taşımalarında bildirimi düzenleyen 889. maddenin 4. fıkrasında eşyanın tesliminden sonra yapılacak bildirimlerin yazılı şekilde veya telekomünikasyon araçlarıyla yapılabileceği belirtilmiştir. Bildirimde zararın gereken açıklıkla belirtilmesi ve nitelenmesi gerekir. Eğer bildirimde bulunan belirli ise imzasının bulunmasına gerek yoktur.

Taşınma eşyası taşımalarında bildirimle ilişkin maddede bu konuda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Madde 894'te yapılan atıf gereğince bildirimin şekline ilişkin

¹²¹ TTK m. 900 Gerekçe.

¹²² Taşıyıcının yükümlülükleri kısmında bu konu daha ayrıntılı incelenecektir. Bkz. s. 39.

özel hüküm bulunmadığından m. 889, f. 4 ve 5. uygulama alanı bulur¹²³. Taşınma eşyası taşımada da teslimden sonra yapılacak bildirimin yazılı olması veya telekomünikasyon araçlarıyla da yapılması gerekir. Bildirimde bulunan belirli ise imzasının bulunmasına gerek yoktur.

Eşya taşımalarında, teslim anına kadar zıya ve hasarın gönderen veya gönderilen tarafından bildirilmemesi durumunda sözleşmeye uygun teslim edildiği karinesi oluşur. Bildirimin yapılması ile bu karine ortadan kalkar. Taşınma eşyası taşımada ise bildirimin süresi içinde yapılmaması durumunda, taşınma eşyasının zıya ve hasara uğramasından doğan istem hakları sona erer¹²⁴.

2.1.3. Gönderenin Hakları

Eşya taşıma sözleşmesini kendi adına yapan gönderen, Türk Hukuku'nda taşıyıcı ve gönderilen kadar irdelenmemiştir. Asli edimi, ücret ödemek olan gönderilenin, taşınacak eşyayı teslim etme, gönderileni belirleme dışında kanundan doğan bir takım hakları bulunmaktadır.

Taşınma eşyası taşımaya uygulanacak hükümlerin düzenlendiği m. 894'te yapılan atıf gereği, Kanun'un 3. Kısımında hüküm bulunmayan hâllerde Taşıma İşleri Kitabının Birinci ve İkinci Kısım hükümleri uygulanacağından gönderen ile ilgili kurallar taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde de uygulanabilecektir.

2.1.3.1. Taşıma Sözleşmesini Fesih Hakkı

Eşya üzerindeki tasarruf hakkının mutlak surette gönderene tanındığını gösteren TTK'nin m. 865'te düzenlenen fesih hakkı uyarınca gönderen, her zaman taşıma sözleşmesini fesih imkânına sahiptir. Eğer gönderen de taşıyıcı da tacir ise m. 18, f. 3'teki şekle uygun fesih beyanı yapılır¹²⁵.

Kanunda gönderene “fesih” hakkı verilmiştir. Fesih, ileriye etkili bozma hakkıdır. Dönme ise sözleşmeyi geçmişe etkili olarak sona erdiren bir haktır. Borçlar Hukuku'nda sürekli edim ihtiva eden sözleşmelerin fesih, ani edim ihtiva eden

¹²³ Topsoy, yazılı şekil şartının çoğunlukla gönderenin tüketicilerin oluşturduğu taşıma türü olan taşınma eşyası taşınmasında uygulanmayacağını düşünmektedir. Krş. Topsoy, s. 41.

¹²⁴ TTK m. 900 Gerekçe.

¹²⁵ Bu şekil şartları, ispat şekli özelliğindedir.

sözleşmelerin ise sözleşmeden dönme yoluyla sona erebileceği kabul edilmektedir¹²⁶. Ancak bazı hâllerde ani edim ihtiva eden sözleşmelerin feshi¹²⁷, sürekli edim ihtiva eden sözleşmelerden de dönülmesi¹²⁸ mümkündür.

Gerekçede gönderen tarafından kullanılacak bu hakkın fesih hakkı olduğu ve ileri etkili sonuç doğuracağı belirtilmiştir¹²⁹.

Gönderen, taşıma sözleşmesini tamamen feshedebileceği gibi (TTK m. 865), kısmen de (TTK m. 866) feshedebilir. Gönderenin sözleşmenin tamamını fesih etmesi durumunda taşıyıcı kanunda öngörülen iki seçimlik haktan birini kullanabilir (m. 865/2). Buna göre taşıyıcı; taşıma ücreti ile bekleme ücretinden ve sözleşmeden doğan masraflara dayalı diğer parasal taleplerin toplamından, sözleşmenin feshi sonucunda tasarruf ettiği veya iyiniyetli olarak edilmesi gereken miktarın indirilmesi sonucu kalan kısmın ödenmesi veya taşıma ücretinin üçte birini talep hakkına sahiptir.

Taşıyıcının riziko alanına¹³⁰ giren bir sebepten ötürü gönderen taşıma sözleşmesini feshetmişse taşıma ücretinin üçte birini talep hakkı ileri sürülemez ve eğer sözleşmenin ifasında gönderenin menfaati yoksa taşıyıcının m. 865/2-a'dan doğan istem hakkı da düşer.

Eşya taşıma sözleşmesinin feshinden önce yüklenmiş ise taşıyıcının menfaati gözetilerek giderleri de gönderene ait olmak üzere m. 869, f. 3, c. 2-4'te yer alan önlemleri alabilir.

Gönderen taşıma sözleşmesini taşıyıcının riziko alanında yer alan sebeplerden ötürü haklı sebebe dayanarak feshedebileceği de m. 865/1-b'de düzenlenmiştir.

¹²⁶ Oğuzman/Öz, 448-455.

¹²⁷ TBK m. 484'te düzenlenen istisna sözleşmesinin feshi.

¹²⁸ Kira sözleşmelerinde TBK m. 304, 306, 315, 332, 328, 331, 333; hasılat kiralarında m. 362/2, 368-369, 371, 378; hizmet sözleşmelerinde m. 421, 430-438; eser sözleşmelerinde m. 484 gibi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman/Öz, s. 451, d. 314.

¹²⁹ Adıgüzel, burada teknik anlamda sözleşmeden dönme olduğunu ifade etmiştir. Krş. Burak Adıgüzel, "Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Eşya Taşıma Hukuku Alanında Getirilen Yenilikler" **MÜHF, HAD, C. 18, S. 2, 2012, s. 778.**

(<http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BClitedergisi/2012C.18.S.2/16.oturum.pdf>) (29.01.2015) (Yeni Türk Ticaret Kanunu).

¹³⁰ Riziko alanı TTK'ye yeni girmiş bir kavramdır. TTK m. 863'ün gerekçesinde, Taşıma Hukukuna hakim, Alman öğretisinde geliştirilen "riziko alanı" teorisinin borçlar hukuku anlamında isnat edilebilirliği aşan, geniş bir anlamı haiz olduğu, buna örnek olarak işletme güvenliğini etkileyebilecek yetersiz bilgi, ilgili araçların sağlanması dolayısıyla yükleme ve boşaltmanın gecikmesin verilebileceği belirtilmiştir. Bkz. Karaman Coşgun, s. 285.

2.1.3.2. Kısmi Taşımayı İsteme Hakkı

Eşyanın tamamının yüklenmemiş olması hâlinde gönderenin taşınmayı talep etmesi hâlinde taşıma sözleşmesi kısmen feshedilmiş sayılır (TTK m. 866). Bu durumda ise sözleşmede kararlaştırılmış olan taşıma ücretinin tamamını, doğmuş bekleme ücretini, eksik yükleme sebebiyle yapmak zorunda kaldığı giderlerini ve uğradığı zararı, alacaklarını, eksik yükleme sebebiyle kısmen veya tamamen teminatsız kalmışsa kendisine ek teminat gösterilmesini isteyebilir. Taşıyıcı, kısmen yüklenmeyen eşyanın yerine başka bir sözleşme uyarınca eşya taşımışsa bu eşya için alınacak taşıma ücreti, bu ücretlerden mahsup edilir.

Eksik yükleme, taşıyıcının riziko alanına giren sebeplerden kaynaklanıyorsa taşıyıcı, birinci fıkrada belirtilen istem haklarına fiilen taşınan yük oranında sahiptir.

2.1.3.3. Emir, Talimat Verme ve Tasarruf Hakkı

Gönderilen, taşıma sözleşmesi uyarınca taşıyıcıya taşıma işinin ifası konusunda emir ve talimat verme, taşımanın durdurulması, eşyanın geri getirilmesi, başka bir varma veya teslim yerine götürülmesi ya da başka bir gönderilene teslim edilmesi şeklinde tasarruflarda bulunma hakkına sahiptir. Sözleşme bir taşıma işleri komisyoncusu tarafından yapılmışsa talimat vermeye komisyoncu yetkilidir¹³¹. Bu hakkın karşısında da taşıyıcı için bir borç¹³² oluşur. Bu yetki ile gönderilen taşıma sözleşmesiyle kararlaştırılmış taşıma sırasında taşıyıcının uyacağı düzenlemeleri, tek taraflı irade açıklamasıyla değiştirebilir, taşımayı durdurabilir, geri getirilmesini isteyebilir. Çünkü taşıma sözleşmesinin iki taraflı bir sözleşme olması, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmede gönderenin akdin yapısına uymayan genişlikte yetkileri olması, taşıma sözleşmesinin istisna sözleşmesi niteliğinin ve ekonomik icaplara cevap verilebilmesinin gereğidir¹³³.

Taşıyıcı için gönderenin verdiği emir, talimat ve tasarruflar borç niteliğinde olduğundan bunların yerine getirilmesi için uygun bir ücret talep edebilecek, yapılan masrafların ödenmesini isteyebilecektir (TTK m. 868/1-3).

¹³¹ Arkan, Karada Yapılan, s. 75.

¹³² Arkan'a göre bu borç asli edimin gerçekleştirilmesine yardım eden yan (tali) bir borçtur. Bkz. Arkan, Karada Yapılan, s. 70.

¹³³ Arkan, Karada Yapılan, s. 70; Atabek, s. 145; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 91.

6762 sayılı Kanun döneminde taşıyıcının belirli bir tazminat ödeyerek taşımayı durdurma ve eşyayı geri alması bu hak kapsamında değerlendirildiğinden gönderenin sözleşmeyi tadil etme hakkının kabul edildiği yönde görüşlerin oluşmasına yol açmıştır¹³⁴. 6102 sayılı Kanun'da da benzer düzenleme bulunmadığından bu fikir hâlen ileri sürülebilir¹³⁵.

Taşıyıcının ahlaka, kanuna veya icrası mümkün olmayan talimatlarının yerine getirilmesi beklenemeyecektir. Taşıyıcının işletmesi için sakıncalı ise veya diğer gönderenlerin ve alıcıların gönderileri için zarar meydana gelme durumu olacaksa taşıyıcı bunları yerine getirmekle yükümlü olmaz (TTK m. 868/1)¹³⁶. Bu durum, sözleşme üzerinde gönderenin tek taraflı bir tadil hakkının her zaman var olmadığını gösterir¹³⁷.

Gönderenin taşıyıcıya talimat verme yetkisinin ne zaman başlayacağı da doktrinde tartışılmıştır. Bir görüşe göre, talimat verme yetkisi sözleşmenin kurulmasıyla doğar ve eşyanın teslimine kadar kullanılabilir¹³⁸. Diğer görüşe göre de, talimat yetkisinin başlaması için, gönderenin eşyayı taşıyıcıya sadece teslimi yeterli değildir. Taşıyıcının taşıma taahhüdü altına da girmesi gerekmektedir¹³⁹.

Taşıyıcı verilen emir, talimat ve tasarrufu yerine getirmeyeceğini de gönderene bildirmekle yükümlü tutulmuştur (TTK m. 868/5). Bildirim herhangi bir şekle bağlı değildir. TTK m. 19/3 uyarınca noter aracılığıyla, iadeli taahhütlü mektup, telgraf ya da elektronik imzalı posta yoluyla yapılması gerekmez¹⁴⁰. Ancak sözleşme koşullarının değiştirildiği yahut taşıma senedinin değiştirildiği hâllerde yazılı olması gereklidir¹⁴¹.

Eşyanın teslimi ile gönderenin emir, talimat ve tasarruf hakları sona erecektir. Burada sona erme gönderilene eşyanın gönderilene teslim anı değil, gönderenin bu

¹³⁴ Atabek, s. 145; Doğanay, s. 1762.

¹³⁵ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 91; CMR için bkz. Karan, Cmr Şerhi, s. 219.

¹³⁶ Arkan, Karada Yapılan, s. 73; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 91.

¹³⁷ Akıncı, s. 68.

¹³⁸ Arkan, Karada Yapılan, s. 71.

¹³⁹ Atabek, s. 146.

¹⁴⁰ Arkan, Karada Yapılan, s. 76.

¹⁴¹ Arkan, Karada Yapılan, s. 76; Atabek, s. 149; Eriş, Kara Taşıma Hukuku, s. 265; Akıncı, s. 70; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 98.

durumu taşıyıcı tarafından iletildiği andır¹⁴². Bu andan itibaren söz konusu hakları gönderilene geçecektir. Bu yetki gönderene kıyasla daha sınırlı bir yetkidir.

Taşınma eşyası taşımalarında ise yan edimleri ihtiva eden bir sözleşme olması sebebiyle yan edimlerin yerine getirilmesine kadar, gönderenin emir, talimat ve tasarruf verme yetkisi devam edecektir.

Gönderen, taşıma senedinde belirtmesi şartıyla eşyanın bir başka varma veya teslim yerine götürülmesi durumunda kendisine ait nüshayı ibraz ile tasarruf hakkını kullanabilecektir (TTK m. 868/4). Eğer ibraz edilmeden tasarruf yerine getirilmişse m. 868, f. 5'e göre bu durumdan doğacak zararlardan gönderen sorumlu olacaktır. Bu sorumluluğu sınırlayan hükümler de geçersizdir.

2.2. Taşıyıcı

TTK m. 850'de taşıyıcıyı tarif etmek suretiyle taşıma sözleşmesini tanımlandığına, kanunun taşıyıcıyı tarif ederken taşıma sözleşmesinin unsurlarını da gösterdiğine değinilmiştir. Taşıyıcı; eşyayı, yolcuyu veya her ikisine de taşımayı üstlenen kişidir. Bu sıfatın kazanılması için sadece taşıma yükümlülüğünün üstlenilmesi yeterlidir¹⁴³. Taşıma işinin taahhüt edilmesi hâlinde taraflar arasında taşıma sözleşmesinin varlığından bahsedilmeyecektir. Burada komisyonculuk ilişkisi söz konusu olur¹⁴⁴.

Taşıma sözleşmesi ile taşıma işini üstlenmiş olan taşıyıcı, söz konusu işin yerine getirilmesinde, kural olarak ifa yardımcıları kullanabileceği gibi (m. 879), başka taşıyıcılara da devredebilir (m. 888). Taşıma işinin devri hâlinde (ilk/asıl) taşıyıcı ile sözleşme yaparak taşımayı gerçekleştirmeyi üstlenen taşıyıcıya alt (ara/tali/fiili) taşıyıcı denilmektedir. Ancak bu taşıyıcı ile yükü ilgili kişiler arasında taşıma sözleşmesi

¹⁴² Arkan, Karada Yapılan, s. 78; Atabek, s. 151.

¹⁴³ Abuzer Kendigelen, **Hukuki Mütalaalar**, Arıkan Yayınları, 2. Bası, İstanbul, 2006, s. 2; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 25; Kaya, Gecikme, s. 929.

¹⁴⁴ Ahmet Battal, “Yeni Karayolu Taşıma Kanunu ve TTK Kapsamında, Taşıma İşleri “Tellâllığı” Mümkün Müdür?” **BTHAE**, XX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 2004 (http://www.turgutozal.edu.tr/abattal/contents/abattal/files/tasima_isleri_tellaligi.pdf) (29.01.2015); Sabih Arkan, “Yolcu ve Eşya Taşımalarında Aracılık Faaliyetlerine İlişkin Yargıtay Kararları Üzerine Bir İnceleme” **AÜHFD**, C. 40, S. 1-4, 1988, s. 313-320 (<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1988-40-01-04/AUHF-1988-40-01-04-Arkan.pdf>) (15.04.2015); Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 25.

bulunmadığı için taşıma işinin karşı tarafı gönderen değildir. Karşı taraf akdi taşıyıcı¹⁴⁵, alt taşıyıcı¹⁴⁶, müteakip taşıyıcı¹⁴⁷ veya başka bir fiili taşıyıcı olabilir. TTK m. 888’de Taşıma Hukuku’na ilişkin uluslararası konvansiyonlara¹⁴⁸ atıf yapmaktadır¹⁴⁹. Taşımayı üstlenen kişi, taşımanın hepsini başka taşıyıcılara devretse dahi, gene taşıyıcı sayılır ve sorumluluktan kurtulamaz. Taşıma işinin niteliği gereği, bazen taşıma sözleşmesinde de kararlaştırılarak taşıyıcının taşıma işini kendi aracıyla ve/veya bizzat kendinin yerine getirmesi gerekebilir (TBK m. 83)¹⁵⁰.

Türk Hukuku’nda taşıyıcı sıfatının kazanılması için taşıma işinin meslek edilmesinin gerekip gerekmediği tartışılmıştır. Bir grup yazar, taşıma işinin meslek edinilmesi gerektiğini zorunlu şart kabul etmiştir. Bunu 6762 sayılı Kanun’da yer alan m. 763’te açık olarak yer verilmesine bağlamışlardır¹⁵¹. Diğer grup yazarlar ise taşıyıcı sıfatının kazanılması bakımından taşıma işinin meslek edinilmesinin zorunlu olmadığını ileri sürmüşlerdir¹⁵².

Gerçekten de Türk Ticaret Kanunu’nda taşıyıcı, bir ücret mukabilinde eşyayı veya yolcuyu ya da her ikisini taşımayı üstlenen kişi olarak ifade edilse de taşıyıcı olmak için özel bir şart öngörülmemiştir.

¹⁴⁵ Asıl taşıyıcı-alt taşıyıcı ayırımının söz konusu olduğu hâllerde, tarafları ve mahiyetleri itibarıyla birbirlerinden farklı iki akdi ilişki çıkar. Bunlardan ilki, asıl taşıyıcı ile gönderen arasındaki taşıma sözleşmesidir. Diğer akdi ilişki ise asıl taşıyıcı ile alt taşıyıcı arasında kurulur. Eşya sahibi ile alt (fiili) taşıyıcı arasında herhangi bir akdi ilişki mevcut değildir. Bu itibarla, asıl taşıyıcı ile alt taşıyıcı arasındaki akdi ilişkinin asıl taşıyıcı ile gönderen arasındaki akdi ilişkiden ayrı olarak değerlendirilmesi gerekir. Aslında, asıl taşıyıcı ile alt taşıyıcı arasındaki ilişki de bir sözleşmeden doğar. Bir taşıma sözleşmesinin ifası amacıyla akdedilen bu sözleşmede, asıl taşıyıcı “gönderen”; alt taşıyıcı ise “akdi taşıyıcı” konumundadır. Bkz. Ülgen, s. 63 vd.

¹⁴⁶ Eşya taşımanın ifasının bir sözleşme ile kısmen veya tamamen kendisine bırakılanlar alt taşıyıcı olarak nitelendirilirler. Taşıyıcının kendi nam ve hesabına üstlendiği taşıma işini şahsen yerine getirmeyip kendi adına ve hesabına yapacağı başka taşıma sözleşmeleri ile alt taşıyıcılara devretme hakkı bulunmaktadır. Bkz. Arkan, Karada Yapılan, s. 104; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 134.

¹⁴⁷ İlk taşıyıcıdan sonra gelen ve taşınacak eşya ile taşıma senedini tesellüm eden taşıyıcılara müteakip taşıyıcı denmektedir. Bkz. CMR m. 34 vd.

¹⁴⁸ Hamburg Kuralları m. 10, Varşova Konvansiyonu m. 30.

¹⁴⁹ Adıgüzel, Yeni Türk Ticaret Kanunu, s. 769- 791; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 28.

¹⁵⁰ Arkan, Karada Yapılan, s. 21; Kaya, Gecikme, s. 929; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 27.

¹⁵¹ Arkan, Karada Yapılan, s. 20; Ülgen, s. 60. Bu grupta yer alan Arkan’a göre arizi olarak taşıma işini üstlenen kişilere de taşıyıcıya ilişkin hükümlerin uygulanması sebebiyle bu hâlin pratik önemi olmadığını ifade etmiştir. Bkz. Arkan, Karada Yapılan, s. 20. Atabek ise taşıma sözleşmesinin sekiz unsuru olduğunu ve bu unsurlardan birini de taşıyıcının taşıma işini meslek edinmesi olduğunu düşünmektedir. Bu durumda taşıma sözleşmesi hükümleri uygulanmasına rağmen taraflar arasında taşıma sözleşmesi kurulmuş olmaz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Atabek, s. 24-25.

¹⁵² Kaya, Gecikme, s. 930; Vural Seven, **Taşıyanın Yüke Özen Borcunun İhlalinden Doğan Sorumluluğu**, Yetkin Yayınları, 1. Bası, Ankara, 2003, s. 88; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 26; Topsoy, s. 33.

Taşıma eşyası taşımalarında da diğer eşya taşımalarında olduğu gibi taşıyıcı, teslim alma noktası ile teslim etme noktası arasında makul bir taşıma ve teslimat süresi taahhüdünde bulunmak ve taahhüt ettiği süre içinde eşyayı varma yerine ve alıcısına ulaştırmakla yükümlü olup tüm bunları bir ücret mukabilinde yapmalıdır (TTK m. 850). Bu bağlamda hatır taşımaları, TTK anlamında taşıma işleri kapsamına girmediğinden burada taşıma işini gerçekleştiren taşıyıcı sayılamayacaktır.

Taşımayı üstlenen kişinin taşıyıcı olarak kabul edilmesi için taşıt sahibi olması gerekmemektedir¹⁵³. Ancak yurt içinde ev/büro eşyasının ticari maksatla taşınması için Karayolu Taşıma Kanunu'nda taşımacılık yapılması için yetki belgesi alınması zorunluluğu getirilmiştir (m. 5). Yetki belgesine ilişkin düzenlemeler ve diğer özel şartlar Karayolu Taşıma Yönetmeliği'nde yer almaktadır. KTK'de bu özel şartların yerine getirilmemesi hâlinde sadece idari para cezası öngörüldüğünden (m. 26) bu özel düzenlemelerin ve yetki belgelerinin Türk Ticaret Kanunu'na göre taşıyıcı sıfatına sahip olmasına etkisi düşünülmektedir¹⁵⁴. Taşıma işlerinin ticari işletme faaliyeti olarak kabul edilmesinin de bir sonucu olarak gerçek ve tüzel kişi taşıyıcılar için getirilen özel düzenlemeler incelenecektir.

2.2.1. Yurt İçinde Taşınma Eşyası Taşınması İçin Aranılan Özel Şartlar

Yurt içinde taşınma eşyası taşınması için Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığından K3 yetki belgesi alınması gerekmektedir¹⁵⁵. Bu yetki belgesini almak için başvuruların; eşya taşımaya tahsis edilmiş ve ticari kayıt tescilleri yapılmış olan en az iki adet özmal birim taşıta¹⁵⁶ sahip olması, özmal çekici cinsi taşıtlarının katar ağırlıkları ile özmal kamyon ve özmal kamyonet cinsi taşıtlarının azami yüklü ağırlıkları toplamının 45 tondan az olmaması ve 5.000 Türk Lirası sermaye veya işletme sermayesine sahip olmaları şarttır¹⁵⁷.

¹⁵³ Hakan Karan, "Karayolu Taşıma Kanunu ve Yönetmeliği" **Batider**, C. XXII, S. 3, 2004, s. 97-137; Karan, Cmr Şerhi, s. 305 vd.; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 26.

¹⁵⁴ Topsoy, s. 33.

¹⁵⁵ KTY m. 6/8'de yurt içi eşya taşımacılığı yapacak gerçek ve tüzel kişilere K türü yetki belgeleri verileceği, taşımanın şekline göre türlere ayrıldığı, bu türlerden K3 yetki belgesinin, ticari amaçla ev ve büro eşyası taşımacılığı yapacaklara verileceği düzenlenmiştir. Bkz. Can, s. 11-63.

¹⁵⁶ KTY m. 4/z-ff'de özmal taşıt, araç tescil belgesinde yetki belgesi sahibi adına kayıtlı taşıt olarak tanımlanmıştır.

¹⁵⁷ KTY m. 13/8-ç.

2.2.1.1. Taşıtlara İlişkin Şartlar

Taşınma eşyası olan ev/büro taşımaları için gerekli olan K3 yetki belgelerinin eki taşıt belgelerine asgari kapasitenin dışında kaydedilecek taşıtlar için yaş şartı aranmamaktadır. Bu yetki belgeleri için asgari kapasiteyi sağlayacak sayıda özmal taşıtların ilk başvuru ve faaliyet süresince 20 yaşından büyük olmaması şarttır¹⁵⁸.

Eşya taşımalarında kullanılacak olan taşıtlar, taşıt belgelerine de kaydedilmesi şartıyla yalnız özmal taşıtları niteliğine haiz taşıtları kullanabileceklerdir¹⁵⁹.

2.2.1.2. Mesleki Yeterlilik Şartları

Taşınma eşyası taşıma faaliyeti gösteren ve K3 yetki belgesine sahip olanların en az birer adet orta düzey yönetici türü mesleki yeterlilik belgesine sahip olmaları veya bu nitelikleri haiz kişi veya kişileri istihdam etmeleri gerekmektedir. Bu kişi/kişilerin herhangi bir sebeple ayrılmaları hâlinde ise yetki belgesi sahiplerinden kamu tüzel kişiliğine sahip olanların en geç bir yıl, diğerlerinin ise bu eksikliği otuz gün içinde ve son kırk beş gününü herhangi bir yetki belgesi sahibi tarafından istihdam edilmemiş kişi/kişiler ile gidermeleri şart tutulmuştur¹⁶⁰.

2.2.2. Uluslararası ve Yurt İçi Taşınma Eşyası Taşımacılığı İçin Aranan Özel Şartlar

Her ne kadar CMR hükümlerinin ev ve büro taşımalarına özgü taşımacılık türü olan taşınma eşyası taşınması sözleşmesine uygulanmayacağı kabul edilse de KTY'nin m. 6/3'te uluslararası ve yurt içi eşya taşımacılığı yapacak gerçek ve tüzel kişilere C türü belgelerin verileceği ve C3 yetki belgesinin ticari amaçla ev ve büro eşyası taşımacılığı yapacaklara verileceği açıkça düzenlenmiştir. C3 yetki belgesine sahibi olmak isteyenlerin, ticari olarak kayıt ve tescil edilmiş eşya taşımaya özgü en az 3 adet özmal birim taşıta sahip olması, özmal çekici cinsi taşıtlarının katar ağırlıkları ile özmal kamyon cinsi taşıtlarının azami yüklü ağırlıkları toplamının 75 tondan az olmaması ve 25.000 Türk Lirası sermaye veya işletme sermayesine sahip olmaları şarttır¹⁶¹.

¹⁵⁸ KTY m. 24/6-4.

¹⁵⁹ KTY m. 25/b-1.

¹⁶⁰ KTY m. 43/15-b, c.

¹⁶¹ KTY m. 13/3-c.

2.2.2.1. Taşıtlara İlişkin Şartlar

C3 yetki belgeleri eki taşıt belgelerine asgari kapasitenin dışında kaydedilecek taşıtlar 20 yaşından büyük olmamalıdır. Bu yetki belgeleri için asgari kapasiteyi sağlayacak sayıda özmal taşıtların ilk başvuru ve faaliyet süresince 14 yaşından büyük olmaması şarttır. Asgari kapasite hesabında kamyonetler dikkate alınmaz.

Eşya taşımalarında kullanılacak olan taşıtlar, taşıt belgelerine kaydedilmesi şartıyla yalnız özmal taşıtlarını kullanabileceklerdir.

Yurt içinde ve uluslararası taşımalarda kullanılacak olan C3 yetki belgesi sahipleri, sadece yurt içinde taşınma eşyası taşıyanlardan farklı olarak unvan veya varsa kısa unvanlarını faaliyetlerinde kullanacakları 4 (dört) veya daha fazla tekerlekli olan taşıtlarının en az bir yerine görülebilecek şekilde yazdırmak zorundadırlar. Unvan ve/veya kısa unvanlarda kullanılacak sıfatların yetki belgesinin kapsamına uygun olması şarttır. Yetki belgesi sahipleri bir yetki belgesi için birden fazla kısa unvan kullanamazlar¹⁶².

2.2.2.2. Mesleki Yeterlilik Şartları

Yurt içinde taşınma eşyası taşıması faaliyeti gösterenler gibi uluslararası ve yurt içinde taşınma eşyası taşıma faaliyeti gösterenlerin de en az birer adet orta düzey yönetici türü mesleki yeterlilik belgesine sahip olmaları veya bu nitelikleri haiz kişi veya kişileri istihdam etmeleri gerekmektedir. Bu kişi/kişilerin herhangi bir sebeple ayrılmaları hâlinde ise yetki belgesi sahiplerinden kamu tüzel kişiliğine sahip olanların en geç bir yıl, diğerlerinin ise bu eksikliği otuz gün içinde ve son kırk beş gününü herhangi bir yetki belgesi sahibi tarafından istihdam edilmemiş kişi/kişiler ile gidermeleri şart tutulmuştur¹⁶³.

2.2.3. Taşıyıcının Yükümlülükleri

Eşya taşımalarında eşyanın bir yerden başka bir yere taşınmasının üstlenilmesi ve varma yerinde gönderilene teslim edilmesi, taşıma sözleşmesinde taşıyıcı için asli borçlarından birini oluşturmaktadır (m. 850).

¹⁶² KTY m. 28/1,2,3.

¹⁶³ KTY m. 43/15-b,c.

Diğer eşya taşıma türlerinden farklı olarak taşınma eşyası taşımasının kendisine özgü taşıma özelliklerinden kaynaklanan ve gönderenin tüketici olduğu durumlar da göz önüne alınarak taşıyıcıya taşıma taahhüdünden başka eşyaların sökülmesi, paketlenmesi, taşınması, varma yerinde paketlerin açılması ve montajı gibi edimleri birlikte üstlenmesi söz konusudur. Burada, asli edim olan taşıma taahhüdü ile birlikte bu edimlerin de üstlenilmesi taşınma eşyası taşımasının bünyesinde yer alan yan edimleri ihtiva etmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'nda dağınık bir şekilde ve maddelerin içerisinde düzenlenen taşıyıcının yükümlülükleri, taşınma eşyası taşıyıcısı içinde m. 894'te yapılan atıf gereği geçerlidir. Ancak kanun koyucu bu genel yükümlülüklerin yanı sıra bu taşıma türüne özgü olarak taşıyıcıya farklı yükümlülükler de getirmiştir.

2.2.3.1. Gönderenin Tüketici Olmadığı Hâllerde Taşıyıcının Yükümlülükleri

2.2.3.1.(1). Eşyayı Koruma Yükümlülüğü

Deniz taşımacılığında yüke özen borcu olarak anılan, Taşıma Hukuku'nda ise eşyayı koruma borcu olarak da anılan eşyayı koruma yükümlülüğü kavramı, aslında eşyaya özen borcu ile beraber değerlendirilen ve eşyayı yükleme ve boşaltma yükümlülüğü iç içe geçmiş bir kavramdır¹⁶⁴.

Eşyanın taşıma süresince taşıyıcının bakım ve muhafazası altında bulunması, taşıma sözleşmesinin esaslı unsurudur¹⁶⁵. Taşıma sözleşmesi gereğince, taşıyıcının borcu olan eşyayı bir yerden bir yere götürme borcu içinde, bu taşıma esnasında eşyaya özen gösterme yükümlülüğü de vardır. Bu yükümlülük sonucunda taşıyıcı, taşıma süresi sırasında hâkimiyeti altına girmiş olan eşyaya gerekli özeni göstermez ve eşya zıya veya hasara uğrarsa hem 6762 sayılı TTK m. 781/1'de yer aldığı gibi¹⁶⁶ hem de 6102 TTK m. 875/1'e göre de taşıma sözleşmesinin asli borcu olan, taşıma esnasında eşyaya gerekli özeni gösterme borcunu yerine getirmemiş sayılır. Taşıyıcının eşyaya özen gösterme borcu, eşyanın kendisine teslim olunduğu anda başlayacaktır.

Bir teslim almadan söz edilebilmesi için eşyanın doğrudan veya dolaylı olarak zilyetliği, bizzat taşıyıcı veya yardımcılarına devredilmiş olmalıdır. 6762 sayılı TTK m.

¹⁶⁴ Arkan, Karada Yapılan, s. 47; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 50.

¹⁶⁵ Arkan, Karada Yapılan, s. 47; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 50.

¹⁶⁶ Arkan, Karada Yapılan, s. 47; Atabek, Eşya Taşıma, s. 185.

768’de eşyanın önceden taşıyıcıya teslim edilmesi, taşıma sözleşmesinin daha sonra yapılması hâlinde taşıyıcının sorumluluğunun tesliminde değil, taşıma sözleşmesinin yapıldığı zaman başlayabileceği düzenlenmiştir. Fakat 6102 sayılı TTK m. 856’da taşıma sözleşmesini; tarafların karşılıklı ve uygun iradeleri ile kuracağı eşyanın taşıyıcıya tesliminin taşıma sözleşmesinin varlığına karine oluşturacağı düzenlendiğinden teslim ile taşıma sözleşmesinin varlığını, taşıyıcının iradesinin varlığını ispatlamış olmaktadır. Bunun aksini yani teslim olmamasına rağmen taşıma için teslim alma iradesinin bulunmadığını iddia eden taşıyıcı durumu kendi ispatlamakla yükümlüdür¹⁶⁷. Taşıma sözleşmesinin tarafların birbirine uygun irade beyanları ile kurulacağı düzenlenmiş ise de m. 875 gereğince taşıyıcının sorumluluğu her hâlükârda teslim ile başlayacaktır.

Parça şeklinde birden fazla eşyanın taşınıyor ise özen borcu, her bir parçanın taşıyıcının zilyetliğine geçtiği anda başlayacaktır¹⁶⁸.

Eşyaların taşıyıcıya teslim edilmesi ve taşımaya başlanmamış olması hâlinde taşıyıcının şahsına bağlanabileceği durumlarda, bu süre zarfında eşya bir zıya veya hasara maruz kalmışsa taşıyıcının m. 875 gereğince eşyayı koruma borcunu ihlal etmiş sayılması gerekmektedir¹⁶⁹. Taşıyıcının teslim almasının taşıma sözleşmesiyle birlikte vaki olması hâlinde teslim etkisi, taşıyıcının teslim almasının eşyanın araca yüklenmesinden önce olabileceği gibi sonra da olması söz konusu olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir¹⁷⁰.

Taşıma işinin niteliği gereği yükleme, boşaltma faaliyeti sırasında özen ve koruma borcu doğabilecektir. 6102 sayılı TTK m. 863; yükleme ve boşaltmayı taşıyıcının yükümlenmesi yönünden üç farklı durumda mümkün kılmaktadır. Bunlar yükümlülüğün sözleşme ile kararlaştırılmış olması, durumun gereğinden anlaşılması ve ticari teamülün var olmasıdır.

Şöyle ki Eşya Taşıma Hukuku’nda yükleme ve istifleme, gönderene yüklenmiş bir borç mahiyetindedir ve taşıma sözleşmesi ile bu borcu yerine getirme zorunluluğu

¹⁶⁷ Adıgüzel’e göre; taşıyıcı bu karinenin aksini, 856. maddenin gerekçesine göre muteber delillerle ispatlayabilir. Burada kastedilen taşıyıcıya, yardımcısına, deposuna ya da mutad bir şekilde iş yaptığı antrepoya teslim ilişkine ilişkin bir belgenin varlığı hâlinde 6100 sayılı HMK’ye göre bunlara karşı ortaya konulacak belge niteliğindeki delillerdir. Bkz. Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 51.

¹⁶⁸ Arkan, Karada Yapılan, s. 53; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 51.

¹⁶⁹ Arkan, Karada Yapılan, s. 53; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 51.

¹⁷⁰ Arkan, Karada Yapılan, s. 104; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 52.

doğar. TTK m. 863'ün ikinci cümlesi ise yükleme ve istiflemeye taşıma açısından nezaret etmeyi her zaman için taşıyıcının görevleri içine giren bir yükümlülük kabul edilmiştir¹⁷¹. Taşınma eşyası taşınmasında eşyayı yükleyip boşaltma yükümlülüğü taşıyıcının sorumluluğunda olup bu husus ayrıca incelenmesi gereken özel bir yükümlülük türünü oluşturur¹⁷².

Nezaret yükümlülüğü içinde, aracın taşıma güvenliğine uygun olarak hasar görmemesini ve taşıma esnasında üçüncü kişilere zarar vermemesini sağlayıcı bir yükleme yapılmasını sağlamak gelir. Bunların yanında bu görevin kapsamına taşınmanın niteliğine ve taşınan eşyanın çeşidine göre aracı, yükleme ve istiflemeye kullanışlı hâle getirilmesini sağlamak da girer. Buna örnek olarak araca yapılan yükleme ve istiflemeye yönelik olarak kötü yol koşullarının varlığına dair veya yolun niteliğine göre virajlı bir yol güzergâhı için merkezkaç kuvvetinin meydana getireceği savrulmalara karşı bilgi vermek, araç tenteli ise bunun durumu hakkında ve yolda yapılabilecek manevralara dair gerekli açıklamalarda bulunmak gösterilebilir¹⁷³.

Nezaret yükümlülüğünün taşınan eşyanın niteliğine göre farklı nitelikte ortaya çıkması da söz konusu olacaktır. Belli bir ısı derecesinde frigorifik tesisatla taşıma konusu olan eşyalarda, bu tesisata uygun olarak taşıyıcının eşyaların yükleme özelliklerini göstermesi veya uzun mesafede taşınan mobilyanın zarar görmesini önlemek maksadıyla hava sirkülasyonuna uygun olarak yüklenmesi bunlara örnek gösterilebilir¹⁷⁴. Taşıyıcıdaki bu yükümlülük aynı yüklemede olduğu gibi var olacaktır. Taşıyıcı tarafından, boşaltmanın güvenli bir şekilde yerine getirilmesi için aracın uygun şekilde açılması ve uygun pozisyonda park edilmesi, eşyaların boşaltılmasında özel bir araç kullanılacaksa boşaltmaya uygun ortamın sağlanması gerekmektedir¹⁷⁵.

Taşıyıcının özen borcu, taşınmanın tamamlanmasına kadar devam eder. Ancak gönderen, 6102 sayılı TTK m. 868/1'deki yetkisini kullanarak taşıma tamamlanmadan eşyanın geri getirilerek kendisine teslimini isteyebilir. Taşınmanın tamamlanmamasından önce verilen bu talimat sonucu eşyanın gönderene iadesi ile taşıyıcının özen yükümlülüğü sona erer. Ancak bu anlamda eşyanın gönderilene haber verilmeksizin

¹⁷¹ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 53.

¹⁷² Bkz. s. 40.

¹⁷³ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 53, 54.

¹⁷⁴ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 54.

¹⁷⁵ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 54.

başka bir yere ya da gönderence taşıyıcıya teslim edildiği yere bırakılması gibi durumlarda, taşıyıcının özen yükümlülüğü sona ermiş sayılacaktır¹⁷⁶.

2.2.3.1.(2). Eşyayı Belli Süre İçerisinde Taşıma Yükümlülüğü

Taşımanın tamamlanma süresi m. 873'te gösterilmektedir. Bu hükme göre taşımanın, kararlaştırılan sürede; bir süre kararlaştırılmamışsa şartlar dikkate alındığında özenli bir taşıyıcıya tanınabilecek makul bir süre içerisinde tamamlanması taşıyıcının yükümlülüğündedir. Taşıma esnasında taşıma senedi düzenlenmişse süre, senede yazılmalıdır. Taşıma senedine yazılmamış süre, taraflar için bağlayıcı olmakla beraber uyuşmazlık çıktığı zaman sürenin kararlaştırılmış olduğunu iddia eden ispatlamalıdır¹⁷⁷.

Taşıma süresinin belirlenmesinde tarafların iradeleri esas alınır. Taşıyıcının ve gönderenin yardımcıları veya vekâlet verdiği kişilerin de iradeleri tarafları bağlar¹⁷⁸.

Taşıma süresinin zımni olarak da kararlaştırılması mümkündür. Eşyanın belirlenen tarihte bir tesliminin gerçekleştirileceği kararlaştırılmış ise tarafların süre konusunda anlaşmaya varmış oldukları kabul edilir¹⁷⁹.

Tarafların sözleşmeden bir süre kararlaştırmaması hâlinde m. 873'teki taşıma şartları göz alınarak özenli bir taşıyıcıya tanınabilecek makul bir taşıma süresi hesaplanır. Bu hesaplamada taşıma için belirlenmiş aracın cinsi, eşyanın miktarı ile güzergâhındaki nakil şartları, izin verilen sürüş saatleri ve her olaya göre değişebilen objektif başka unsurlar dikkate alınır¹⁸⁰. Taşıyıcıdan beklenen özen, TTK m. 18/2'de öngörülen taşıyıcının basiretli bir iş adamı gibi davranması yükümlülüğünün içindeki bir kavramdır.

Taşıyıcının eşyayı belirlenen süre içinde teslim edememesi hâlinde bu yükümlülüğe aykırılık söz konusu olacak ve taşıyıcının geç teslimden sorumluluğu doğacaktır. Bu durumda taşımanın gecikmesi hâlinde zarar oluşabileceği gibi oluşmasa bile taşıma ücreti gecikme süresi ile orantılı olarak indirilir. Taşıyıcı gereken özeni

¹⁷⁶ Arkan, Karada Yapılan, s. 55; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 56.

¹⁷⁷ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 120.

¹⁷⁸ Hatta şoförün yaptığı beyanın da taşıyıcıyı bağlayacağı yönünde, Yargıtay 11. HD 24.02.1992 tarihli, 4367 E., 1458 K. sayılı kararı bulunmaktadır. Bkz. Eriş, Kara Taşıma Hukuku, s. 293.

¹⁷⁹ Arkan, Karada Yapılan, s. 62; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 121.

¹⁸⁰ Arkan, Karada Yapılan, s. 118; Doğanay, s. 1770; Gençtürk, Uluslararası Eşya Taşıma, s. 129; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 121.

gösterdiğini ispat ederek kurtulabilir (m. 872). Taşımada gecikme sebebiyle zıya ve hasar meydana gelirse m. 880 ve 882 gereğince taşıyan tazmin etmekle yükümlüdür.

2.2.3.1.(3). Emir ve Talimatlara Uyma Yükümlülüğü

Gönderilenin, taşıma sözleşmesi uyarınca taşıyıcıya taşıma işinin ifası konusunda emir, talimat verme ve tasarrufla bulunma hakkına sahip olduğu ifade edilmişti. Bu hakkın karşısında da taşıyıcı için talimatlara uyma borcu¹⁸¹ oluşur.

Gönderenin bu tür emir, talimat ve tasarrufları, taşıyıcının işletmesi için sakıncalı olmadığı, diğer gönderenlerin ve alıcıların gönderileri için bir zarar tehdidini beraberinde getirmediği takdirde, taşıyıcı emir ve talimatları yerine getirmekle yükümlüdür. Taşıyıcının ahlaka, kanuna veya icrası mümkün olmayan talimatlarının yerine getirilmesi ise beklenemeyecektir.

Verilen talimat mesafenin artması gibi giderlere yol açan talimatlar ise taşıyıcı, gönderenden aldığı emir ve talimat ile tasarruflarının yerine getirilmesi için gerekli olan giderler için uygun bir ücret isteyebilir. Taşıyıcı; emir, talimat ve tasarrufların uygulanmasına başlanmasını bir avansın ödenmesi şartına bağlayabilir¹⁸². Talep edilebilecek masraf, kayıp veya hasar ile mahrum kalınan kârı da içerir¹⁸³.

Taşıyıcı verilen emir, talimat ve tasarrufu yerine getirmeyecek ise bunu da gönderene bildirmekle yükümlüdür (TTK m. 868/5). Bildirim herhangi bir şekle bağlı değildir. TTK m. 19/3 uyarınca noter aracılığıyla, iadeli taahhütlü mektup, telgraf ya da elektronik imzalı posta yoluyla yapılması gerekmez¹⁸⁴. Ancak sözleşme koşullarının değiştirildiği yahut taşıma senedinin değiştirildiği hâllerde yazılı bildirim gereklidir¹⁸⁵.

Eşyanın teslimi ile gönderenin emir, talimat ve tasarruf hakları sona erecektir. Bu andan itibaren söz konusu haklar gönderilene geçeceğinden taşıyıcının yükümlülüğü de devam edecektir. Bu hâlde de m. 868, f. 2 gereğince taşıyıcının gerekli giderlerin

¹⁸¹ Arkan'a göre bu borç asli edimin gerçekleştirilmesine yardım eden yan (tali) bir borçtur. Bkz. Arkan, Karada Yapılan, s. 70.

¹⁸² Arkan'a göre, taşıyıcı tüm alacaklar için eşya üzerinde hapis hakkına sahip olduğundan kural olarak verilen talimatların yerine getirilmesini, ek ücret ve masrafların ödenmesi koşuluna bağlı kılamaz. Ek masrafların karşılanmayacağına anlaşıldığı hâllerde söz konusu masraflar ödenmedikçe talimatı yerine getirmekten kaçınabilir. Bkz. Arkan, Karada Yapılan, s. 74-75.

¹⁸³ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 96.

¹⁸⁴ Arkan, Karada Yapılan, s. 76.

¹⁸⁵ Arkan, Karada Yapılan, s. 76; Atabek, s. 149; Eriş, Kara Taşıma Hukuku, s. 265; Akıncı, s. 70; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 98.

yanı sıra uygun bir ücret isteyebilmesi ve talimatların uygulanmaya başlanabilmesi için avansın ödenmesi şartına bağlayabilmesi mümkündür.

Taşınma eşyası taşınmasında eşyayı boşaltma yükümlülüğünün de taşıyıcıya ait olduğu göze alındığında taşıyıcı, gönderenin veya gönderilenin emir ve talimatlarına göre taşınma eşyalarını yerleştirmesi gerekecektir.

2.2.3.1.(4). Eşyanın Teslimini Engelleyen Hâlleri Bildirme Yükümlülüğü

Taşıma sözleşmesinin kurulması, eşyaların taşıyıcıya teslimi ile taşıma işinin icrasına başlanılır. Sonucunda, taşıyıcının sorumluluğundaki eşyaları normal yol şartları ve belirlenen süre dâhilinde gönderilene ulaştırması gerekmektedir. Eşya teslimi ile taşıma işi, taşıyıcı için sona erecektir. Hayatın olağan akışı içinde, taşıma süresinde içinde birçok engelle karşılaşılabilir. İşte değişik şekilde ortaya çıkabilecek bu engellerde de taşıyıcı için asli borcu yanı sıra gönderen ve gönderilene karşı bildirimde bulunma yükümlülüğü doğmaktadır¹⁸⁶.

Eşyanın teslim edilmesi gereken yere ulaşmasından önce, taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı anlaşılırsa veya eşyanın teslim edileceği yerde teslim engelleri çıkarsa taşıyıcı m. 868 gereğince eşya üzerine tasarruf hakkına sahip kişiden talimat almak zorundadır¹⁸⁷.

Teslim engellerinin başında imkânsızlık durumu gelir. Taşıma engelinin taşımanın yapılması sırasında taşınan eşya ile alakalı olup olmadığı veya taşıma sözleşmesinde bunun belirlenip belirlenmediği esas alınır. Eşyanın boşaltılması yükümlülüğünün taşıyıcı da olması durumunda işletmede meydana gelen grev, mücbir sebep niteliğindeki durumlar, taşınan eşyanın ihracının yasaklanması veya eşyanın gönderileceği yere çıkışının yetkili makamlarca engellenmesi, devlet tasarrufu sonucu güvenlik güçlerince eşyaların boşalttırılması, sınırların kapatılması, karantina tedbirleri gibi olaylar birer taşıma engeli olarak değerlendirilebilecektir¹⁸⁸.

Teslim engeli ise taşıyıcının taşıma sonunda teslim iradesi olmasına rağmen eşyayı teslim alma hakkına sahip kişinin herhangi bir nedenle teslim almaması ya da

¹⁸⁶ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 104.

¹⁸⁷ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 104.

¹⁸⁸ Arkan, Karada Yapılan, s. 86, Eriş, Kara Taşıma Hukuku, s. 262; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 105; Karan, Cmr Şerhi, s. 255.

alamamasını ifade eder¹⁸⁹. Teslim engelleri gönderenden bağımsız gelişen olaylar olabileceği gibi gönderilenin kendisinden de kaynaklanabilir. Gönderilenin eşyayı teslim almaması, teslim edilecek yerde bulunamaması, eşyaların kim tarafından boşaltılacağı hususunda anlaşılamaması, gönderilenin kabulden kaçınması gibi örnekler verilebilir¹⁹⁰. Bu hâller gönderilenin kendisinden kaynaklanıyorsa alacaklı temerrüdü söz konusu olacaktır.

Eşyanın teslim edilememesi hâlinde taşıyıcının eşyayı koruma borcu devreye girecektir. Taşıyıcının bu durumu tasarruf hakkı sahibi gönderen ise bildirmeli ve onun talimatını yerine getirmelidir. Bildirimde bulunulmadan eşyanın başka birine tevdi hâlinde taşıyıcının sorumluluğu doğacaktır¹⁹¹.

Burada taşıma ve teslim engeli hâlinde taşıyıcının m. 869/1'e göre yapacağı bildirim ile tasarruf hakkı sahibinin m. 868'e göre yapacağı talimatta şekil şartı aranmamaktadır¹⁹².

Taşıyıcının riziko alanına girmeyen bir sebepten kaynaklanmadığı sürece işletmesi için sakıncalı olması, eşya ve gönderilen için zarar oluşmayacaksa yerine getirmeme hakkına sahiptir (m. 861/1).

Gönderenin, m. 868 uyarınca sahip olduğu tasarruf yetkisine dayanarak malın üçüncü bir kişiye teslim edilmesi talimatını vermesinden sonra, taşıma veya teslim engeli ortaya çıkarsa birinci fıkranın uygulanmasında; gönderilen gönderenin, üçüncü kişi de gönderilenin yerini alır. Bu durumda asıl gönderenin talimat yetkisi söz konusu olamayacaktır (m. 869/2).

Teslim edilecek kişi bulunamıyorsa veya teslim almaktan kaçınıyorsa uygun bir süre içinde talimat alınmazsa taşıyıcı, tasarruf hakkı sahibine en uygun tedbiri almakla yükümlü tutulmuştur. Taşıyıcı eşyayı boşaltıp saklayabilir, bu kişi adına tevdi edebilir, geri taşıyabilir, bozulabilecek bir mal ise ve malın durumu da bu önlemi haklı kılıyorsa veya giderler malın oranına göre makul değilse TBK m. 108 gereğince satma hakkına sahiptir, eşyanın değerlendirilmesi mümkün değilse imha edebilecektir.

¹⁸⁹ Aydın, s. 43; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 106.

¹⁹⁰ Aydın, s. 43; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 106.

¹⁹¹ Yargıtay 11. HD 03.11.1992 tarihli, 3771 E., 10337 K. sayılı kararı, Eriş, Kara Taşıma Hukuku, s. 520-521.

¹⁹² Aydın, s. 43; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 107.

2.2.3.1.(5). Taşınma Eşyasının Yüklenip Boşaltılması

Kara yoluyla eşya taşımalarından gönderene yüklenen bu yükümlülüğün sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticari teamülden aksinin kararlaştırılması mümkündür (m. 863). Örneğin, kargo şirketlerinin eşyaları araca kendilerinin yüklemesi teamülden¹⁹³, sıvı mal taşımalarında tankerlere yapılacak yüklemenin taşıyıcı tarafından yapılması durumun gereğinden kaynaklanmaktadır¹⁹⁴.

Eşya taşımalarında gönderene yüklenen bu yükümlülük m. 863'te ayrıca düzenlenmiştir. Yükümlülüğün kapsamına eşyayı araca koyma, istifleme, bağlama, sabitleme de girmektedir. Madde taşıyıcıya da yüklemenin işletme güvenliğine uygun olarak sağlaması için yükümlülük yüklemiştir. Her ne kadar boşaltma işleminin de gönderene verilmesi lafzi olarak zikredilse de gönderilenin bu yükümlülüğü yerine getireceği uygulamada görülmektedir¹⁹⁵. Maddenin 2. fıkrasında taşıyanın hakları arasında sayılan, gönderenin eşyayı süresi içinde yüklememesi veya bu yükümlülüğünün olmadığı hâllerde de eşyayı hazır bulundurmaması durumunda taşıyıcı makul bir süre vererek eşyayı yüklemesini veya hazır bulundurmasını ihtar edebileceği, bu ihtara rağmen hazır bulundurmuyorsa sözleşmeyi feshedebileceği düzenlenmiştir. Somut olayın özelliklerine göre belirlenen makul süre içinde bu işlemler yapılırsa taşıyıcı ek ücret talep edemeyecektir. Bu makul sürenin aşılması durumunda ve bu durum taşıyıcının riziko alanında yer alan sebeplerden ileri gelmediği sürece taşıyıcı bekleme ücretine hak kazanacaktır. Tarafların sözleşmeyle makul süre için dahi taşıyıcının bekleme ücreti talep edebileceğini kararlaştırmaları da mümkündür (m. 863/2, 3)¹⁹⁶.

TTK m. 863'te sözleşme, durumun gereği ve ticari teamül gereği, gönderenin yükleme, boşaltma yükümlülüğünün taşıyıcıya geçebileceği açıkça belirtilmiştir. 895. maddede belirtilen taşınma eşyası sözleşmesinin diğer taşıma sözleşmelerinden en önemli farklarından birisinin taşıyıcıya yüklenen yükümlülükler olması dolayısıyla bu yükümlülüklerden birisi olan eşyanın yüklenmesi, istiflenmesi, sabitlenmesi ve boşaltılmasının, taşıma güvenliğine uygun olarak gerçekleştirilmesi kanunen taşıyıcıya

¹⁹³ Şükrü Yapraklı, **Kargo Taşımacılık Hizmetleri**, Beta Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2006, s. 81; Alpaslan Doğan, **Karayolu Yük Taşımacılığı**, Beta Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 210.

¹⁹⁴ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 55.

¹⁹⁵ Adıgüzel, Yeni Türk Ticaret Kanunu, s. 782.

¹⁹⁶ 6762 sayılı TTK'de bekleme ücretini açıklayan bir madde yer almamaktadır.

yüklenen bir yükümlülüktür. Bunun bir sonucu olarak da taşıyıcının bu yükümlülüğünü ihlal etmesi hâllerinden olan zıya, hasar ve gecikmeden doğan tüm zararlardan taşıyıcı sorumlu olacaktır.

6762 sayılı TTK döneminde yükleme ve boşaltmanın kimin tarafından yapılacağına dair herhangi bir açıklık olmaması sebebiyle doktrindeki görüşler genellikle yabancı hukuklardaki görüşler esas alınarak şekillenmiştir. Yabancı hukukta daha çok; parça hâlindeki eşyaların taşıyıcı, büyük ve istifleme yönünden aracı doldurabilecek eşyaların ise gönderen tarafından yüklenmesi gerektiği kabul edilmekte olduğundan¹⁹⁷ bu kurala rağmen bazı yabancı hukuklar yüklemenin her zaman için taşıyıcının sorumluluğunda olan bir yükümlülük olduğunu söylemektedirler¹⁹⁸. Bunun yanında bir başka görüş; ufak parçaları gönderen, büyük parçaları veya taşıtın tümünü dolduran eşyaların ise taşıyıcı tarafından yüklenebileceğini, bu genel kuralın yanında ufak parçalarda dahi eşyanın nitelik ve özelliklerinin gönderence daha iyi bilinmesi veya gönderenin o tür eşyanın yüklenmesi için gerekli özel aletlere sahip olması, yükleme borcunun gönderene geçmesine neden olduğunu belirtmektedir¹⁹⁹. Yargıtay, 6762 sayılı TTK'yi uygularken aynı yönde düşünerek özel aletlerin kullanılmasını veya kullanım için taşıma sözleşmesinin taraflarının anlaşmasını ayrı bir akit olarak kabul etmemiş, taşıma sözleşmesinin içinde olduğunu belirtmiştir²⁰⁰.

Buna karşın 6102 sayılı TTK m. 863'te yükleme ve boşaltma başlığı altında bu hususu hükme bağlamış durumdadır. Hükmün birinci fıkrasına göre, sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticari teamülden aksi anlaşılmadıkça gönderen eşyayı, taşıma güvenliğine uygun biçimde araca koymak, istifleyerek yüklemek ve aynı şekilde boşaltmak zorundadır²⁰¹. Fıkranın ikinci cümlesinde ise, taşıyıcının yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmasını sağlama yükümlülüğünün olduğu belirtilmiştir.

Kanun, taşınacak eşyalarla ilgili gönderenin; eşyaların taşıma sırasında zarar görmesini engelleyecek biçimde paketlenmesi, istiflenmesi ve yüklenmesi konusunda en iyi bilgi sahibi kişi olduğundan yola çıkarak böyle bir düzenleme yapmıştır²⁰².

¹⁹⁷ Aydın, s. 37-38.

¹⁹⁸ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 52, d. 11.

¹⁹⁹ Arkan, Karada Yapılan, s. 54

²⁰⁰ Atabek, s. 132 ve 131, d. 10.

²⁰¹ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 52.

²⁰² Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 52.

Bir görüşe göre de, hüküm uyarınca yükleme ve istiflededen gönderenin sorumlu tutulması uygun bir çözüm tarzıdır. Zira taşıyıcıyı yükleme ve istifleme ile yükümlü kılmak hayatın olağan akışına terstir.²⁰³

Tarafların taşıma sözleşmesinde aksini kararlaştırmaması hâlinde eşya taşıma sözleşmelerine ilişkin m. 856-893'ten farklı olarak taşınma eşyasının taşıma aracına yüklenmesi, istiflenmesi, sabitlenmesi ve boşaltılmasını taşıma güvenliğine uygun olarak gerçekleştirmek “kural olarak” taşıyıcının yükümlülüğündedir (m. 895/1).

Taşınma eşyasında kanun, yükleme ve boşaltma yükümlülüğünü taşıyıcıya vermiştir. İşin yapısı ve niteliği gereği, sözleşmenin kuruluş amacı da dikkate alındığında diğer eşyalara göre daha fazla özen, yükleme ve boşaltma tekniklerini gerektiren bu taşıma türünde; eşyayı iyi bilen gönderenden ziyade taşıyıcıya yüklenmesi daha uygundur.

2.2.3.1.(6). Dürüstlük Kuralından Doğan Yükümlülükler

Taşıyıcının, taşıma sözleşmesi ile bazı yan edimleri üstlenebilmesi mümkündür. Bunlar; eşyayı iyi hâlde teslim etmek, vasıtayı devamlı iyi hâlde tutmak, araçta teslimden önce gerekli onarımları yapmak ve çalışır hâle getirmek, eşyayı depoda saklamak, sözleşmede kararlaştırılmışsa yükleme ve boşaltma yapmak gibi örneklendirilebilir²⁰⁴. Sözleşmenin uygulamasında taraflar dürüstlük kuralına göre borçlarını ifa etmelidirler (TMK m. 2). Bunun yanında taşıyıcının tacir olma vasfından dolayı m. 18/2'ye göre basiretli hareket etme yükümlülüğü gereği de bu yükümlülük doğacaktır.

2.2.3.1.(7). Karayolu Trafik Kanunu'nda Düzenlenen Yükümlülükler

TTK'deki düzenlemelerin yanı sıra KTK m. 7'de taşıyıcılara bazı yükümlülükler daha yüklenmiştir. Bunlar:

- a) İlgili mevzuat hükümlerine uygun bir taşıtı, nitelikli şoför ve hizmetli personeli sefere göndermek,
- b) Şoförlerin sürücü belgelerinin bulunup bulunmadığını araştırmak,
- c) Teknik şartlara uymayan taşıtların trafiğe çıkmasına engel olmak,

²⁰³ Aydın, s. 38.

²⁰⁴ Arkan, Karada Yapılan, s. 92; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 115.

- d) Güzergâh mesafesini dikkate alarak yeteri kadar şoför bulundurmak,
- e) Taşıt kartları olmayan ve bu kanunda öngörülen sorumluluk sigortası bulunmayan taşıtları trafiğe çıkarmamak,
- f) Kara yolları alt yapısı, işletilmesi, trafiği, doğal afetler, meteorolojik şartlar ile arıza ve kaza hâli dâhil beklenmeyen sebeplerle ilgili olarak ortaya çıkan ve taşımanın devamına engel olan sebeplerin, belirsiz bir beklemeyle mecburi kılması veya varış noktasına kadar gerekli zamanın bir katından daha fazla beklemeyle gerektirmesi hâlinde, imkân olduğu takdirde taşımacı bir başka güzergâhı izleyerek taşımayı tamamlamak ya da bu yerine getirilemeyecekse yolcuyu güzergâh üzerinde yolcunun dilediği bir yere kadar götürülmesi veya yolcu ve eşyayı hareket noktasına geri getirilmesiyle yükümlü tutulmuştur.

2.2.3.2. Gönderenin Tüketici Olduğu Hâllerde Taşıyıcının Yükümlülükleri

2.2.3.2.(1). Mobilyaları Sökme ve Kurma Yükümlülüğü

Tarafların taşıma sözleşmesinde aksini kararlaştırmaması hâlinde eşya taşıma sözleşmelerine ilişkin m. 856-893'ten farklı olarak mobilyaların sökülmesi ve kurulması da taşıyıcının yükümlülükleri arasında m. 895'te sayılmaktadır. Gerçekten de eşya taşınmasına ilişkin hükümlere ek olarak taşınma eşyası taşınması sözleşmesinde bu yükümlülük açıkça taşıyıcıya verilmiştir. Ancak tarafların bu durumun aksini kararlaştırmaları mümkündür. Çünkü bu yükümlülük asli bir edim değil yan edim ihtiva eder.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmenin doğası gereği, evden, bürodan ve benzeri üretim biriminde kullanılan her nevi eşyaların sökülerek taşınan bu gibi yerlere tekrar kurulması gerekmektedir. Ancak bu, aksi kararlaştırılabilen bir durumdur. Burada mobilya kavramının içine her nevi eşya girmemektedir. Maddenin gerekçesinde ifade edildiği gibi kendi içinde sökülüp takılabilen eşyalar bu kısma dâhil edilebilecektir²⁰⁵. Bununla birlikte evin tabanına, tavanına veya duvarına sabitlenmiş halı, perde veya şofben gibi eşyaların sökülmesi ve kurulması kapsam dışında tutulmaktadır²⁰⁶.

Ülkemizde taşınma eşyası taşıma faaliyetini yürüten taşıyıcı şirketler tarafından taşınacak ev ve iş yerlerinde yer alan her türlü mobilyanın demonte edilmesi ve taşınan

²⁰⁵ TTK m. 894 Gerekçe.

²⁰⁶ UNECE Genel Şartları m. 4.

yerde tekrar monte edilmesi sağlanmaktadır. Burada evde, büroda kullanılan her türlü kendi içinde sökülüp takılabilen taşınır eşyayı kapsamaktadır²⁰⁷. Bu sebeple de uygulamada taraflar aksini kabul etmediği takdirde sökülebilir taşınır eşya olması şartıyla her türlü mobilyanın taşıyıcı tarafından sökülüp kurulmasının gerçekleştirileceği kabul edilebilir²⁰⁸.

2.2.3.2.(2). Taşınma Eşyasının Ambalajlanması, İşaretlenmesi ve Taşımayla İlgili Diğer İşler

2.3.2.(2).(1). Genel Olarak

Eşya taşınmasına ilişkin hükümlerde taşımanın konusu olan eşyanın taşınması yapılırken zarar görmeden taşınması, taşıyıcının tek başına yerine getirebileceği bir durum olmaması sebebiyle gönderene de şartlara bağlı olarak bazı yükümlülükler yüklenmiştir.

Eşyanın niteliği, kararlaştırılan taşıma dikkate alındığında ambalaj yapılmasını gerektiriyorsa gönderen, eşyayı zıya ve hasardan korumak ve taşıyıcıya zarar vermeyecek şekilde ambalajlamakla yükümlüdür (m. 862). Bunun yanı sıra gönderen, eşyanın sözleşme hükümlerine uygun şekilde işleme tabi tutulabilmesi için işaretlenmesi (markalanması) gerekiyorsa bu işlem de gönderenin faaliyet alanında yer almaktadır.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin tarafı tüketici ise eşyanın ambalajlanması, işaretlenmesi ve sigortalanması gibi taşıma ile ilgili diğer işleri yapma yükümlülüğü taşıyıcıya verilmiştir (TTK m. 895/2).

Alman Ticaret Kanunu'ndan temelleri alınan eşya taşıma sözleşmelerinin bir türünü oluşturan taşınma eşyası taşıma sözleşmesi hükümleri Türk Ticaret Kanunu'nda ilk defa yer alması sebebiyle m. 895'in kaynağını aldığı Alman Ticaret Kanunu'nun 451a paragrafında düzenlenen taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde gönderen tüketici ise eşyanın ambalajlanması, işaretlenmesi ve taşıma ile ilgili diğer işler taşıyıcının

²⁰⁷ Bkz. Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük
(http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5551ee9f6a9427.67858824)
(15.04.2015).

²⁰⁸ Krş. için bkz. UNECE Genel Şartları m. 4.

görevlerindendir²⁰⁹. TTK m. 895'in gerekçesinde; lambaların, sabit dolapların, aynaların yerlerinden sökülüp gidilen yerde asılması ve takılması işlerinin maddenin 2. fıkrasında düzenlenen ambalajlama ve işaretleme yükümlülüğünün yanında yer alan taşıma ile ilgili diğer işlerin kapsamına gireceğine değinilmiştir. Madde 895'in 1. fıkrasında yer alan düzenlemenin mobilyanın kendi içinde sökülüp takılması işlevini gördüğü, 2. fıkranın ise taşınabilen eşyaların sökülmesi ve özgülendiği amaca göre yerleştirilmesini kapsadığı açıkça ifade edilmiştir.

2.3.2.(2).(2). Taşıma (Nakliye) Sigortasının Kapsamı

Ev, büro veya üretim biriminden taşınan taşınma eşyalarının ticari olarak taşınan eşyalardan daha farklı olmasının bir sonucu olarak taşınma eşyası taşıması sözleşmelerinde de sigorta sözleşmeleri yapılmaktadır. TTK m. 901 gereğince taşıyıcı, sigorta ettirilme imkânı olduğunu gönderene işaret etmelidir. Aksi hâlde taşıyıcı sorumluluktan kurtulma ve sınırlama hâllerine dayanamayacaktır.

Taşıma (nakliyat) sigortaları, sigortalanan eşyaların her türlü araç ile taşınması sırasında uğrayabileceği hasarlara karşı güvence altına alınan mal sigortası türüdür²¹⁰. Türk Ticaret Kanunu'nda taşıma sigortası açıkça düzenlenmemiştir. TTK m. 1421'de sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü düzenlenirken sigortacının sorumluluğunun aksine bir sözleşme olmaması hâlinde; primin veya ilk taksitin ödenmesi ile başlayacağı, kara ve denizde eşya taşıma işleri hakkındaki sigortalarda sigortacının sözleşmenin yapılmasıyla sorumluluğunun başlayacağı düzenlenmiştir.

Kanun, kara ve deniz eşya taşıma işlerinde sigortanın başlangıcını düzenlemiştir. Bu anlamda kara taşımacılığında kullanılan motorlu ve motorsuz araçlar ve demir yolu, deniz yolu taşımacılığı ve iç sularda, göllerde kullanılan araçlar kullanılarak yapılan eşya taşımaları sigorta hukukunun kapsamına girecektir. Bu anlamda yapılan üç çeşit sigorta vardır.

²⁰⁹ Kanun maddesi için bkz. http://www.gesetze-im-internet.de/hgb/_451a.html (15.04.2015).

²¹⁰ Mustafa Çeker, **Sigorta Hukuku**, Karahan Yayınları, 1. Bası, Adana, 2011, s. 140; Burak Adıgüzel, "Karayolu İç Taşıma Sigortaları ile CMR Sigortasının Karşılaştırılması" **Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan**, Turhan Kitabevi, Cilt I, Ankara, 2010, s. 3-37.

3.2.(2).(2).(1). Emtia Nakliyat Sigortaları²¹¹

Taşınamak malın bir yerden alınıp poliçede gösterilen varış yerine ulaşmıca kadar yolda veya gümrükte oluşacak zarar ve ziyanı teminat altına alan taşıma sigortasıdır. Sigortayı yaptıran kişinin mal sahibi veyahut mal üzerinde menfaati olması gerekir²¹². Taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde gönderen, gönderilen ve eşya menfaat ilişkisi olan herkes bu sigortayı yaptırabilir. Taşınma eşyasının sahibi gönderenin de bu sigortayı bireysel olarak yaptırması mümkündür.

Mal sigortalarında teminat kapsamına alınan risk/riskler bellidir. Taşıma sigortasında ise Emtia Nakliyat Sigortası Genel Şartları²¹³ m. 1’de “her türlü ziyanı ve hasara karşı” denilmek suretiyle taşıma sırasında oluşacak tüm risklere karşı eşyanın güvence altına alındığı ifade edilmiştir. Yukarıda ifade edildiği gibi deniz yolu taşımacılığı esas alınarak hazırlanan bu genel şartlara eklenen klot²¹⁴ ile kara yolunda eşya taşımalarına yani taşınma eşyası taşınmasına bu şartların uygulanması söz konusu olmaktadır²¹⁵. Kamyon veya treylerin, kara yolunda herhangi bir sabit veya hareketli cisme çarpması, çarpışması, devrilmesi, yanması ile bazı yıldırım, sel, dere taşması, çığ, toprak ve dağ heyelanı, köprü yıkılması, yol çökmesi gibi doğal tehlikelerde taşınan eşyanın zarar görmesi durumunu teminat kapsamına alır.

Sigortacının rizikodan sorumlu olacağı süre ise eşyanın taşıyıcıya teslimi ile kanunen gönderilene teslim edilmiş sayıldığı zamana kadar geçen süredir. Sigortacı bu süre içinde sigortanın konusunu oluşturan mala gelecek her türlü zarardan sorumludur. Yükleme ve boşaltma esnasında, emtianın maruz kalabileceği rizikolar, ancak ek prim ödemek suretiyle teminata dâhil edilebilir. Yükleme ve boşaltma rizikolarının teminata dâhil olup olmadığının poliçe özel şartlarında belirtilmesi gerekmektedir.

²¹¹ Bkz. Emtia Nakliyat Sigortası Genel Şartları (<http://www.tsb.org.tr/emtea-nakliyat-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=481>) (15.04.2015).

²¹² Çeker, s. 141.

²¹³ Sigorta poliçelerinin düzenleme şeklini, içeriğini ve sigortaya bağlanan hakları içeren genel şartlar, genel işlem koşulların özel bir uygulamasını teşkil etmektedir. Genel şartların sigorta poliçelerine uygulanacağı TTK m. 1425’te hüküm altına alınmıştır. Bkz. Mehmet Bahtiyar, “Sigorta Poliçesi Genel Koşulları” **Batider**, C. XIX, S. 2, 1997, s. 89.

²¹⁴ Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği resmî internet sitesinde yer alan tanımlara göre klot; poliçenin bir bölümü veya poliçeye ekli, özel şarttır ve taraflar arasındaki sözleşmenin gerçek sınırlarını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır (Bkz. <http://www.tsb.org.tr/sigorta-tanimlari.aspx?pageID=648>) (15.04.2015). Ayrıntılı bilgi için bkz. Işıl Ulaş, **Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku**, Turhan Kitabevi, 8. Bası, Ankara, 2012, s. 72.

²¹⁵ Ulaş, Zarar Sigortaları, s. 489.

3.2.(2).(2).(2). Kıymet Nakliyat Sigortaları²¹⁶

Gerçek ve tüzel kişilerin sahip oldukları veya muhafaza ettikleri çek, bono, poliçe, hisse senedi ve benzeri kıymetli evrak ile kâğıt ve madenî para, döviz, altın ve gümüşten kara, deniz ve hava yolu ile taşınmaları esnasında meydana gelebilecek zararları güvence altına alınır.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinden sahibinin hususiyetini taşıyan eşyaların yanı sıra kıymetli eşyaların taşınması da mümkündür (m. 898).

3.2.(2).(2).(3). Taşıma Sorumluluk Sigortası

Taşıyıcının sorumluluğu; yurt içi kara taşımalarında m. 850. madde vd., CMR m. 17 vd., deniz yolu ile yapılan taşımalarda TTK m. 1061 vd., yurt içi hava yolu taşımalarında TSHK m. 20 vd., uluslararası hava taşımacılığında Varşova Sözleşmesi m. 18'deki esaslarla düzenlenmiştir. Eşyanın; taşıyıcının zilyetliğine girdiği andan varış yerinde teslimine kadar taşınan yükün hasarından ve kaybolmasından kaynaklanan sorumluluğun rizikolara karşı sigortalanmasıdır²¹⁷.

Gerek Ticaret Kanunu'nda gerekse de genel şartlarda henüz düzenlenmemiş olan bu sigorta türü hava yolu taşımacılığında yurt içi ve yurt dışı fark etmeksizin sadece TSHK m. 132'de öngörülmüş ve zorunlu tutulmuştur. Bu sebeple uygulamada Emtea Nakliyat Sigortası Poliçesi'ne eklenen hükümler ve klozlar (örneğin kamyon klozu) ile sigorta ilişkisi kurulmaktadır²¹⁸. Bir olay sonucunda sigorta ettirenin veya sigortalının üçüncü kişilere verebileceği zararların giderilmesi temin edilmesi amacıyla yapılmakta olan sorumluluk sigortaları arasında yer alan bu sigorta türü ile TTK m. 1478 gereğince zarar görenin sigortacıya başvurması mümkündür. Taşıyıcının kurtuluş beyyinelerinden yararlanabildiği durumlarda sigortacının yararlanması mümkün olduğundan zarar görenin sorumluluk sigortasına dayanarak talebinin karşılanması mümkün değildir.

Sigortacının sorumluluğu sigorta değerini geçmemek kaydıyla gerçek zarar miktarı kadardır.

²¹⁶ Bkz. Kıymet Nakliyat Poliçesi Umumi Şartları (<http://www.tsb.org.tr/kiymet-nakliyat-policesi-umumi-sartlari.aspx?pageID=505>) (15.04.2015).

²¹⁷ Zekeriya Yılmaz, **Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta ve Rücu Davaları**, Adalet Yayınevi, 3. Bası, Ankara, 2014, s. 1666; Ulaş, Zarar Sigortaları, s. 813.

²¹⁸ Ulaş, Zarar Sigortaları, s. 814.

Burada önemli olan ve dikkat edilmesi gereken husus ise motorlu bir araçla yolcu taşınması hâlinde kalkış ve varış yerleri arasında kaza meydana gelmesi hâlinde bedensel zararlar meydana gelirse sigorta ettiren taşıyıcının KTK'den kaynaklanan ve bu sorumluluğunu teminat altına alan kara yolu taşımacılık mali sorumluluk sigortasını yaptırması gerekmektedir²¹⁹. Bu sigorta türü ile taşıma sorumluluk sigortası karıştırılmamalıdır.

2.2.3.2.(3). Refakat Belgeleri Hakkında Bilgi Verme

TTK'nin "Taşıma senedi, tehlikeli mal, refakat belgeleri, bildirim ve bilgi verme yükümlülükleri" başlıklı 896. maddesinde gönderenin taşıma senedi düzenlemekle yükümlü olmadığını belirttikten sonra genel hükümlere göre m. 860'ta yer alan eşyanın tesliminden önce gönderene yüklenen eşyaya eşlik etmesi gereken belgeleri ve özellikle de gümrük işleri için gerekli bilgilerin verilmesini sağlama yükümlülüğü taşıyıcıya, gönderenin tüketici olması hâlinde bilgilendirme yükümlülüğüne dönüştürülmüştür. Bu bilgilendirme yapıp gönderen tarafından sunulan bilgi ve belgelerin doğru veya eksiksiz olduğunu taşıyıcının denetlemekle yükümlü olmadığı düzenlenmiştir. Belgelerin verilmesi hususunda bilgilendirme yükümlülüğü taşıyıcıya, belgeleri verme ise gönderene aittir. Böylece gönderen yönünden külfet oluşturan borçlar hafifletilmiştir²²⁰.

Yükümlülük iki şekilde kendini göstermektedir. Öncelikle gümrük işleri için gereken bilgilerin verilmesi gereklidir. Daha sonra da gümrük beyannameleri, sağlığa, güvenliğe, terminallere, polise ilişkin belge ve raporları taşıyıcının tasarrufuna bırakmalıdır. Bu belge ve bilgilerin eksiklik olmasından, gerçeğe aykırı bulunmasından, yokluğundan gönderen kusursuz sorumlu olacaktır (TTK m. 864/1-d).

2.2.3.2.(4). Aydınlatma Yükümlülüğü

Taşıma eşyası taşıma sözleşmelerinde gönderenin tüketici olması hâlinde taşıyıcının, aydınlatma yükümlülüğü doğacaktır. Bu durumlar m. 901'de sayılmıştır. Buna göre taşıyıcı:

²¹⁹ Samim Ünan, "Karayolu Taşıma Kanunu'ndaki Eşya Taşımaya, Taşımacı Acentesine, Taşıma İşleri Yüklenicisine ve Zorunlu Sigortaya İlişkin Bazı Yanlış Düzenlemeler" **MÜHF, HAD**, Doç. Dr. Mehmet Somer'e Armağan, İstanbul, 2006, s. 383 vd.

(http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCltedergisi/MehmetSomerAn%C4%B1s%C4%B1na/Prof.Dr.Samim_NAN.pdf) (15.04.2015); Işıl Ulaş, "Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası" **Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan**, Turhan Kitabevi, Cilt II, Ankara, 2010, s. 2193-2212.

²²⁰ TTK m. 896 Gerekçe.

- a) Kendisi ve gönderenin sorumluluk sebeplerini,
- b) Taşıyıcının sorumluluğunun genişletilmesi yönünde anlaşma yapılması veya eşyanın taşıma rizikolarına karşı sigorta ettirilebilmesi imkânını,
- c) Zıya ve hasarın bildirilmesi sonuçlarını

Zıya ve hasarda en geç malın teslimi anında, diğer hâllerde de sözleşmenin kurulması anında bilgilendirmekle yükümlüdür.

Taşıyıcı; tüketici sıfatına haiz göndereni bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirmemişse zıya ve hasar hâlinde, gönderenin bildirimde bulunmaması durumunda da zıya ve hasardan dolayı talep hakkının düştüğünü iddia edemez. Kendisi ve gönderenin sorumluluk sebeplerini, kendi sorumluluğunun genişletilmesi yönünde anlaşma yapılmasını veya eşyanın taşıma rizikolarına karşı sigorta ettirilebilmesi imkânını bildirmemişse m. 898’de düzenlenen taşınma eşyası taşıyıcısına özel sorumluluktan kurtulma sebeplerine ve m. 899’da düzenlenen yükleme hacminin metreküpü başına 1.500 Özel Çekme Hakkı sınırından ve eşya taşımaya ilişkin TTK’nin 4. Kitabının 2. Kısımında öngörülen sorumluluktan kurtulma hâllerine ve sorumluluk sınırlamalarına dayanamaz.

Bilgilendirme; yazılı, kolayca okunabilir ve anlaşılabilir şekilde olması kanunen öngörülmüş bir şarttır (m. 901/2).

Burada bilgilendirmenin yazılı yapılması zorunluluğu öngörüldüğünden genel işlem koşullarının devreye gireceği düşünülmektedir²²¹.

2.2.4. Taşıyıcının Hakları

2.2.4.1. Ücret

Eşya taşımalarında için gönderenin taşıma ücretini ödeme borcundan bahsedilmiştir (TTK m. 850). Kanunda taşıma işinin üstlenilmesi mukabilinde belirlenmiş olan ücret, işin üstlenilmesi gibi sözleşmenin objektif esaslı unsurudur. Diğer yandan taşıyıcının taşıma sözleşmesinden doğan para alacakları taşıma ücretiyle sınırlı değildir. Bekleme ücreti ve taşıma işi kapsamında yapılan giderlerin ödenmesini talep hakkı da taşıyıcının alacakları arasında yer alır. Taraflar taşıma ücreti miktarını sözleşme serbestisi gereği belirleme yetkisine sahiptir²²². Ayrıca taraflar ücretin ödenme zamanını da kararlaştırabilir. Diğer yandan m. 870’te ödeme zamanını tayin etmemeleri

²²¹ Topsoy, s. 44.

²²² Arkan, Karada Yapılan, s. 15; Kaya, Gecikme, s. 926.

durumunda uygulanacak yedek hukuk kuralı yer almaktadır. Söz konusu hüküm taşıma ediminin ifasına etki eden sebeplerin taşıma ücreti üzerindeki etkilerini de düzenlemeye çalışmaktadır.

Ücret taşıyıcıya sağlanan her türlü maddi menfaat olduğu ve geniş yorumlanması gerektiği yönünde mahkeme içtihatları²²³ ve doktrinin ücret kavramını geniş yorumlanması gerektiği ifade edilmişti²²⁴.

Taşıma işinin m. 850’de bir ticari işletme faaliyeti sayılması ve taşıma ücreti konusunda taraflar bir anlaşmaya varmasa dahi taşıyıcının tacir olması hâlinde TTK m. 20 ve 15’te düzenlenen ticari işlerdeki ücret karinesi gereği ücret talep edilebilecektir. Ücret, taşıma sözleşmenin esaslı unsuru olup taşıma sözleşmesi her iki tarafa borç yükleyen ivazlı bir niteliği haizdir.

2.2.4.1.(1). Taşıma Ücretinin Hesaplanması ve Ödenmesi

2.4.1.(1).(1). Ödeme Zamanı

Taşıma ücreti eşyanın tesliminde ödenir (m. 870/1). Bu hüküm giderlerin ödenmesini talep hakkı açısından da geçerlidir (m. 870/2).

2.4.1.(1).(2). Taşıma Ücretinin Eşyanın Miktarına Göre Belirlenmesi Durumunda Taşıma Senedinin Esas Alınması

Eşyanın miktarına göre taşıma ücreti hesaplanırken eşyaya ilişkin taşıma veya yük senedindeki kayıtların doğru olduğu varsayılır. Bu varsayım, taşıyıcının taşıma senedindeki kayıtların doğru olduğunu kontrol etme imkânına sahip olmadığı durumlarda çekince koyması hâlinde de geçerlidir.

2.4.1.(1).(3). Mesafe Ücreti

Taşıma veya teslim engelinden dolayı taşıma, süresinden önce sona erdirilirse taşıyıcı taşımanın tamamlanan kısmı ile orantılı olarak taşıma ücretine (mesafe ücreti) hak kazanır. Engel taşıyıcının riziko alanından kaynaklanmış ise bu hâlde ancak

²²³ Doğanay, s. 2209-2210, d. 8, aynı yönde, yazara ait eserde s. 2209.

²²⁴ Arkan, Karada Yapılan, s. 15; Aydın, s. 9-10; Sabih Arkan “Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Uygulanma Koşulları ve Taşıyıcının Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümleri” *Batider*, C. X, S. 2, 1979, s. 403.

taşımanın tamamlanan kısmında gönderenin ifa menfaatinin bulunması durumunda, taşıyıcı yukarıdaki mesafe ücretine hak kazanır.

2.2.4.1.(2). Gönderenin Riziko Alanında Yer Alan Sebeplerden Ötürü Taşımadaki Gecikmeye Dayalı Olarak Taşıyıcının Talep Hakkı

Gönderenin riziko alanında yer alan bir sebepten ötürü taşıma ediminin ifası gecikmiş ise taşıyıcı taşıma ücretine ilaveten uygun bir bedel ödenmesini talep edebilir. Madde 870/3'te yer alan bedelin ücret alacağı mı yoksa tazminat alacağı mı olduğu düşünülebilir. Eğer bu talep hakkı tazminat alacağı olarak görülürse gönderenin kusursuz olduğu durumlarda dahi risk alanında olduğunda sorumluluk altına girecektir ve bu durum gönderenin kusursuz sorumluluğunu genişleten bir hâl olarak karşımıza çıkacaktır. Bu sebeple gönderenin riziko alanında yer alan sebeplerden ötürü taşımadaki gecikmeye dayalı olarak taşıyıcının talep hakkı, bir tazminat alacağıdır. Kanun gönderenin kusurunu aramamaktadır. Denizde eşya taşıma sözleşmelerinde de TTK m. 1156'da bu düzenlemeye paralel olarak faaliyet alanı prensibi ortaya koymuştur.

Tüm bu ücretler dışında:

- a) Yükleme ve Boşaltma Sürelerinden Doğan Bekleme Ücreti (m. 863/2,3).
- b) Taşıyıcı yükle ilgilinin emir/talimat ve tasarrufunun yerine getirilmesi için uygun bir ücret ve yapılan masrafların ödenmesini de talep edebilir (m. 868/1-3).
- c) Taşıyıcı uygun süre içinde tasarruf hakkı kullanılmadığı takdirde m. 868/3 uyarınca hak sahibinin menfaatlerini en iyi şekilde koruyacak tedbirleri almak zorundadır.

Taşıyıcı yükle ilgilinin tasarrufuna uygun hareket edilmesi ve yük için aldığı koruma tedbirleri karşılığında uygun bir ücret ve yaptığı giderlerin kendisine ödenmesini talep edebilir (m. 869/1-4; 868/1-3,4; 869/4). Fakat taşıma/teslim engelleri taşıyıcının riziko alanında yer alan sebeplerden kaynaklanmışsa bu konuda taşıyıcı talep hakkına sahip değildir.

2.2.4.2. Sözleşmenin Gönderen Tarafından Feshi Durumunda Taşıyıcının Hakları

Kanunun 865'inci maddesinde düzenlenen fesih hakkı ile gönderen her zaman taşıma sözleşmesini fesih imkânı verilmiştir. Menfaat dengesinin korunması için taşıyıcıya bazı haklar verilmiştir (TTK m. 865/2).

Gönderen taşıma sözleşmesini tamamen feshedebileceği gibi (TTK m. 865), kısmen de (TTK m. 866) feshedebilir.

Gönderenin sözleşmenin tamamını fesih etmesi durumunda taşıyıcı, kanunda öngörülen iki seçimlik haktan birini kullanabilecektir (m. 865/2). Buna göre taşıyıcı; taşıma ücreti ile bekleme ücretinden ve sözleşmeden doğan masraflara dayalı diğer parasal taleplerin toplamından, sözleşmenin feshi sonucunda tasarruf ettiği veya iyiniyetli olarak edilmesi gereken miktarın indirilmesi sonucu kalan kısmın ödenmesini veya taşıma ücretinin üçte birini talep hakkına sahiptir.

Taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten ötürü gönderen taşıma sözleşmesinin feshetmişse taşıma ücretinin üçte birini talep hakkı ileri sürülemez ve eğer sözleşmenin ifasında gönderenin menfaati yoksa taşıyıcının m. 865/2-a'dan doğan istem hakkı da düşer.

Eşya taşıma sözleşmesinin feshinden önce yüklenmiş ise taşıyıcının menfaati gözetilerek giderleri de gönderene ait olmak üzere m. 869, f. 3, c. 2-4'te yer alan eşyayı boşaltıp saklama, tasarruf hakkı sahibi kişi adına tevdi etme, geri taşıma, bozulabilecek bir mal ise ve malın durumu da bu önlemi haklı kılıyorsa veya giderler malın oranına göre makul değilse TBK m. 108 gereğince satma hakkına, eşyanın değerlendirilmesi mümkün değilse imha etme haklarına sahiptir.

2.2.4.3. Kısmi Taşıma Durumunda Taşıyıcının Hakları

Taşıması kararlaştırılan eşyanın tamamı yüklenmemiş olsa bile gönderene eşyanın yola çıkmasını isteme hakkı verilmiştir. Bu durumda taşıma sözleşmesi kısmen feshedilmiş sayılır (m. 866). Taşıyıcı bu talebi reddedemez. Bu hak taşıyıcıya da bir yükümlülük yüklemektedir. Kanun taşıyanın menfaatlerini gözetmek için sözleşmenin tamamının feshinde de olduğu gibi taşıyıcıya bazı haklar vermiştir.

Kısmi taşımada taşıyıcı; taşıma ücretinin tamamını, doğmuş bekleme ücretini, eksik yükleme sebebiyle uğranılan giderleri ve zararların tazminini, eksik yükleme sebebiyle mahrum kalınan teminat için ek teminat gösterilmesini talep hakkına sahiptir.

Yüklenmeyen eşya yerine başka sözleşmeye dayalı olarak eşya taşınmışsa elde edilen ücret yukarıda talep edilecek taşıma ücretinden mahsup edilecektir (TTK m. 866/1).

Taşıyıcının riziko alanında yer alan sebepler yüzünden eksik yükleme yapılmış ise 866'ncı maddesinin birinci fıkrasında belirtilen istem haklarına, fiilen taşınan yük oranında sahiptir.

2.2.4.4. Yükleme Süresine Uyulmaması Durumunda Taşıyıcının Hakları

TTK m. 873'te gösterilen taşımanın tamamlanma süresinde, şartlar dikkate alınarak özenli bir taşıyıcıya tanınabilecek makul bir süre içerisinde tamamlanması taşıyıcının yükümlülüğündedir. Buna karşılık eşya taşıma sözleşmelerinde gönderen eşyayı yükleme yükümlülüğü altında olduğundan yükleme süresi içinde eşyaları yüklememezse veya yükleme yükümlülüğünün bulunmadığı hâllerde de hazır bulundurmazsa taşıyıcı makul bir süre vererek yüklemesinin ve hazır bulundurmasını ihtar eder. İhtara uyulmazsa taşıyıcı sözleşmeyi feshedebilir. Bu hâlde taşıyıcı; kararlaştırılan taşıma ücreti ile bekleme ücretinden ve tazmini gereken giderlerden, sözleşmenin feshi sonucunda tasarruf ettiği giderlerin veya başka bir şekilde elde ettiği veya kötüniyetli olarak elde etmeyi ihmal ettiği menfaatlerin indirilmesiyle kalan tutarı veya kararlaştırılan taşıma ücretinin üçte birini talep etme haklarını kullanabilir (m. 865, f. 2).

Yükleme ve hazır bulundurma kısmen yapılmış olsa bile eşyanın taşınması gerekmektedir. Bu hâlde de m. 865'te belirtilen bu haklardan yararlanabilecektir. Taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanıyorsa taşıyıcının istem hakkı bulunmamaktadır (TTK m. 867/4).

2.2.4.5. Taşıma ve Teslim Engellerinin Ortaya Çıkması

Taşıma sözleşmesinin kurulması ve eşyaların taşıyıcıya teslimi ile taşıma işinin icrasına başlanılır ve sonucunda taşıyıcının sorumluluğundaki eşyaları normal yol şartları ve belirlenen süre dâhilinde gönderilene teslimi gerekmektedir. Eşya teslimi ile

taşıma işi, taşıyıcı için sona erecektir. Hayatın olağan akışı içinde bir eylem olarak taşıma süresinde birçok engelle karşılaşılabılır. Değişik şekilde ortaya çıkabilecek engeller, taşıyıcıya, asli borcu yanında gönderen ve gönderilene karşı bildirme yükümlülüğü doğduğundan bahsedilmişti. Bu durum taşıyıcı için bazı hakları da beraberinde getirir²²⁵.

Gönderen ya da gönderilen uygun bir süre içinde talimat vermez ise taşıyıcı tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en uygun tedbiri almakla yükümlü tutulmuştur. Taşıyıcı eşyayı boşaltıp saklayabilir, bu kişi adına tevdi edebilir, geri taşıyabilir, bozulabilecek bir mal ise ve malın durumu da bu önlemi haklı kılıyorsa veya giderler malın oranına göre makul değilse, TBK m. 108 gereğince satma hakkına, eşyanın değerlendirilmesi mümkün değilse imha edebilir. Tüm bu önlemler sebebiyle, taşıyıcı kendi riziko alanına girmediği sürece, gerekli giderlerin tazminini ve uygun bir ücret isteyebilir (m. 869/4).

2.2.4.6. Hapis Hakkı

Deniz taşımalarında taşıyıcıya tanınan hapis hakkı kara taşımalarında da tanınmıştır. Taşıyıcı, taşıma sözleşmesinden doğan tüm talep hakları için ilgili sözleşmenin konusu oluşturan eşya ve refakat belgeleri üzerinde hapis hakkına (TMK m. 950-953) sahiptir (m. 891/1). Burada tacirler arasında bağlantıyı varsayan 4721 sayılı TMK'nin m. 950, f. 2 uygulama alanı bulamayacaktır. Hapis hakkı sadece taşıyıcının eşyayı zilyetliğinde bulundurduğu veya taşıma senedi aracılığıyla tasarruf hakkına sahip olduğu sürece mevcuttur. TTK m. 891, özel hüküm niteliğindedir.

Refakat belgeleri üzerinde eşya hukuku kuralları uyarınca hapis hakkı tesis edilemez. Hükümde yer alan hak teknik anlamda hapis hakkı değil teslimden kaçınma hakkını içermektedir. Çünkü TMK m. 951, f. 1'e göre nitelikleri itibariyle paraya çevrilmeye elverişli olmayan taşınırlar üzerinde hapis hakkı kullanılamaz. Refakat belgeleri de bu kapsama girmektedir. Hapis hakkının paraya çevrilmesi yolundaki bildirim kural olarak gönderilene yapılması şarttır. Gönderilen bulunamıyorsa veya eşyayı teslim almaktan kaçınıyorsa bu bildirim gönderene yapılır.

²²⁵ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 104.

2.3. Yükle ile İlgili Diğer Kişi: Gönderilen

Gönderilen; m. 850’de eşyanın teslim edileceği taşıma sözleşmesi ile ilgili kişilerden olup m. 871/1 gereğince lehine sözleşme yapılandır²²⁶. Her taşıma sözleşmesinde, taşıyıcı tarafından eşyanın gönderilene teslim edilmesi edimi, gönderilen yararına üstlenilmektedir. Taşıyıcı, sadece eşyayı götürme değil, götürdüğü eşyayı gönderilene teslim etme yükümlülüğündedir (TTK m. 850/2). Eşyanın varma yerinde kim tarafından teslim alınacağı sözleşmenin kurulması için gerekli olan objektif esaslı unsurlardan biri değildir. Objektif esaslı unsurlar dışında kalan konularda, taraflar anlaşmaya vararak sübjektif esaslı noktaları belirleyebilirler.²²⁷

Gönderen ve gönderilen, aynı kişiler olsa bile Türk Ticaret Kanunu’na göre bu kişilerin ayrı kişiler olduğu farz edilerek düzenleme yapılmıştır. Gönderilene tanınan hak ve yetkiler buna işaret etmektedir (TTK m. 868/2, 871; CMR m. 12/2, 30)²²⁸.

TTK’de gönderilenin hakları ve ödeme borcu da düzenlenmiştir. Gönderilen taşıma senedinde belirtilmek durumundadır (TTK m. 857/1-e). Ancak taşıma senedi düzenlenmemişse gönderilen taşıma sözleşmesinde belirtilir. Eğer taşıma senedinde de gönderilen belirtilmemişse gönderen, gönderilen sayılmaktadır²²⁹.

Bu sebeple taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde, m. 896 uyarınca taşıma senedi düzenleme yükümlülüğünün gönderene verilmemesi sebebiyle ve bu tür sözleşmelerde gönderilenin de gönderenle birleştiği durumlar için m. 894’te yapılan atıf gereği kanunun üçüncü kısımda hüküm bulunmayan hâllerde Taşıma İşleri Kitabının Birinci ve İkinci Kısım hükümleri uygulanacağından gönderilen ile ilgili kurallar taşınma eşyası taşıma sözleşmelerinde de uygulanabilecektir²³⁰.

Diğer taşıma türlerinden farklı olarak bu taşıma türünde genelde gönderen ve gönderilen aynı kişide birleşmesi sebebiyle kanunun Birinci (Genel Hükümler) ve İkinci Kısımında (Eşya Taşıma) yer alan gönderilen için uygulanacak kurallar, bu hâlde gönderen açısından değerlendirilecektir.

²²⁶ TTK m. 871/1 üçüncü kişi lehine sözleşme kurumunu bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Seven, Gönderilen, m. 89.

²²⁷ Seven, Gönderilen, s. 39-42; Arkan, Karada Yapılan, s. 19.

²²⁸ Tüzüner, s. 182.

²²⁹ Seven’e göre böyle bir düzenlemenin yapılmasına gerek yoktur. Çünkü gönderilen, sözleşmenin objektif esaslı unsuru değildir. Krş. Seven, s. 41.

²³⁰ Seven, Gönderilen, s. 23.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TAŞINMA EŞYASININ ZIYA VE HASARINDAN SORUMLULUK

3.1. Taşıyıcının Zıya ve Hasardan Sorumluluğu

TTK m. 894 vd. taşıyıcının taşınma eşyasına ilişkin yükümlülükleri düzenlenmiştir. Bunun dışında sorumluluktan kurtulma sebepleri ve sınırı da yer almaktadır. Üçüncü kısımda düzenlenen bu hâller dışında da taşıyıcının m. 894'te yaptığı atıf gereğince eşya taşıma ilişkin kısımda yer alan yükümlülükler ve sorumluluklar uygulanacaktır. TTK'de, taşıyıcının zıya ve hasar sorumluluğu ile gecikme sorumluluğu aynı ilkelere bağlanmıştır.

3.1.1. Sorumluluğun Başlaması ve Sona Ermesi

TTK m. 894 vd. sorumluluğun başlaması ve sona ermesine ilişkin hüküm bulunmadığından m. 875 gereğince taşıyıcı, eşyanın taşınmak üzere teslim alınmasından teslim edilmesine kadar geçecek süre içerisinde eşyanın zıyaından, hasarından veya teslimindeki gecikmeden kaynaklanan tüm zararlardan sorumludur²³¹.

Taşıma senedinin düzenlenmesi veya düzenlenmemesi taşıma sözleşmesinin varlığını etkilemeyeceğinden²³² eşyanın taşıyıcıya teslimi taşıma sözleşmesinin varlığına karine teşkil edecektir (TTK m. 856/2; CMR m. 4,5)²³³. TTK m. 856'nın bu açık düzenlemesi ile irade beyanlarının önem ve teslimin sözleşmeyi ispatlayan karine özelliği vurgulanmıştır. Taşıyıcının sorumluluğunun başlamasında ise taşınacak olan eşyanın taşıyıcının zilyetliğine²³⁴ geçmesi gerekmektedir²³⁵. Parça şeklinde birden fazla eşyanın taşınmasında ise her parçanın zilyetliğinin geçtiği anda sorumluluk başlar²³⁶. Taşıma işinin tamamlanmasının ardından taşıyıcının zilyetliği eşyayı tesellüme yetkili

²³¹ Kaya, Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin II, s. 241; Hakan Karan, CMR Şerhi, s. 305 vd.; Bülent Sözer, "Taşıyanın Taşıma Sözleşmesinden Doğan Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümlere İlişkin Bazı Meseleler ve Görüşler" **Batider**, C. XIV, S. 2, 1987, s. 91; Seven, Taşıyan, s. 68; Özdemir, s. 93 vd.; Arkan, Karada Yapılan s. 14.

²³² TTK m. 856 Gerekçe.

²³³ Yeşilova, Taşıma Senedi, s. 261; Karaman Coşgun, s. 278; Tüzüner, s. 175.

²³⁴ Zilyetlik için bkz. TMK m. 973.

²³⁵ Kübra Yetiş Şamlı, **Taşıyanın Zıya, Hasar ve Geç Tesliminden Sorumluluğu**, XII Levha Yayıncılık, 2. Bası, İstanbul, 2013, s. 46; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 30.

²³⁶ Arkan, Karada Yapılan, s. 53.

olan kişiye devretmesi ile sorumluluk sona erer. Bu kişi gönderen, gönderilen veya gönderilenin talimatı gereğince üçüncü bir kişi olabilir.

Zilyetliğin devri iki taraflı bir hukuki işlemdir. Bu sebeple gönderilene ihbar edilip eşya üzerindeki zilyetliğin terk edilmesi devir değildir²³⁷. Taşıyıcının eşyayı almada imtina etmesi hâlinde ise TTK'de hüküm olmaması nedeniyle TBK'nin genel hükümlerine gidilebilecektir²³⁸. Gönderilenin eşyayı kabul etmemesi, kabulde gecikme olması gibi teslim engellerinin çıkması hâlinde m. 869 uygulanacaktır. Bu hâlde taşıyıcı tasarruf hakkı sahibinin talimatına göre hareket etmelidir. Bu kişi bulunamıyorsa veya teslim almaktan kaçınıyorsa uygun bir süre içinde talimat alınmazsa taşıyıcı, tasarruf hakkı sahibine en uygun tedbiri almakla yükümlü tutulmuştur. Taşıyıcı eşyayı boşaltıp saklayabilir, bu kişi adına tevdi edebilir, geri taşıyabilir, bozulabilecek bir mal ise ve malın durumu da bu önlemi haklı kılıyorsa veya giderler malın oranına göre makul değilse TBK m. 108 gereğince satma hakkına sahiptir. Hatta değerlendirilmesi mümkün değilse eşyayı imha bile edebilir. Tüm bu hâllerde eşyanın boşaltılmasından sonra taşıma sona ermiş sayılır.

Taşınma eşyası taşınmasında da taşıyıcının sorumluluğunun başlamasında ise m. 895'te düzenlenen hükümler gereğince gönderenin tüketici olması hâlinde ambalajlama ve işaretleme yapılmasında diğer hâllerde de yükleme sırasında taşıyıcının fiili hâkimiyetine eşyaların girmesi hâlinde teslim gerçekleşmiş kabul edilebilecektir²³⁹.

Taşınma eşyasının boşaltılması ve taşınılan yerde kurulması, kural olarak, taşıyıcının yükümlülüğü altındadır (TTK m. 895). Taraflar aksini kararlaştırabileceği bu yükümlülük ile taşınma eşyasının taşınılacak yere taşınması ve mobilyaların kurulmasıyla eşya, gönderilene teslim edilmiş sayılmalıdır. Yükün boşaltılması yükümlülüğünün gönderilene/gönderene ait olması hâlinde ise eşyanın taşınacağı yere taşıtın boşaltılmaya hazır hâle getirilmesiyle malın boşaltılmasında da taşıyıcı sorumlu olmadığından teslim yerine getirilmiş olur²⁴⁰.

²³⁷ Yetiş Şamlı, s. 55; Arkan, Karada Yapılan, s. 55.

²³⁸ Taşıyıcının temerrüde düşürülebilmesi için TTK m. 18/3'teki yollarla ihtar yapılması gereklidir. Bkz. Atabek, s. 185; Arkan, Karada Yapılan, s. 55 vd.

²³⁹ Zilyetliğin devri ve fiili hâkimiyet eşya hukuku ile ilgili kavramlar olup kıyasen uygulanabilecektir. Örneğin, gönderenin taşınacak eşyayı taşıyana göstermesi, evin anahtarlarını vermesi taşıyıcının sorumluluğunun başlaması için yeterli kabul edilebilir. Bu konuda bkz. Kaya, Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin II, s. 241, d. 10.

²⁴⁰ Kaya, Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin II, s. 243, Arkan, Karada Yapılan, s. 54.

3.1.2. Sorumluluğun Kapsamı

Taşıyıcının sorumluluğunu ilke olarak belirleyen m. 875'te sorumluluğun başlangıcı ve bitişinin yanı sıra sorumluluğun kapsamı olarak da zıya, hasar ve gecikmeyi kapsadığı ilke olarak belirlenmiştir.

3.1.2.1. Eşyanın Zıya Uğraması

Taşıyıcının taşımayı yaparken özen yükümlülüğünü yerine getirmemesinin bir sonucu olarak taşıma sırasında zıya, hasar ve gecikmeden dolayı taşıyıcının eşyaya verilen zarar ve tazminat sorumluluğu doğmaktadır. Zarar, bir kimsenin malvarlığında rızası dışında meydana gelen azalma sonucunda zarar verici fiil meydana gelmesiyle var olan durumla, fiilden sonra ortaya çıkan durum arasındaki farktır²⁴¹. Bu sebeple taşıma hukukunda zarar kavramı dar olarak kullanılmaktadır. Malvarlığının aktifinde yer alan fiili azalma ile elde edilebilecek kazançtan mahrum kalınan payı kapsayan müspet zarar karşılanmaktadır. Burada müspet zararı eşyanın zıya ve hasara uğramasından kaynaklanan zararlar oluşturmaktadır. Malvarlığındaki pasif artış, zarar kavramını içine almamaktadır. Manevi zararlar açısından ise TTK'de bu yönde bir düzenleme olmadığından duygusal ve manevi değere sahip bir eşyanın zıya veya hasara uğraması hâlinde ekonomik bir değer taşımamaları sebebiyle şartları mevcut ise TBK gereğince haksız fiil hükümleri çerçevesinde manevi tazminat istenebilir²⁴².

Taşıma eşyası taşınmasında gönderenin tüketici olduğu hâllerde eşyayı ambalajlama ve işaretleme yükümlülüğünün, yükümlülüğün olmadığı hâllerde de eşyayı yükleme boşaltma yükümlülüğünün taşıyıcıya ait olması sebebiyle eşyanın zıya ve hasarından kaynaklanan zararlardan taşıyıcı sorumlu olacaktır.

6762 sayılı Kanun'dan farklı olarak m. 880'de kısmi zıya hâline ilişkin hesaplama yönteminin belirlenmesi ile TTK'de tam ve kısmi zıya tanımları olmasa da benimsenmektedir. İki zıya arasında fark istenecek olan tazminat açısından dır.

²⁴¹ Eren, s. 706; Safa Reisoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Beta Yayınları, 20. Bası, İstanbul, 2008, s. 149. Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 71.

²⁴² Eren, s. 709-710. Nitekim bu yönde posta taşımalarında manevi zararın söz konusu olabileceğine dair Yargıtay kararı bulunmaktadır. Bkz. Doğanay, s. 1722, d. 621.

3.1.2.1.(1). Tam Zıya

Taşıma Hukuku'nda zıya, taşıyıcının kendisine teslim edilen eşyayı hak sahibine teslim edememesi durumunu ifade eder. Eşyanın neden hangi sebeple teslim edilemediği önemli değildir. Zıya, fiili imkânsızlık ve hukuki imkânsızlık şeklinde kendini gösterebilir. Eşyanın kaybolması, yanması, çalınması hâlinde fiili bir imkânsızlığa örnek verilebilir. Hukuki imkânsızlık ise eşyaya gümrüklerde el konulması, hak sahibinden başkasına yanlışlıkla teslim edilmesi hâllerinde gerçekleşebilir²⁴³. Bununla beraber eşyanın esasına şamil özelliklerindeki değişimle tahsis amacına uygun kullanmanın artık mümkün olmaması da doğal olarak zıya hükmündedir. Bu biçimde, durumun zıya veya hasar olarak adlandırılmasının ehemmiyeti ise taşıyıcının tazminat sorumluluğunda ödenecek tazminat miktarının değişmesinde değil, zamanaşımının başlangıcında (6102 sayılı TTK m. 855/2) ve taşıma ücretinin ödenip ödenmeyeceğinin tayini noktasındadır²⁴⁴.

Tam zıya hâlinde taşınan eşyanın ambalajı da dâhil olmak üzere tamamının teslim elverişsiz olması hâlinde söz konusudur²⁴⁵. Keza eşyaların tamamen kaybolması hâlinde de tam zıya uğramış ve taşıyıcı esas edimini yerine getirmemiş kabul edilmektedir²⁴⁶. Parça eşyada zıya meydana gelmişse yahut ekonomik değerini yitirmişse tam zıyadan bahsedilecektir. Taşıma süresi belirlenmişse bu süre içinde, belirlenmemişse TTK m. 873'te belirlendiği gibi makul bir süre içinde taşıyıcının eşyayı teslim etmesi gerekmektedir²⁴⁷. Geçici bir süre teslim edilememesi ise zıya anlamına gelmemektedir²⁴⁸. Bu durum normal şartlar altında mutad olarak beklenilecek süre dikkate alınarak kabul edilebilir. Yoksa beklenilecek süre geçtikten sonra eşyanın her hâlükârda zıya uğradığını kabul etmek lazımdır²⁴⁹. TTK m. 874'te gereğince taşıma

²⁴³ Arkan, Karada Yapılan, s.47 vd.; Orhan Sekmen, “Karayoluyla Eşya Taşımada Taşıyıcının Zıya ve/veya Hasar ile Gecikmeden Doğan Sorumluluğu”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 85, S. 4, 2011, s. 125; Sözer, Havayolu, s. 206 vd.; Mustafa Topaloğlu, “Karayoluyla Uluslararası Eşya Taşımalarından (Cmr) Doğan Hukuki Sorumluluk” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, 2009 (<http://hukuk.gazi.edu.tr/posts/view/title/sorumluluk-ve-tazminat-hukuku-sempozyumu-17418?siteUri=hukuk>) (15.04.2015); Özdemir, s. 93 vd.

²⁴⁴ Arkan, Karada Yapılan, s. 50.

²⁴⁵ Atabek, s. 186; Kaya, Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin II, s. 246; Arkan, Demiryolu, s. 91; Özdemir, s. 99; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s.72; Yetiş Şamlı, s. 34.

²⁴⁶ Atabek, s. 187.

²⁴⁷ Maddenin kaynağı CMR m. 19. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ecehan Yeşilova Aras, Uluslararası **Karayolu ile Yük Taşımacılığında Teslim Süresinin Aşılması ve Teslimde Ödeme**, Adalet Yayınevi, 1. Bası, Ankara, 2010, s. 5-19.

²⁴⁸ Arkan, Karada Yapılan, s. 48.

²⁴⁹ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 73.

süresini izleyen yirmi gün içinde eşyanın teslim edilmemesi hâlinde zayi oluş kabul edilir. Uluslararası taşımalarda bu süre otuz gündür²⁵⁰. Anılan madde hükmü ile kesin bir karine oluşturulmuştur. Bununla ilişkili olarak tazminat talep hakkına sahip olacak kişinin ziya karinesine bağlı haklarını da maddede düzenlenmiştir.

TTK m. 874'ün 2. fıkrasına göre, hak sahibi ziya nedeniyle tazminat talebinde bulunmuş ve bu tazminatı almışsa da eşyanın bulunması hâlinde kendisine haber verilmesini isteyebilir ve üçüncü fıkraya göre de bulunma haberine bağlı olarak haberi aldıktan otuz gün içinde tazminatı geri ödeyerek eşyanın kendisine teslimini isteyebilir. Bununla birlikte yirmi günlük sürenin geçmesinden sonra, fakat tazminatın ödenmesinden önce eşyaların bulunması söz konusu olursa taşıyıcının taşıma sözleşmesi nedeniyle edimi taşıma konusu eşyaların hak sahibine teslimi olduğundan, teslim yönündeki bildirim hâlinde kanımızca hak sahibinin eşyaları teslim alması zorunlu olup tazminat isteme talebi ortadan kalkar. Maddenin dördüncü fıkrasındaki hüküm eşyanın tazminatın ödenmesinden sonra bulunması hâlinde hak sahibinin bu durumdan kendisinin haberdar edilmesini istemediği ya da teslim talebinde bulunmadığı durumlarda taşıyıcının eşya üzerinde serbestçe tasarruf hakkı olduğunu kabul etmektedir²⁵¹.

6102 sayılı TTK dâhilinde tazminat istemek yetkisine sahip kişinin 874. maddesindeki karinenin yokluğu olsa bile eşyanın zayi olduğunu ispatla mükellef olmayıp aksine taşıyıcının bunu ispatlama yükümlülüğü genel karine uyarınca devam edecektir²⁵².

3.1.2.1.(2). Kısmi Ziya

Taşınan eşyanın tümünün ziya uğrayabileceği gibi bir kısmının da ziya uğraması mümkündür. Kısmi ziya eşyanın miktar, hacim ve ağırlıkça eksik teslimi şeklinde kendini gösterebilmektedir. Kısmi ziya denildiği zaman, taşıyıcının kararlaştırılan teslim yeri ve belli olan kişiye taşımakta olduğu eşyayı; miktar, hacim veya ağırlıkça eksik teslim etmesi anlaşılmalıdır. Örneğin, taşıma konusu olan miktarı belli dayanıklı tüketim eşyasının (buzdolabı, çamaşır makinesi ve buna benzer) birkaçının kaybolması

²⁵⁰ CMR m. 20/1'de kararlaştırılan sürenin sona ermesini takip eden otuz, böyle bir süre kararlaştırılmamışsa eşyanın taşıyıcıya tesliminden itibaren 60 gün içinde teslim edilmemesi hâlinde kesin karine olarak kabul edilmiştir (CMR m. 20). Bkz. Erdem, s. 203.

²⁵¹ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 75.

²⁵² Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 75.

durumunda, kısmi ziyanın olduğu söylenebilecektir. Sadece bir taşıma sözleşmesi yapılarak değişik türden eşyaların taşınmasında taşıma senedinde yer alan parçalardan birinin kaybolması hâlinde kısmi ziyadan değil, tam ziyadan bahsedilecektir²⁵³. Niteliği gereği bölünemeyen (halı, tablo vb.) eşyada ise kalan kısmın değer ifade etmemesi sebebiyle kısmi zıya söz konusu olmamakta tümünün ziyaa uğradığı kabul edilmektedir²⁵⁴. Değerli bir oyun takımı gibi muhtelif parçalara sahip eşyanın parçalarından bir veya birkaçının kaybolması o eşyanın tamamen fonksiyonlarını ifa edemez hâle getireceğinden bu hâlde de zıya tam ziyadır²⁵⁵. Değer kaybı tamamen ekonomik değerın ortadan kalkmasına yol açıyorsa bu tam ziyadır. Bunun sayesinde, tazminat isteyecek hak sahibi, eşyanın bütünü için bir talepte bulunma imkânına kavuşacaktır²⁵⁶.

Kısmi ziyadan bahsedebilmek bakımından zarara uğrayan eşyanın, yani elde bulunanın ticari bir değer ifade etmeye devam etmesini her zaman dikkate almak gereklidir²⁵⁷. Bununla birlikte konteynerde taşınan eşyaların soyulmasına karşın sadece konteynerin teslimi söz konusuysa burada kısmi ziyanın olduğu da ileri sürülebilir²⁵⁸.

Eşyanın hacminin ve ağırlığının azalması da kısmi zıya kapsamındadır. TTK m. 878/1-d gereğince eşyanın doğal niteliği gereği olağan firenden daha fazla fire vermişse kısmi zıya gerçekleşecektir.

Kısmi ziyada, ziyaa uğrayan eşyanın ticari değerinin devam etmesi gereklidir²⁵⁹.

3.1.2.1.(3). Tazminatın Hesaplanması

TTK m. 880’de tazminatta esas alınacak değer açıkça belirlenmiştir. Buna göre; taşıyıcı eşyanın tamamen veya kısmen ziyandan dolayı tazminat ödemekle sorumlu tutulduğu takdirde bu tazminat eşyanın taşınmak üzere teslim alındığı yer ve zamandaki değerine göre hesaplanır.

²⁵³ Arkan, Karada Yapılan, s. 50.

²⁵⁴ Arkan, Karada Yapılan, s. 50; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 75.

²⁵⁵ Kaya, Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin II, s. 248.

²⁵⁶ Arkan, Karada Yapılan, s. 50.

²⁵⁷ Atabek, s. 188.

²⁵⁸ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 76.

²⁵⁹ Atabek, s. 188.

Hesaplama bakımından eşyanın değeri m. 880, f.3 uyarınca, piyasa fiyatına göre, bu yoksa aynı tür ve nitelikteki malların cari değerine göre belirlenir. Hesaplamanın yapılması için, eşyanın tür ve niteliğinin belli olması gerekecektir²⁶⁰. Bu fıkra ile piyasa fiyatı açısından bir karine oluşturulmuştur. Eşya taşınmak üzere teslimden hemen önce satılmışsa satıcının faturasında taşıma giderleri mahsup edilerek gösterilen satış bedelinin piyasa fiyatı olduğu varsayılacaktır.

TTK m. 880/3'te eşyanın belirlenebilir piyasa fiyatı olmaması hâlinde aynı tür ve nitelikteki malların cari fiyatına göre tazminatın belirleneceği düzenlenmiştir. Cari fiyat, tarafların arasındaki anlaşma ve özel durumlar dikkate alınmadan teslim edildiği yer ve zamanda gönderenin elde edebileceği tazminata konu eşyanın satış değeri ile eşit veya aynı çeşit ve kalitede karşılaştırılması ile ortaya çıkan fiyattır. Bu hesaplamanın yapılabilmesi için satıcının gönderen, alıcının gönderilen olduğu satım sözleşmesinin yapılması ve satış işleminin faturasının olması gerekmektedir. Bu durumun aksinin ispatı mümkündür. Eşyanın gerçek piyasa fiyatının ispatlanması ile taraflardan birisi karineyi çürütebilecektir²⁶¹.

Kısmi zıya hâlinde ise kaybolan, zarar gören kısmın değeri tazminata esas olacaktır. Hasara uğrayan kısmın bütünü değil, zıyaa uğramış kısmın değeri tespit edilir²⁶².

Zıya hâlinde tazminat hesabında önemli olan bir diğer husus m. 880 gereğince ödenecek tazminatın yanı sıra taşıyıcının zorunlu giderler olan bilirkışı masrafı, tartma ölçme masraflarını karşılaması ve taşıma ücretini de geri vermesi gerekir. Bu zarar saptama giderleri dışında diğer giderler olan vergi, resim gibi giderleri de taşıyıcının karşılaması gerekmektedir.

Taşıyıcının sorumluluk sınırı m. 882'de çizilmiş olup taşınan eşyanın brüt ağırlığı belirlenen miktarla sınırlıdır. Ancak bu sınır, taşıma ücretinin iadesi ve m. 883'te sayılan diğer giderle ilgili olarak uygulanmaz.

Gönderenin kanun gereği, taşıma senedi düzenleme yükümlülüğü olmadığı taşınma eşyası taşımalarında tam ve kısmi zıyan belirlenmesi açısından ispat

²⁶⁰ Arkan, Karada Yapılan, s. 153.

²⁶¹ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 212.

²⁶² Aydın, s. 117.

sorunlarıyla karşılaşılması mümkündür. Bu anlamda eşyanın taşıyıcıya teslimi taşıma sözleşmesinin varlığına karine teşkil etmesi (m. 856/2) yeterli olmayacaktır. Bu sebeplerle taşıma sözleşmesine yahut taşıma senedine taşınan eşyaların belirlenmesi yararlı olacaktır²⁶³.

3.1.2.2. Eşyanın Hasara Uğraması

Taşınan eşyada meydana gelen ve eşyanın değerinin düşmesine neden olan her türlü maddi kötüleşmeye hasar denir²⁶⁴. Örneğin; eşyanın paslanması, donması, ıslanması, kirlenmesi, kırılması, eşyaya yabancı bir kokunun sirayet etmesi gibi. Eşyanın borsada fiyatının düşmesi, mevsiminin geçmesi nedeniyle değerinin azalması hasarın kapsamına girmemektedir²⁶⁵. Ancak bu demek değildir ki hasarın kapsamına sadece dıştan görünebilen eksikler girmektedir. Eşyada meydana gelen değer kaybı, satış süresinin kısalması da hasar kapsamındadır²⁶⁶.

Hasarın taşınanın tamamında veya belli bir kısmı üzerinde meydana gelmesi mümkündür. Taşınan 20 ton gıda maddesinin 5 tonunun bozulması kısmi hasardır. Ancak kalan kısım açısından eşyanın değerinde düşme ve bir bütünlük arz etme söz konusu ise eşyanın tümünün hasara uğradığı kabul edilecektir²⁶⁷. Hasarın belli bir derecelendirmeye tabi tutulması bu açıdan gereklidir²⁶⁸.

Parça eşya niteliği olan pul koleksiyonu, değerli bir satranç takımı, antika yemek takımında ise kaybolan parçaların eşyanın tümünde değer kaybına yol açacağından ve durumunu kötüleştireceğinden kısmi ziyân varlığından değil, hasardan söz edilebilecektir²⁶⁹.

3.1.2.2.(1). Tazminatın Hesaplanması

Eşyanın hasara uğraması hâlinde ise m. 880/2 hükmü gereğince teslim alındığı zaman ve yerdeki hasarsız değeri ile hasarlı değeri arasındaki farka göre hesaplanır. Bu

²⁶³ UNECE Genel Şartlarının 1. maddesinde taşınma eşyalarının bir senede bağlanması taşıyıcının yükümlülüğüne bırakılmıştır. Topsoy, s. 37.

²⁶⁴ Arkan, Karada Yapılan, s. 51; Atabek, s. 189; Kaya, Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin II, s. 247; Aydın, s. 48.

²⁶⁵ Arkan, Demiryolu, s. 93, d. 12.

²⁶⁶ Kaya, Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin II, s. 248.

²⁶⁷ Arkan, Karada Yapılan, s. 51.

²⁶⁸ Eriş, Kara Taşıma Hukuku, s. 372.

²⁶⁹ Arkan, Karada Yapılan, s. 50; Özdemir, s. 145.

değer; hasar hâlinde eşyanın taşınmak için teslim alındığı yerdeki piyasa değerine bakılarak piyasa fiyatı da tespit edilememişse (örneği sanat eseri) eşyanın türü ve niteliğine bakılarak objektif satış değerine göre hesaplama yapılacaktır²⁷⁰.

TTK m. 881’de düzenlenen saptama giderleri ve m. 883’te düzenlenen diğer giderler olan vergi, resim gibi giderler ziya durumunda olduğu gibi hasar durumunda da taşıyıcı tarafından karşılanmalıdır. Zıyadan farklı olarak m. 883’te bu maddeye göre yapılacak ödemeler m. 880/2’ye göre saptanacak tazminat ile orantılı olarak belirlenir. Tazminatın belirlenmesinde m. 882’deki sınırlara riayet edilecektir.

Nihayetinde, hasara uğrayan eşyanın taşıyıcıya teslim edildiği yerdeki değeri belirlendikten sonra hasarlı hâldeki değeri incelenecektir. Eğer hasarlı eşyanın satışı mümkün ise satıştan sonraki değerinden masraflarında düşülmesiyle tazminat değeri olan meblağ belirlenecektir. Eğer eşya satışa dahi çıkarılamıyorsa bilirkişilerce bir değer biçilmeli ve bu değer düşülmelidir²⁷¹.

Burada eşyanın tamirinin mümkün olması hâlinde tamir masrafı hesaplama katılamamaktadır²⁷².

3.1.3. Sorumluluğun Niteliği

Taşıyıcının m. 875’te düzenlenen sorumluluğu taşıma sözleşmesine dayanmaktadır. 6762 sayılı TTK’de taşıyıcı ziya ve hasarın; kendi kusurundan doğmayan bir sebepten, eşyada zaten mevcut noksan ve ayıplardan yahut eşyanın mahiyetinden veya ambalajın fena yapılmasından, gönderen veya gönderilenin fiilinden yahut verdikleri emir ve talimatın tatbikinden ileri geldiğini ispat edecek olursa mesuliyetten kurtulacağı düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler gereğince taşıyanın sorumluluğunun kusurlu sorumluluk olduğu öne sürülmüştür²⁷³. Aksini iddia eden taşıyıcının bu durumu ispat etmesi gerekmektedir²⁷⁴. Kusurlu olup olmadığının tayininde basiretli bir tacirin göstermesi gereken özen aranmaktaydı (6762 sayılı TTK m. 20/2).

²⁷⁰ Arkan, Karada Yapılan, s. 154. Aksi yönde Yargıtay Kararları için bkz. Doğanay, s. 1795, d. 773.

²⁷¹ Arkan, Karada Yapılan, s. 160.

²⁷² Karan, CMR Şerhi, s. 654.

²⁷³ Arkan, Karada Yapılan, s. 60; Atabek, s. 191; Zeyneloğlu, s. 230.

²⁷⁴ Arkan, Karada Yapılan, s.60.

6102 sayılı TTK’de ikili bir ayrıma gidilmiş ziya ve hasar hâlleri ile gecikmeden doğan zarar için farklı esaslar belirlenmiştir. Maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere mehzaz olarak CMR ve Alman Ticaret Kanunu alınmış olup CMR’de ise taşıyıcının sorumluluktan kurtulacağı sebepler sayılmıştır. Kusursuzluğun ispatı için özel bir yöntem olan taşıyıcının kaçınamayacağı ve sonuçlarına engel olamayacağı bir olaydan kaynaklanmayan her türlü ziya ve hasardan sorumlu tutulmuştur²⁷⁵. Bu hüküm doğrultusunda m. 876’da ziya, hasar ve gecikmede taşıyıcının en yüksek özeni göstermesine rağmen kaçınmayacağı ve sonuçlarını önleyemeyeceği sebeplerden dolayı sorumluluktan kurtulacağı düzenlenmiştir. TTK m. 875/2 ile ziya ve hasar hâlinde taşıyıcının sorumluluğu kusura dayanan bir sorumluluk olduğu 3. fıkra ile de gecikme hâlinde zarardan taşıyıcının kusursuz sorumluluğu düzenlenmiştir²⁷⁶.

TTK m. 876’da taşıyıcının en yüksek özeni göstermesi gerektiği açıkça belirtilmiştir. Taşınma eşyası taşınmaları sözleşmelerinde de bu özenin gösterilmesi şarttır (m. 894).

3.2. Taşıyıcının Yardımcı Şahısların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu

Taşıyıcı; kendi adamlarının ve taşımanın yerine getirilmesi için yararlandığı kişilerin taşıma esnasındaki fiil ve ihmallerinden, kendi fiil ve ihmali gibi sorumludur. Taşıma işi yardımcıları m. 879’da taşıyıcının kendi adamları ve yararlanan kişiler olarak belirtilmiştir. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda m. 66’da adam çalıştırmanın sorumluluğu, m. 116’da ise yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluk düzenlenmiştir. Bu itibarla taşınma eşyası taşımalarında da taşıyıcı, kendi adamlarının ve taşımanın yerine getirilmesi için yararlandığı kişilerin görevlerini yerine getirmeleri sırasında meydana gelen zararlardan, kendi fiil ve ihmaliinden doğan zararlar gibi sorumludur. Madde 887’de yardımcı şahıslara karşı eşyanın ziya veya hasarı nedeniyle sözleşme dışı sorumluluktan doğan istemlerin ileri sürülmesi durumunda sorumluluktan kurtulma ve sorumluluğun sınırlandırılması hükümlerinden yararlanabilmesi mümkündür. Bunun

²⁷⁵ Arkan’a göre CMR’deki sorumluluk yumuşatılmış kusursuz sorumluluktur. Bkz. Arkan, Karada Yapılan, s. 44-45. Aynı yönde bkz. Kaya, Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin I, s. 311-333. Aksi görüş için krş. Aydın, s. 33-34; Özdemir, s. 126-127. Tüm bu görüşlere karşın hangi görüş kabul edilirse edilsin sonuçta taşıyıcının; ziya, hasar ve gecikmeden sorumlu olduğunu, aksini ispat ödevinin taşıyıcıya düştüğünü belirtenler de vardır. Bkz. Kendigelen, s. 16; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 49.

²⁷⁶ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 43-49; Sekmen, s. 128; Topsoy, s. 37.

için, zararın kasten veya ağır ihmal olan bir davranış sonucunda oluşması gerekmektedir.

3.2.1. Taşıyıcının Kendi Adamları

Kişisel amaçları veyahut mesleki ve ticari faaliyeti çerçevesinde yardımcı kullanan, buna ek olarak da borçlarını ifa maksadıyla adam çalıştıran kişilerin bu şahısların vermiş olduğu zararlardan ötürü sorumlulukları, 6098 sayılı TBK m. 66 ve 116'dan esaslarını alan iki ana kaide vardır. Bu sebeple, kavramın anlaşılması için öncelikle bu hükümler açısından bir değerlendirme yapmak gerekmektedir.

TBK m. 66'da söz edilen istihdam edilen kişi anlamında kullanılan “çalışan” kavramı, adam çalıştıranın fiilen emri, talimatı ve nüfuzu altında görev yapan kişiyi ifade eder. Burada çalışanın; adam çalıştırana tabi olması, onun emri altında çalışması gereklidir. Bu yönde, bir iş akdinin bulunduğu her hâlde, istihdam ilişkisinin de bulunduğu kabul edilmektedir. Ancak iş akdinin varlığı şart olmayıp alt üst ilişkisi içinde istihdam edenin hiyerarşi olarak yetkisi altında ve onun gözetim ve denetiminde görev yapması yeterlidir. İşin görülmesinde istihdam edenlerin, üçüncü kişilere verilen zararlardan kusurlu bulunmasa da sorumlu olmalarını öngörmüştür. Adam çalıştıranın sorumluluğu; haksız fiil sorumluluğudur, kusur koşulu aranmamaktadır. Bu nedenle adam çalıştıran ile zarara sebebiyet veren çalışan arasında çalışan ilişkisinin bulunması gerekir. Çalışanın emir ve talimatlarına uyarak bağımlı bir çalışma söz konusudur. Zararın ise, 3. bir kişiye verilmesi gerekmektedir. Ayrıca istihdam eden ile zarar gören arasında borç ilişkisi bulunmamalı ve oluşan zararın işin görülmesi sırasında ve işle ilgili olarak verilmiş bulunması da gereklidir. Adam çalıştıran; çalışma düzeninin zarara elverişli olmadığını ve çalışanı seçerken gerekli özeni gösterdiğini kanıtlayarak sorumluluktan kurtulabilecektir²⁷⁷.

6098 sayılı TBK m. 116'da ise maddenin düzenlenişi ve kenar başlığı gereğince de “yardımcı kişi” kavramı ortaya konulmuştur. Borcun bizzat borçlu tarafından ifa edilmesi alacaklının yararının bulunduğu hâllerde ve alacaklının talebi hâlinde mümkündür. Zorunlu iş bölümü ihtiyacı gereği borçlunun yardımcı şahıs çalıştırması gerekmekte olup sorumluluğu devam edecektir. Yardımcı kişi sayılma için istihdam eden ile aralarında hiyerarşiye dayanan bir ilişki bulunması lazım gelmediği gibi

²⁷⁷ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 30; Kılıçoğlu, s. 328-330; Reisoğlu, s. 159-165; Eren, s. 575-576.

gözetim ve denetim altında tutulmaya da ihtiyaç yoktur. Borçlunun sorumluluğu için borcun ifası ya da bir hakkın kullanılması için yardımcı kişi kullanılması ve yardımcının da alacaklıya zarar vermesi gerekir. Borçlu kusur olmasa dahi sorumlu olup kurtuluş kanıtı da getiremez.

6098 sayılı TBK m. 66'dan ayrı olarak 6098 sayılı TBK m. 116'nın bir diğer farkı ise istihdam edenin sözleşmeden doğan bir borcun ifasında veya bir borç ilişkisinden doğan hakkın kullanılmasında, yardımcı şahıs bulundurması gerekmektedir. Bunun yanında yardımcı kişi kavramı, TBK m. 66'daki çalışan kavramından daha geniş bir kavramdır ve bunun kapsamına borcun ifasını tamamen kendisine bıraktığı ve ikame edilen şahıs adı verilen kimseler de girer. Borçlu ile yardımcı kişi arasında bir alt üst ilişkisi olmayabileceği gibi ilişkinin devamlılık göstermesi veya bir ivaz karşılığında olması da önem taşımaz. Kişinin tesadüfen olsa dahi bir borcun ifasına katıldıktan sonra, bu kişinin davranışına borçlunun icazeti onun somut olayda yardımcı kişi sıfatı almasına yeterlidir²⁷⁸.

6102 sayılı TTK m. 879 hükmü ile madde gerekçesinde de belirtildiği üzere CMR m. 3 hükmünün paralelinde bir düzenlemedir. Aynı zamanda hükme tekabül eden düzenleme ATK m. 428'de yer almaktadır. 6102 sayılı TTK m. 879, "Yardımcıların kusuru" başlığı altında iki adet yardımcı kavramına yer vermiştir. Bunlardan biri kendi adamları, diğeri ise taşımanın yerine getirilmesi için yararlandığı kişilerdir.

6102 sayılı TTK m. 879 hükmünde düzenlenen ilk kavram olan "taşıyıcının kendi adamları" ibaresi, taşıyıcının emir ve talimatları doğrultusunda sürekli olarak görev yapan kişileri ifade eder. Burada hizmet akdinin varlığı iş ilişkisini göstermektedir. Ancak bu bir zorunluluk değildir. İşveren taşıyıcının gözetim ve denetiminde çalışılması yeterli olup genel olarak taşıyıcıya ait işletmede hizmet sözleşmesine dayanarak sürekli olarak çalışan kişileri ifade etmektedir²⁷⁹.

Taşıyıcının taşıma işletmesi, taşıma işini icra ve taahhüt etmiş olan işletmedir ve bu hâlde de taşıyıcının başka bir taşıma işletmesinde görev yapanlar, taşıyıcının kendi adamı olarak nitelendirilemezler. Taşıyanın birden fazla taşıma işletmesine sahip olduğu durumda eğer taşıma sözleşmesi de yazılı değilse veya taşıma senedi

²⁷⁸ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 30; Kılıçoğlu, s. 655-660; Reisoğlu, s. 322-323; Eren, s. 1027-1031.

²⁷⁹ Arkan, Karada Yapılan, s. 96; Bülent Sözer, Taşıyanın Sorumluluğu, s. 89-161; Yeşilova, Yardımcı Şahıslar, s. 62.

düzenlenmemişse taşıma icrasını yapacak işletmenin belirlenmesi sorunu çıkabilir. Bu durumda, hangi işletme adına sözleşmenin yapıldığını tayinde taşımanın türü, niteliği, taahhüdün muhtevası gibi, olayı çerçeve içine alan objektif şartlar göz önüne alınmalıdır²⁸⁰. Ancak taşıma işinin yapılması esnasında taşıyıcının başka işletmesindeki kişiler, bu taşımaya verilen görev icabı katılıyorlarsa taşıma açısından taşıyıcının kendi adamı sayılırlar.

Taşıma faaliyetine dâhil olan şoför gibi doğrudan katılan herkes taşıyıcının kendi adamlarıdır. Taşıma işi için kullanılan aracın kiralandığı kişi ve onun çalışanları da çalışanın adamı sayılır²⁸¹. Buna karşılık faaliyete doğrudan katılmayanların dayanağını maddenin a bendi kapsamına girip girmediği hususu ise tartışmalıdır. Çoğunluktaki görüşe göre; taşıma işine doğrudan katılmayan temizlikçi, muhasebeci gibi taşıyıcıya bağlı olarak çalışan herkesin bu kavrama dâhil olacağı²⁸², diğer görüş ise dâhil olmayacağını düşünmektedirler²⁸³.

Hizmet satın alma yöntemiyle taşıyıcının taşıma işinin gerçekleştirilmesi hâlinde ise bir görüş, bağ olmasına rağmen kendi adamı olmadığı için yararlandığı kişilere gireceğini²⁸⁴; diğer görüş ise hizmetin neye ilişkin olursa olsun istihdam edilenler birlikte değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir²⁸⁵.

Taşıma işinin icrasının tevdi edildiği akdi temsilci de (TBK m. 40) bu anlamda taşıyıcının kendi adamı kabul edilecektir. Buna karşın doktrinde kanuni mümessilin yan taşıyıcının kanuni temsilcisinin taşıyıcının mahiyetinde çalışan kimse sayılmasına olanak yoktur. Bunlar hakkında 6098 sayılı TBK m. 116 uygulama alanı bulacaktır²⁸⁶.

3.2.2. Taşıyıcının Yararlandığı Kişiler

Taşıma ve teslim sırasında taşımanın hepsine veya bir bölümüne katılan, kendi adamları dışında kullandığı kişilerdir. Taşıyıcının yararlandığı kişilerle arasında kendi

²⁸⁰ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 31.

²⁸¹ Yeşilova, Yardımcı Şahıslar, s. 60.

²⁸² Arkan, Karada Yapılan, s. 96; Sözer, Taşıyanın Sorumluluğu, s. 116; Yeşilova, Yardımcı Şahıslar, s. 63; Özdemir, s. 187.

²⁸³ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 131.

²⁸⁴ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 133.

²⁸⁵ Özdemir, s. 188.

²⁸⁶ Arkan, Karada Yapılan, s. 97; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 132.

adamları gibi sürekli bir ilişki bulunmaz, verilen görevin bitiminde yararlanılan kişilerle ilişki de son bulur²⁸⁷.

Taşıyıcının yararlandığı kişiler, taşıma sözleşmesinden doğan tüm borçlarının ifası için kullandığı kendi adamları dışındaki kişiler olacaktır. Bu kişiler, taşımanın hepsine, belli bir bölümüne veya bir aşamasına katılabilirler. Bu katılım, taşıma esnasında ya da teslim sırasında da olabilir²⁸⁸.

Taşımanın ifasına doğrudan doğruya katılmaları dahi gerekli olmayıp taşıma işiyle dolaylı olarak bağlantılı bir işin görülmesinde kullanılmış olmaları dahi yeterli olacaktır. Bu kavram içinde, taşımaya başlamadan önce, eşyanın taşıyıcı tarafından taşıma için teslim alınarak konulduğu deponun sahibi ve orada çalışanlar da taşıyıcının yararlandığı kişilere girebilecektir. Taşımaya başlamadan önde eşyanın konulduğu depo sahibi, orada çalışanlar ve taşıyıcının yararlandığı kişiler de bu kavramın içine girmektedir²⁸⁹.

Taşıyıcının yararlandığı bu kişilerle taşıyıcı arasında sürekli bir ilişki bulunmaz. Taşıyıcı, bu kişilerden bir taşıma işini gerçekleştirirken yararlanır ve işin tamamlanması sonucu bu ilişki son bulur. Buna göre, taşımanın ifasında kullanılan kişi sıfatıyla yer almış kişinin, artık bir başka taşıma işinde bu sıfatı alması gerekmeyecektir. Bunun yanında, taşımanın yerine getirilmesinin devredildiği ve 6102 sayılı TTK m. 888’de “fiili taşıyıcı” olarak adlandırılmış alt taşıyıcılar da taşıyıcının yararlandığı kişidir. Bunun yanında yükleme, boşaltma ve benzeri ameliyelerin sadece o taşıma bakımından taşıyıcı tarafından kendisine bırakıldığı kişiler de taşıyıcının yararlandığı kişiler kapsamındadır²⁹⁰.

6102 sayılı TTK m. 877 ve CMR m. 17/3’te bahsedilen taşıyıcının taşıtı kiraladığı kişi veya onun temsilcileri, taşıyıcının yararlandığı kişiler kavramına dâhil değildir. Bu kişiler, 6102 sayılı TTK m. 879 (a) ve CMR m. 3’e uygun olarak taşıyıcının kendi adamı kavramı içinde değerlendirilmelidir²⁹¹.

²⁸⁷ Arkan, Karada Yapılan, s. 97; Akıncı, s. 199; Yeşilova, Yardımcı Şahıslar, s. 58; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 133.

²⁸⁸ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 133; Sözer, Taşıyanın Sorumluluğu, s. 117.

²⁸⁹ Arkan, Karada Yapılan, s. 97.

²⁹⁰ Yeşilova, Yardımcı Şahıslar, s. 58-59.

²⁹¹ Yeşilova, Yardımcı Şahıslar, s. 60.

3.2.2.1. Fiili Taşıyıcılar²⁹²

TTK m. 888’de düzenlenen fiili taşıyıcılar da taşıyıcının yararlandığı kişilerdendir. Keza eşyayı yükleme ve boşaltma için tahsis edilen kişiler de yararlanan kişilerdendir²⁹³. Taşımayı üstlenen asıl taşıyıcı tarafından taşımının bir kısmı veya tamamının yapılması için alt taşıyıcıya devri durumunda her iki taşıyıcının da müteselsil sorumlu olduğu kabul edilmiştir.

Fiili taşıyıcı, gönderenle taşıma sözleşmesini akdeden taşıyıcının taşımının bir kısmı ya da tamamı için taşıma işini devrettiği, taşıma sözleşmesine yabancı üçüncü kişi niteliğindeki taşıyıcı olarak tarif edilebilir. Fiili taşıyıcı tabirine eşyanın taşınması tamamen kendisine bırakılanlar girebilecektir²⁹⁴.

Taşımının ifasının kısmen veya tamamen kendisine bırakıldığı kişiler, eşyanın taşınmasının bir sözleşme ile kendisine bırakılan alt taşıyıcılardır. Bilindiği gibi taşıyıcının kendi nam ve hesabına üstlendiği taşıma işini şahsen yerine getirmeyip kendi adına ve hesabına yapacağı başka taşıma sözleşmeleri ile alt taşıyıcılara devretme hakkı vardır (TBK m. 83). Taşıyıcı bu sözleşmeler ile devrettiği taşıma işinin sorumluluğundan kurtulmamakta, gönderene karşı taşımının tümünden sorumlu olmaya devam etmektedir. Bu husus 6102 sayılı TTK m. 888/3’te “Asıl taşıyıcı ve fiili taşıyıcı yapılan taşımadan müteselsilen sorumludur.” ifadesiyle ortaya konulmuştur²⁹⁵.

6102 sayılı TTK gereğince, asıl taşıyıcının eşyayı gönderilene kadar taşımayı üstlendiği ve sonradan alt taşıyıcılarla taşıma sözleşmesi yaparak taşıma işini onlara devrettiği zaman bu sorumluluk, alt taşıyıcı da denilen fiili taşıyıcılar hakkında uygulanabilecektir²⁹⁶. Gönderenle yapılan sözleşme gereğince, kişiye yolun sadece belli bir kısmına kadar taşıma ve bundan sonraki kısmı için taşımayı gerçekleştirecek yeni

²⁹² Doktrinde “ara taşıyıcı” veya “alt taşıyıcı” olarak ifade edilmekte olan bu kavram 6102 sayılı TTK’nin 888. maddesi ile literatüre girmiştir. Bkz. m. 888/Gerekeçe.

²⁹³ Yeşilova, Yardımcı Şahıslar, s. 58-59.

²⁹⁴ Adıgüzel’e göre; 6102 sayılı TTK m. 888 hükmü bakımından ister düzenlenmiş bir taşıma senedi olsun isterse olmasın fiili taşıyıcı; asıl taşıyıcıdan taşınan eşyaları devralmakta, eşyayı taşıyan asıl taşıyıcı haricindeki bütün taşıyıcılar bundan sonra fiili taşıyıcı olarak kabul edilmektedir. Ancak bu şartın aranmaması, TTK m. 888’de müteakip taşıyıcıların düzenlenmediği anlamına gelmemektedir. Taşıma senedi devralarak yapılmış tek taşıma sözleşmesini kabul eden müteakip taşıyıcılar söz konusu olsa da bu hüküm kapsamında değerlendirileceklerdir. Zira aslında hava yolu taşımalarını düzenleyen Varşova Konvansiyonu m. 30 gibi modern taşıma hukuku hükümlerinde yer alan sorumluluk modeli, benzer şekilde 6102 sayılı TTK’ye getirilmiştir. Bkz. Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 137.

²⁹⁵ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 135.

²⁹⁶ Arkan, Karada Yapılan, s. 104.

kişileri bularak onlara bu taşımayı devretme görevinin verilmesi durumunda, taşıyıcının vekil veya 6102 sayılı TTK m. 917 uyarınca komisyoncu sayılması söz konusu olacaktır. Bu hâlde 6102 sayılı TTK m. 888'e göre bu kişiler fiili taşıyıcı sayılmayacaklar ve bu hükme göre sorumlu olmayacaklardır²⁹⁷.

3.3. Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması ve Sınırlı Sorumluluğu

TTK'de taşıyıcının zıya, hasar ve gecikme ile bu düzenlemelerin kapsadığı diğer sorumluluk durumlarından da kurtulabilmesi için düzenleme bulunmaktadır. TTK m. 854 gereğince taşıyıcıya, taşıma işleri komisyoncusuna ve faaliyetleri devlet iznine bağlı taşıma işletmelerine yüklenen sorumlulukların önceden hafifletilmesi veya kaldırılmasına neden olan tüm sözleşme hükümleri geçersizdir.

Taşıma sözleşmesi gibi taşınma eşyası taşıma sözleşmesinde de sorumsuzluk anlaşması yapılamayacaktır²⁹⁸. Bu sebeple taşıyıcının sorumluluk sınırının çizilmesi gerekmektedir.

3.3.1. Sorumluluktan Kurtulma

Taşıyıcının eşyayı taşınmak üzere teslim alması ile teslim etmesine kadar geçen süre içerisinde zıya, hasar ve gecikmeden doğan zararlardan sorumlu olduğuna değinilmişti (m. 875). Sorumluluğa ilişkin maddenin devamında genel kural olarak sorumluluktan kurtulma hâlleri; taşıyıcının özeninden araç arızası ve kiraya verenin kusurundan kaynaklananlar olmak üzere iki ayrı başlıkta düzenlenmiştir. Bu genel sebeplerin yanında özel hâller de yer almaktadır.

3.3.1.1. Genel Kural: Taşıyıcının Özeni

Taşıyıcının m. 876'da yer alan kural gereğince zıya, hasar ve gecikmeden kaynaklanan zararlardan sorumlu olmaması için en yüksek özeni göstermesi ve bu özeni göstermesine rağmen ortaya çıkan zarardan kaçınamayacağını ve sonuçların önlenemeyeceğini ispatlaması gerekmektedir.

Burada taşıyıcıdan beklenecek en yüksek özen; ideal bir taşıyıcının standartlarında, taşıyıcının tecrübesine göre ortalama bir dikkat, beceri ve basiret ile gün

²⁹⁷ Arkan, Karada Yapılan, s. 104; Sözer, Taşıyanın Sorumluluğu, s. 118; Yeşilova, Yardımcı Şahıslar, s. 139-140.

²⁹⁸ Oğuzman/Öz, s. 425; Kılıçoğlu, s. 66; Eren, s. 1044.

içinde mümkün olacak uygun hareket ve çevikliğe göre davranmasını ifade eder. İdeal taşıyıcıdan kasıt ise taşıma açısından uygun genel bir tecrübeye sahip, mümkün olan tehlikeli durumları ortadan kaldıran kişidir²⁹⁹.

Taşıyıcının sorumluluktan kurtulması için gösterdiği özenin yanı sıra kaçınılmaz ve sonuçları öngörülemeyen sebeplerin, ortaya çıkan sorunun ve bu durumun eşyaya zarar verdiğinin bunun sonucunda zararın oluştuğunun ispatlanması gerekmektedir³⁰⁰. Bu nedenle taşıyıcının aranan özen konusunda basiretli bir taşıyıcının göstermiş olduğu özeni göstermesi yeterli değildir. CMR m. 17/2-4'ten dayanağını alan maddede aranan özen, açıkça ifade edildiği gibi en yüksek özendir³⁰¹.

Taşıyıcının kaçınamayacağı ve sonuçlarını öngöremeyeceği durumdan birisi de mücbir sebep sayılacak durumlardır. Mücbir sebep, önceden sezilemeyen, kişinin kusurundan kaynaklanmayan ve karşı konulamayan durumları ifade eder³⁰². Her ne kadar mücbir sebep illiyet bağıını kesse de hava durumları ve iklimde değişiklikler sebebiyle taşıyıcının gereken dikkati göstermesi gerekmektedir. Taşıma sırasında grevle karşılaşılması hâlinde mücbir sebep söz konusu olacaktır. Ancak bu grevin taşıyıcının kendi işletmesinde olmaması gerekmektedir.

Türk Taşıma Hukuku'nda hırsızlığın mücbir sebep olarak nitelenemeyeceği öne sürülmektedir³⁰³. Yargıtay; hırsızlık ve gasp vakıalarında farklı kararlar vermektedir. Taşınan eşyanın gasbının mücbir sebep olduğu³⁰⁴, aracın çalınması hâlinde işletenin kusuru yoksa sorumlu olmayacağı³⁰⁵ yönünde kararlar vererek somut olayda Yargıtay, kusurun varlığına bakılmaktadır.

Bu genel hâllerin dışında TTK m. 875/2'de düzenlenen hâllerde de taşıyıcının sorumlu olmadığı kabul edilmiştir. Eşyada bulunan ayıba gönderen/gönderilenin davranışı neden olmuşsa taşıyıcının sorumluluktan kurtulacağına yer verilmiştir. Eşyayı

²⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Arkan, Batider 1979, s. 408; Kaya, Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin II, s. 251; Karan, CMR Şerhi, s. 335; Aydın, s. 93; Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 155; Canan Küçükali, "Taşıyıcının Zıya ve Hasar Hâlinde Sorumluluktan Kurtulması", **İstanbul Barosu Dergisi**, C. LXXXI, S. 4, 2007, s. 1554-1569 (<http://www.istanbulbarosu.org.tr/yayinlar/BaroDergileri/ibd/20074/ibd2007418.pdf>) (15.04.2015).

³⁰⁰ Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan, s. 155.

³⁰¹ Arkan, Karada Yapılan, s. 44; Aydın, s. 70.

³⁰² Eren, s. 518.

³⁰³ Atabek, s. 208; Doğanay, s. 1773.

³⁰⁴ Yargıtay 11. HD 27.09.1994 tarihli, 4479 E., 6845 K. sayılı kararı, Eriş, Kara Taşıma Hukuku, s. 1773.

³⁰⁵ Yargıtay 11. HD 29.05.1995 tarih, 9461 E., 4545 K. sayılı kararı, Eriş, Kara Taşıma Hukuku, s. 376.

yükleme yükümlülüğü gönderene ait olsa da taşıyıcının da nezaret etme yükümlülüğü bulunduğu durumda her iki tarafın müterafik kusurlu olduğu kabul edilecektir³⁰⁶.

Araçtaki bir eksiklik sebebiyle sorumluluktan kurtulmasının mümkün olmadığı, m. 877’de düzenlenmiştir³⁰⁷.

Taşınma eşyası taşınmasında, eşyayı ambalajlama ve işaretleme yükümlülüğü için gönderenin tüketici olduğu durumda; tüketici olsun ya da olmasın her hâlde eşyayı yükleme boşaltma yükümlülüğünün taşıyıcıya ait olması sebebiyle eşyanın zıya ve hasarından kaynaklanan zararlardan taşıyıcı sorumlu olup ancak gerekli olan en yüksek özeni gösterdiğini ispatlayarak bu durumlardan kurtulabilecektir.

3.3.1.2. Özel Hâller

Türk Ticaret Kanunu m. 878’de düzenlenen hâllerde zıya ve hasar doğmuş ise taşıyıcı sorumluluktan kurtulabilecektir. Zıya ve hasar sonucu meydana gelen zararın maddede yer alan hâllerden birinden doğduğunun ispatlanması yeterlidir. Kanun fiili bir karine oluşturmuştur. Böylece zararın bu hâllerden birine girmediğini ispatlamak, tasarruf hakkı sahibine düşecektir.

Taşıyıcı, durum ve şartlara göre üzerine düşeni yaptığını, tüm önlemleri aldığını ve talimatlara uyması şartıyla hasarın;

a) Sözleşme veya teamüle uygun olarak üstü açık bir aracın kullanılmış olması yahut güverteye yükleme yapılması,

b) Gönderen tarafından yapılan yetersiz ambalajlama,

c) Eşyanın gönderen veya gönderilen tarafından işleme tabi tutulması, yüklenmesi veya boşaltılması,

d) Eşyanın; özellikle kırılma, paslanma, bozulma, kuruma, sızma, olağan fire yoluyla kolayca zarar görmesine yol açan doğal niteliği,

e) Taşınacak paketlerin gönderen tarafından yetersiz etiketlenmesi,

³⁰⁶ Yargıtay 11. HD 9/7/2007 tarih, 2006/8135 E., 2007/1474 K. sayılı kararı (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr>) (15.04.2015).

³⁰⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Arkan, Taşıyıcının Sorumluluğu, s. 408; Kaya, Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin II, s. 251; Karan, CMR Şerhi, s. 335; Aydın, s. 93; Küçükali, s. 1554-1569.

f) Canlı hayvan taşınması,

g) 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile diğer kanun ve düzenlemelerde yer alan hükümlerin taşıyıcının sorumluluktan kurtulmasını haklı gösterdiği hâllerde, zıya ve hasar meydana geldiğini ispatlanarak sorumluluktan kurtulabilecektir.

TTK'nin 898. maddesinde bu genel düzenlemedeki gibi, taşınma eşyası taşımalarındaki muhtemel sorumsuzluk hâlleri tahdidi olarak sayılmıştır. Bu hâllerde taşıyıcının zararı sayılan hâllerden birinin içine girdiğini ispatlaması durumunda sorumluluktan kurtulabilecektir. Taşınma eşyasının niteliği ve özelliği sebebiyle m. 864'ten farklı bir şekilde ve bu nedenlere nazaran daha hafif olarak düzenlenmiş olup³⁰⁸ sorumluluktan kurtulma sebepleri başlığı altında m. 898'de yedi sebebe yer verilmiştir. Bunlar:

a) Taşıyıcı, değerli maden, taş, mücevher, posta pulu, madenî para, belge veya kıymetli evrak taşıyorsa.

b) Gönderen tarafından yapılan paketleme veya etiketleme yetersizse.

c) Taşınan eşya gönderen tarafından işleme tabi tutulmuş, yüklenmiş veya boşaltılmışsa.

d) Taşıyıcı tarafından ambalajlanmamış olan eşya taşınmışsa.

e) Taşıyıcının, muhtemel hasar tehlikesine karşı göndereni önceden uyarılmış olmasına rağmen gönderenin ısrarıyla, büyüklüğü ve ağırlığı itibarıyla yükleme ve boşaltma yerindeki şartlara uygun olmayan eşya yüklenmiş veya boşaltılmışsa.

f) Canlı hayvan veya bitki taşınmışsa.

g) Eşya; doğal veya ayıplı yapısı dolayısıyla özellikle kırılma, işlev bozukluğu, paslanma, bozulma veya sızma gibi sebeplerle kolaylıkla zarar görebilecek nitelikteyse.

Taşınma sırasında meydana gelen zararın durum ve şartlar gereğince bu sebeplerden kaynaklanmış olabileceği durumlarda zararın bu tehlikelerden doğmuş olduğu varsayılacaktır.

³⁰⁸ TTK m. 898 Gerekçe.

Taşıyıcı sorumluluktan kurtulma hâllerine ancak durum ve şartlara göre üzerine düşeni yapmış ve tüm önlemleri alıp talimatlara uymuşsa dayanabilir.

3.3.2. Sorumluluğun Sınırlandırılması ve Bu Hakkın Kaybı

Eşya taşımalarında genel olarak taşıyıcının ödeyeceği tazminat miktarı, zıya ve hasarda gönderinin net olmayan ağırlığının her bir kilogramı için 8,33 Özel Çekme Hakkı ile taşıma süresinin aşılması durumunda ise taşıma ücretinin üç katı ile sınırlandırılmıştır (TTK m. 882)³⁰⁹.

Taşınma eşyası taşınmasında ise diğer eşya taşımalarından farklı olarak zıya veya hasar sebebiyle taşıyıcının sorumluluğu, taşıma sözleşmesinin ifası için gerekli olan yükleme hacminin metreküpü başına 1.500 Özel Çekme Hakkı ile sınırlandırılmıştır (TTK m. 899)³¹⁰.

Taşıyıcı veya yardımcı şahısları, zıya ve hasarın kast ve “pervasızca bir davranışla ve böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinci ile işlenmiş bir fiilinin veya ihmal” olmak üzere, taşıyıcının ve yardımcılarının kural olarak sınırlı olan sorumluluğunu (TTK m. 882) sınırsız hâle getiren iki ağır kusur türü düzenlemiştir (TTK m. 886, 887)³¹¹.

Gönderenin tüketici olduğu taşımalarda, tüketiciyi korumak adına, kanun taşıyıcı veya yardımcılarının sorumluluktan kurtulma hâllerinden birine ve sorumluluk sınırlanmasına ilişkin hükümlere dayanabilmesi için bazı şartlar ve aydınlatma yükümlülüğü getirilmiştir. Taşıyıcı ve yardımcıları tarafından bu şartlar yerine getirilmezse bu imkânlardan da yararlanılması söz konusu olamaz. Bu şartlar şunlardır:

³⁰⁹ TTK m. 882 gereğince; tazminat hesaplanmasında ÖÇK'nin taraflarca kararlaştırılan tarihteki, kararlaştırılmamışsa eşyanın taşıma amacıyla taşıyıcıya teslim edildiği tarihteki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na belirlenen değeri esas alınır.

³¹⁰ TTK m. 887'de, taşıyıcının yardımcı şahısları da eşyanın zıya, hasarı veya geç teslimi sebebiyle sözleşme dışı sorumluktan ileri sürülen taleplere karşı taşıyıcının sorumluluktan kurtulma sebeplerine ve sınırlı sorumluluk kurallarına dayanabilecekleri belirtilmiştir.

³¹¹ Muharrem Gençtürk, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Taşıyıcının Sınırsız Sorumluluğunu Gerektiren Ağır Kusurları ve Türk Mahkemelerinin CMR’yi Uygulaması Bakımından Muhtemel Etkisi” **GÜHFD**, C. XVI, S. 4, 2012 (http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/16_4_4.pdf) (15.04.2015); Muharrem Gençtürk, İlhan Yiğit “CMR Kapsamındaki Taşımalarda Taşıyıcının Sınırlı Sorumluluktan Yararlanamayacağı Hâller”, **Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi**, S. III, 2013, s. 34-46 (http://dergipanel.gop.edu.tr/dosya/dergi_2/yayimlananlar/yil_2013_sayi_3/GBAD130305.pdf) (15.04.2015); Kübra Yetiş Şamlı, **Taşıyıcının/Taşıyanın Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı**, XII Levha Yayıncılık, 1. Bası, İstanbul, 2008, s. 40.

a) Taşıyıcının, göndereni sözleşme yapılırken sorumluluk hükümleri hakkında bilgilendirmemiş ve sorumluluğun genişletilmesi yönünde bir sözleşme yapılması veya eşyanın sigorta ettirilmesi imkânlarına işaret etmemiş olması hâlinde, m. 898 ve 899'un hükümleriyle bu kitabın ikinci kısmında öngörülen sorumluluktan kurtulma hâllerine ve sorumluluk sınırlamalarına dayanamaz.

b) Taşıyıcı, gönderileni en geç malın teslimi sırasında, zarar bildiriminin şekli ve süresi ile bu bildirimin yapılmaması hâlinde ortaya çıkacak hukuki sonuçlar hakkında bilgilendirmemişse m. 900'e dayanamaz.

Taşıyıcı, tüketici sıfatına haiz göndereni bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirmemişse ziya ve hasar hâlinde, gönderenin bildirimde bulunmaması hâlinde ziya ve hasardan dolayı talep hakkının düştüğünü iddia edemez.

Taşıyıcı, kendisinin ve gönderenin sorumluluk sebeplerini, kendi sorumluluğunun genişletilmesi yönünde anlaşma yapılması veya eşyanın taşıma rizikolarına karşı sigorta ettirilebilmesi imkânını bildirmemişse m. 898'de düzenlenen taşınma eşyası taşıyıcısına özel sorumluluktan kurtulma sebeplerine ve 899'uncu maddede düzenlenen yükleme hacminin metreküpü başına 1.500 Özel Çekme Hakkı sınırından ve eşya taşınmasına ilişkin TTK'nin 4. Kitabının 2. Kısmında öngörülen sorumluluktan kurtulma hâllerine ve sorumluluk sınırlamalarına dayanamaz.

Bilgilendirme yazılı, kolayca okunabilir ve anlaşılabilir şekilde olması kanunen öngörülmüş bir şarttır (m. 901/2).

3.4. Zamanaşımı

TTK m. 855 ile Taşıma İşlerine İlişkin 4. Kitapta yer alan tüm taşıma türleri için hüküm getirilmiştir. Yolcu taşımalarında kaza sonucunda ölüm veya bedensel zararlarda on (10) yıl, diğer zararlarda ise bir (1) yıl zamanaşımı süreleri öngörülmüştür.

Taşınma eşyası taşımalarında özel bir zamanaşımı süresi öngörülmediğinden taşınma eşyasında meydana gelen her türlü zararlar için zamanaşımı süresi bir (1) yıldır.

Zamanaşımının başlangıcı için de kanun değişik başlangıç zamanları belirlemiştir. Eşya taşımalarında eşyanın gönderilene teslimi tarihinden başlar. Eğer

eşya tamamen zıyaa uğramış olması hâlinde zamanaşımı süresi, eşyanın teslimi ve yolcunun ulaşması gereken tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.

Taşınma eşyası taşımalarında tek seferde ev, büro üretim yerinden alınarak gönderilene (genelde gönderene) teslim edildiğinden bu süre taşınma eşyasının gönderilene teslimiyle işlemeye başlar. Büyük çalışma alanları, üretim biriminde tek parçada taşınması gereken taşınma eşyasının parça olarak taşınması durumundan ise zamanaşımı, son parçanın taşınmasının teslim edildiği veya edilmesi gerektiği tarihten itibaren zamanaşımı başlayacaktır³¹². Eşyanın tamamen zıyaa uğraması hâlinde ise süre, teslim edilmesi gereken tarihten itibaren işlemeye başlar.

Zıya ve hasarın, taşıyıcının ve yardımcılarının kastından veya pervasızca bir davranışından kaynaklanması hâlinde zamanaşımı süresi üç (3) yıl olarak kanunda yer almıştır³¹³.

3.5. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Kendine özgü düzenlemeleri ihtiva eden ve kara yoluyla eşya taşımalarının bir türünü oluşturan taşınma eşyası taşımalarında, eşyanın alınacağı yerler arasında başta “ev” yer almaktadır. Tüketicilerin gündelik hayatta evlerini taşımaları hâlini göze alarak yükümlülük ve düzenlemeler getirilmiştir. Taşınma eşyası taşımalarında gönderenin tüketici olduğu durumlarda, zıya ve hasardan kaynaklanan tazminat davaları başta olmak üzere çıkacak tüm uyuşmazlıklarda; 6502 sayılı TKHK³¹⁴ m. 2’de, her türlü tüketici işlemi ile tüketiciye yönelik uygulamaları kapsadığı dikkate alınarak m. 3’te tüketici işlemi “mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemi” olarak tanımlandığından, taşıma sözleşmelerinden kaynaklanan tüketici ile ilgili uyuşmazlıklarda uyuşmazlığın miktarına göre Tüketici Hakem Heyetleri veya Tüketici Mahkemeleri görevli olacaktır.

³¹² Adıgüzel, Karayoluyla Yapılan s. 281.

³¹³ Mehazını CMR m. 32’den alan bu 3 yıllık zamanaşımı süresi 6102 sayılı TTK’de yerini almıştır.

³¹⁴ RG. 28.11.2013, 28835.

Gönderenin tüketici olduğu hâllerde 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un m. 73 gereğince tüketicinin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir. Bunun dışında TTK m. 890'da eşya taşımalarından doğan hukuki uyuşmazlıklarda, Taşıma İşleri Kitabının Birinci ve İkinci Kısmı hükümlerine tabi taşımalarda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda³¹⁵ belirtilen yetkili mahkemelerin yanı sıra malın teslim alındığı veya teslim için öngörülen yerel mahkemelerin de yetkili olduğu düzenlenmiştir. Taşınma eşyası taşıması üçüncü kısımda düzenlenmiştir. Bu sebeple bu yetki kuralı uygulanamayacaktır.

Gönderenin tüketici olmadığı hâllerde göreve ilişkin olarak TTK m. 5 gereğince dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın Asliye Ticaret Mahkemeleri, tüm ticari davalar ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlendirilmiştir. Asliye Ticaret Mahkemesi ile Asliye Hukuk Mahkemesi ve diğer hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki; görev ilişkisi olup bu durumda göreve ilişkin usul hükümleri, yetkiye ilişkin olarak ise m. 5-19 hükümleri uygulanacaktır.

³¹⁵ RG. 04.02.2011, 27836.

4. SONUÇ

Ülkemizde “evden eve nakliyat” ismiyle yıllardır var olmakta olan taşınma eşyası taşımasının varlığı dahi tartışmalı bir husus iken taşınma eşyası taşıma sözleşmesi, Alman Ticaret Kanunu’ndan mehzaz alınmak suretiyle 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile ayrı bir taşıma sözleşmesi türü olarak derç edilerek Türk Hukukunda yerini almıştır.

Taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin tanımı Kanun’da yapılmasa da taşınma eşyası tarifi yapılmıştır. Bu tarif ve genel olarak taşıma sözleşmesinin tanımı esas alındığında taşınma eşyası taşıma sözleşmesi şöyle tanımlanabilir: taşıyıcıya kanunda belirlenmiş hususlarda mesleki bilgi ve becerileri zorunlu kılan, (genellikle) gönderen ve alıcının aynı kişi de birleşmesine imkân veren, göndericiye eşyaya ilişkin belgeleri taşıyıcıya vermeden, ücret karşılığında; bir evden, bürodan veya bu gibi yerlerden alınan gayri ticari ve kişisel niteliği olan taşınma eşyalarının benzeri bir yere taşınması sözleşmesidir.

Taşınma eşyası için özel hükümlerin öngörülmesi, bu tür eşyaların diğer eşyalardan farklı olarak ayrı bir özen, uzmanlık, paketleme, paketleri açma ve gerektiğinde sökme ve yeniden kurma işlemi gerektirmesinden kaynaklanmaktadır. Bu gerekliliğin bir sonucu olarak ayrı bir düzenleme gerekirken bunun yapılmaması nedeniyle Türk Hukuku’nda var olan boşluk doldurulmuştur.

Bu sözleşme ile taşıyıcı; taşınma eşyalarının ev, büro ve benzeri yerlerden alınarak yine aynı nitelikteki yere taşıma ediminin ve gönderilene tesliminin yanı sıra eşyaların sökölmesi, paketlenmesi, taşınması, varma yerinde paketlerin açılması ve montajı gibi yan edimleri de üstlenmektedir.

İrade serbestisinin bir sonucu olarak taraflar bu yan edimlerin ifasını sözleşme kapsamından çıkarabileceği gibi yan edimlere ek olarak eşyanın sigortalanması veya kararlaştırdıkları diğer işleri de yerine getirerek taşıyıcının zıya ve hasar sorumluluğunun kapsamını da genişletebilirler.

Tarafların yükümlölükleri taşınma eşyası taşıma sözleşmesinde, eşya taşıma sözleşmelerinden farklılıklar arz etmektedir. Kanun, gönderenin tüketici olabileceği durumları da göze alarak yükümlölükleri diğer sözleşmelere kıyasen hafifletmiştir.

Sözleşmenin tarafı olan gönderenin taşıma senedi düzenleme, yükleme ve boşaltmayı gerçekleştirme yükümlülükleri söz konusu değildir. Keza, taşıyıcının yükümlülükleri de diğer taşıma sözleşmelerinden sayıca çok ve kendine özgü mahiyet ihtiva etmektedir. Taşınma eşyası taşıma sözleşmesi ile taşıyıcı; mobilyaların sökülmesi, kurulması, taşımayla ilgili diğer tüm işleri yapma, yükleyip boşaltma, refakat belgeleriyle tehlikeli eşyaları bildirilmesi hususunda bilgi verme; zıya, hasar ve gecikmeden doğan sorumluluğunun sınırlandırılması konusunda göndereni aydınlatma yükümlülüğü ve gönderenin tüketici olması hâlinde de ambalajlama, işaretleme yükümlülüğünü üstlenmektedir.

Bu sözleşme türünde taşıma işini, taşıyıcının yardımcı şahıslar kullanarak gerçekleştirmesi hâlinde meydana gelecek uyuşmazlıklarda karşılaşılabilecek temel sorunlar; zıya, hasar ve gecikmeden kaynaklanan zarardır. Bu sebeple diğer taşıma türlerinde bulunmayan aydınlatma yükümlülüğü, taşıyıcının zıya ve hasar sebebiyle yapılacak olan bildirimin sonuçlarından yararlanabilmesi amacıyla göndereni sözleşme yapılırken zarar bildiriminin şekli ve süresi; bu bildirimin yapılmaması hâlinde ortaya çıkabilecek hukuki sonuçlar hakkında bilgilendirmesi, bu sorunların önlenmesi için önem arz etmektedir. Bu bildirim yazılı şekilde olmalıdır ve gönderen bu metni kolayca anlayabilmelidir. Aksi hâlde bu durumda genel işlem şartlarına ilişkin Borçlar Kanunu ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümleri devreye girecektir. Aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmemesi hâlinde ise taşıyıcı için ağır sonuçlar öngörülmüştür. Taşıyıcı, bildirim sürelerinin geçtiği gerekçesine dayanamayacak ve ortaya çıkan zararı ödemekten kaçınamayacaktır.

Bunun yanı sıra sözleşme ile sorumluluğun önceden hafifletilmesi veya kaldırılması söz konusu değildir. Taşıyıcının sorumluluktan kurtulma hâlleri ise kanunda tahdidi olarak sayılmış ve taşıyıcıya ispat yükümlülüğü getirilmiştir. Böylece, Türk Ticaret Kanun'da taşıyıcıya yükümlülükler verilmek suretiyle taşınma eşyası taşıma sözleşmesinin zayıf tarafı olan gönderen korunmuştur.

Çoğunlukla tüketicilerin taraf olduğu bu sözleşmelerde, taşıma işinin ve üstlenilen diğer edimlerin gerçekleştirilmesinden sonra ortaya çıkabilecek zıya ve hasar hâllerinde yazılı veya telefon yoluyla bildirim yapılması gönderen lehine düzenlenen hükümlerden biridir.

Hayatımızın içinde yer alan ve çoğunlukla tüketicilerin taraf olduğu bu sözleşme türü, TTK'deki düzenlemelerde yer alan yükümlölüklerin uygulanmasıyla şekillenecektir.

Taşıma sözleşmesi esnasında taşıyıcının, Kanun'da sayılan özel yükümlölüklerini yerine getirmemesi durumunda ziya, hasar ve gecikmeden doğan sorumluluğu ortaya çıkmakta olup bu durum ortaya çıkabilecek başlıca hukuki uyuşmazlıklardandır. Kanun'un getirdiği bu düzenlemeler sonucunda uyuşmazlıkların Tüketici Hakem Heyetleri ve Tüketici Mahkemeleri aracılığı ile çözölmesi muhtemeldir.

5. KAYNAKÇA

- Adıgüzel, B.**, 2010. “Karayolu İç Taşıma Sigortaları ile CMR Sigortasının Karşılaştırılması” Turhan Kitabevi, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, Cilt I, Ankara.
- Adıgüzel, B.**, 2012. Karayolunda Yapılan Taşımalarda Taşıyıcının Zıya ve Hasarından Doğan Sorumluluğu, Adalet Yayınları, 2. Bası, Ankara (Karayoluyla Yapılan).
- Adıgüzel, B.**, 2015. Multimodal Taşımalarda Taşıyıcının (MTO) Sorumluluğu, Adalet Yayınevi, 1. Bası, Ankara (Multimodal Taşıma).
- Akıncı, Z.**, 1999. Karayolu ile Milletlerarası Eşya Taşımacılığı ve Cmr, Seçkin Yayınevi, 1. Bası, Ankara.
- Aral, F.**, 2014. Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Yetkin Yayınları, 10. Bası, Ankara.
- Arkan, S.**, 1979. “Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Uygulanma Koşulları ve Taşıyıcının Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümleri”, Batider, C. X, S. 2 (Batider 1979).
- Arkan, S.**, 1982. Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, T. İş Bankası Tesis, 1. Bası, Ankara (Karada Yapılan).
- Arkan, S.**, 1987. Demiryoluyla Yapılan Uluslararası Eşya Taşımaları, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, T. İş Bankası Vakfı, 1. Bası, Ankara (Demiryolu).
- Atabek, R.**, 1960. Eşya Taşıma Hukuku (Deniz Hukuku Hariç), Sulhi Garan Matbaası, 1. Bası, İstanbul.
- Aydın, A.**, 2006. CMR’ye Göre Taşıyıcının Zıya, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluğu, Arıkan Yayınları, 2. Bası, İstanbul.
- Bahtiyar, M.**, 1997. “Sigorta Poliçesi Genel Koşulları” Batider, C. XIX, S. 2.
- Battal, A.**, 1998. “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Yönünden Tacirlerin Tüketici Sıfatı” Batider, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan’dan Ayrı Bası.

- Çeker, M.**, 2011. Sigorta Hukuku, Karahan Kitabevi, 1. Bası, Adana.
- Doğan, A.**, 2014. Karayolu Yük Taşımacılığı, Beta Yayınları, 1. Bası, İstanbul.
- Doğanay, İ.**, 1981. Türk Ticaret Kanunu Şerhi, 2. Cilt, Olgaç Matbaası, 2. Bası, Ankara.
- Erdem, E.**, 2013. Karayolu Taşıma Hukuku, Bilge Yayınevi, 1. Bası, Ankara.
- Eren, F.**, 2009. Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, 11. Bası, İstanbul.
- Eriş, G.**, 1996. Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Kara Taşıma Hukuku, Seçkin Yayınevi, 1. Bası, Ankara (Kara Taşıma Hukuku).
- Eriş, G.**, 2010. Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu, 4. Cilt, Seçkin Yayınevi, 2. Bası, Ankara (Türk Ticaret Kanunu).
- Gençtürk, M.**, 2006. Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku, Vedat Kitapçılık, 1. Bası, İstanbul (Uluslararası Eşya Taşıma).
- Karan, H.**, 2004. “Karayolu Taşıma Kanunu ve Yönetmeliği” Batider, C. XXII, S. 3.
- Karan, H.**, 2011. Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon CMR Şerhi, Turhan Kitabevi, 1. Bası, Ankara (CMR Şerhi).
- Kaya, A.**, 1998. “Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (CMR) Uygulama Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (I)” İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul (Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin I).
- Kaya, A.**, 2009. “Kara Taşımalarında Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu” Hüseyin Hatemi’ye Armağan, Vedat Kitapçılık, İstanbul (Gecikme).
- Kendigelen, A.**, 2006. Hukuki Mütalaalar, Arıkan Yayınları, 2. Bası, İstanbul.
- Kılıçoğlu, A. M.**, 2014, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Bası, Ankara.
- Oğuzman, M. K./ Öz, T.**, 2014. Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I, 12 Bası, İstanbul.
- Oğuzman, M.K./ Seliçi, Ö.**, 1992. Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, 6. Bası, İstanbul.

- Özdemir, T.**, 2006. Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku, Vedat Kitapçılık, 1. Bası, İstanbul.
- Rado, T.**, 2006. Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Reisoğlu, S.**, 2008. Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, 20. Bası, İstanbul.
- Seven, V.**, 2003. Taşıyanın Yüke Özen Borcunun İhlalinden Doğan Sorumluluğu, Yetkin Yayınları, 1. Bası, Ankara (Taşıyan).
- Seven, V.**, 2012. Taşıma Hukukunda Gönderilen, Yetkin Yayınları, 1. Bası, Ankara (Gönderilen).
- Sözer, B.**, 1987. “Taşıyanın Taşıma Sözleşmesinden Doğan Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümlere İlişkin Bazı Meseleler ve Görüşler” Batider, C. XIV, S. 2 (Taşıyanın Sorumluluğu).
- Sözer, B.**, 2009. Türk Hukuku’nda ve Uluslararası Hukuk’ta Havayolu ile Yük Taşıma Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, 2. Bası, İstanbul (Havayolu).
- Taşkın, M.**, 1997. “Tüzel Kişilerin ve Şirketlerin Tüketicilik Vasfı” Ankara Barosu Dergisi, S. 1.
- Ulaş, I.**, 2010. “Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası” Turhan Kitabevi, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan , Cilt II, Ankara.
- Ulaş, I.**, 2012. Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, Turhan Kitabevi, 8. Bası, Ankara (Zarar Sigortaları).
- Umur, Z.**, 1999. Roma Hukuku, Beta Yayınları, 3. Bası, İstanbul.
- Ülgen, H.**, 1987. Hava Taşıma Sözleşmesi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, T. İş Bankası Tesisi, 1. Bası, Ankara.
- Yapraklı, Ş.**, 2006. Kargo Taşımacılık Hizmetleri, Beta Yayınları, 1. Bası, İstanbul.
- Yeşilova, E.**, 2004. Taşıyıcının CMR Hükümlerine Göre Yardımcı Şahısların ve Müteakip Taşıyıcıların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu, Yetkin Yayınları, 1. Bası, Ankara (Yardımcı Şahıslar).

- Yeşilova Aras, E.**, 2010. Uluslararası Karayolu ile Yük Taşımacılığında Teslim Süresinin Aşılması ve Teslimde Ödeme, Adalet Yayınevi, 1. Bası, Ankara.
- Yetiş Şamlı, K.**, 2008. Taşıyıcının-Taşıyanın Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bası, İstanbul.
- Yetiş Şamlı, K.**, 2013. Taşıyanın Zıya, Hasar ve Geç Tesliminden Sorumluluğu, On İki Levha Yayıncılık, 2. Bası, İstanbul.
- Yılmaz, Z.**, 2014. Trafik Kazaları ve Taşımacılıktan Doğan Hukuki Sorumluluk Tazminat, Sigorta ve Rücu Davaları, Adalet Yayınevi, 3. Bası, Ankara.
- Zeyneloğlu, A.**, 1993. Taşıma Hukuku, Yetkin Yayınları, 2. Bası, Ankara.
- Adıgüzel, B.**, 2012. “Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Eşya Taşıma Hukuku Alanında Getirilen Yenilikler” MÜHF, HAD, C. 18 , S. 2
(<http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCltedergisi/2012C.18.S.2/16.oturum.pdf>) (29.01.2015) (Yeni Türk Ticaret Kanunu).
- Arkan, S.**, 1988. “Yolcu ve Eşya Taşımalarında Aracılık Faaliyetlerine İlişkin Yargıtay Kararları Üzerine Bir İnceleme“ AÜHFD, C.40, S. 1-4
(<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1988-40-01-04/AUHF-1988-40-01-04-Arkan.pdf>) (15.04.2015).
- Başar, M. O.**, 2009. “Milletlerarası Eşya Taşıma Sözleşmeleri” İstanbul Barosu Dergisi, C. 83, S. 5,
(<http://www.istanbulbarosu.org.tr/Yayinlar/BaroDergileri/ibd20095.pdf>) (15.04.2015).
- Battal, A.**, 2004. “Yeni Karayolu Taşıma Kanunu ve TTK Kapsamında, Taşıma İşleri “Tellâllığı” Mümkün Müdür?” BTHAE XX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu,
(http://www.turgutozal.edu.tr/abattal/contents/abattal/files/tasima_isleri_tellaligi.pdf) (29.11.2015).

- Belbez, H.**, 1946. “Nakil Sözleşmesi ve Nakliyecinin Sorunu “ AÜHFD, C. 3, S. 1
(<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1946-03-02-03-04/AUHF-1946-03-02-03-04-Belbez.pdf>) (15.04.2015).
- Can, M.**, 2005. “4925 Sayılı Karayolu Taşıma Kanunu’na Göre Karayoluyla Yapılan Taşımaların Tabi Olduğu Hukuki Esaslar” GÜHFD, C. IX, S. 1-2
(http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/9_2.pdf) (15.04.2015).
- Gençtürk, M.**, 2012. “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Taşıyıcının Sınırsız Sorumluluğunu Gerektiren Ağır Kusurları ve Türk Mahkemelerinin CMR’yi Uygulaması Bakımdan Muhtemel Etkisi” GÜHF, C. XIV, S. 4
(http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/16_4_4.pdf) (29.11.2015).
- Gençtürk, M., Yiğit, İ.**, 2013. “CMR Kapsamındaki Taşımalarda Taşıyıcının Sınırlı Sorumluluktan Yararlanamayacağı Hâller” Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, S. III
(http://dergipanel.gop.edu.tr/dosya/dergi_2/yayimlananlar/yil_2013_sayi_3/GBAD130305.pdf) (15.04.2015).
- Karaman Coşgun, Ö.**, 2012. “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu İle CMR Konvansiyonu Hükümlerinin Karşılaştırılması” MÜHF, İpek Yolu Canlanıyor: Türk-Çin Hukuk Zirvesi Sempozyumu
(http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyay%C4%B1nlar%C4%B1/ipekyolucanlan%C4%B1yor/Yrd.Do_.Dr._zlemKARAMANCO_GUN.pdf) (29.01.2015).
- Kaya, A.**, 1998. “Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (CMR) Uygulama Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları II” İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LVI, S. 1-4, s. 239-267
(www.journals.istanbul.edu.tr/iuhfm/article/download/.../1023003449) (29.11.2015) (Karayolu ile Eşya Taşımaya İlişkin II).

- Küçükali, C.**, 2007. “Taşıyıcının Ziya ve Hasar Hâlinde Sorumluluktan Kurtulması” İstanbul Barosu Dergisi, C. 81, S. 4
(<http://www.istanbulbarosu.org.tr/yayinlar/BaroDergileri/ibd/20074/ibd2007418.pdf>) (15.04.2015).
- Sekmen, O.**, 2011. “Karayoluyla Eşya Taşınmasında Taşıyıcının Ziya ve/veya Hasar ile Gecikmeden Doğan Sorumluluğu” İstanbul Barosu Dergisi, C. 85, S. 4
(<http://www.istanbulbarosu.org.tr/proje/dergi/4/index.html#/118/>) (29.11.2015).
- Sözer, B.**, 2006. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Taşıyanın Sorumluluğu ile İlgili Hükümleri Hakkında Bazı Eleştiriler ve Öneriler” Deniz Hukuku Dergisi, Özel Sayı (http://www.maritime-law.org/dergi/DHD_Ozel_Sayi_TSR.pdf) (15.02.2015).
- Sözer, B.**, 2013. “Havayolu ile Yük Taşıma Sözleşmesinde Taşıyanın Sorumluluğu” İstanbul Barosu Dergisi, C. 87, S. 3
(<http://www.istanbulbarosu.org.tr/proje/dergi/15/index.html#/51/zoomed>) (İstanbul Barosu) (15.04.2015).
- Topaloğlu, M.**, 2009. “Karayoluyla Uluslararası Eşya Taşımalarından (Cmr) Doğan Hukuki Sorumluluk” GÜHF, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (<http://hukuk.gazi.edu.tr/posts/view/title/sorumluluk-ve-tazminat-hukuku-sempozyumu-17418?siteUri=hukuk>) (15.04.2015).
- Topsoy, F.**, 2014. “Taşınma Eşyası Taşımalarında Taşıyıcının Özel Yükümlülükleri” Ankara Barosu Dergisi, S. 2
(<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2014-2/1.pdf>) (29.11.2015).
- Tüzüner, Ö.**, 2012. “Karayoluyla Eşya Taşıma Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve İş Görme Amacı Güden Sözleşmelerle İlişkisi” TBB Dergisi, S. 101
(<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-101-1201>) (29.11.2015).

- Ünan, S.**, 2006. “Karayolu Taşıma Kanunu’ndaki Eşya Taşımaya, Taşımacı Acentesine, Taşıma İşleri Yüklenicisine ve Zorunlu Sigortaya İlişkin Bazı Yanlış Düzenlemeler” MÜHF, HAD, Doç. Dr. Mehmet Somer’e Armağan, İstanbul
(http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BClitedergisi/MehmetSomerAn%C4%B1s%C4%B1na/Prof.Dr.Samim_NAN.pdf) (15.04.2015).
- Yeşilova, E.**, 2005. “CMR - Taşıma Senedinin İspat Kuvveti” DEÜ, Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1 (<http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/DergiMiz7-1/PDF/yesilova10.pdf>) (29.11.2014) (Taşıma Senedi) (15.04.2015).
- 1989 tarihli Kullanılmış Ev Eşyaları Yönetmeliği (“The Highway Traffic Act, used Household Goods Regulation) (https://web2.gov.mb.ca/laws/regs/current/_pdf-regs.php?reg=77/89) (15.04.2015).
- Alman Ticaret Kanunu (http://www.gesetze-im-internet.de/hgb/_451a.html) (15.04.2015).
- Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük (<http://tdk.gov.tr>) (15.04.2015).
- Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği resmi internet sitesi (<http://www.tsb.org.tr>) (15.04.2015).
- Sinerji Mevzuat ve İhtihat Programı (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr>) (15.04.2015).